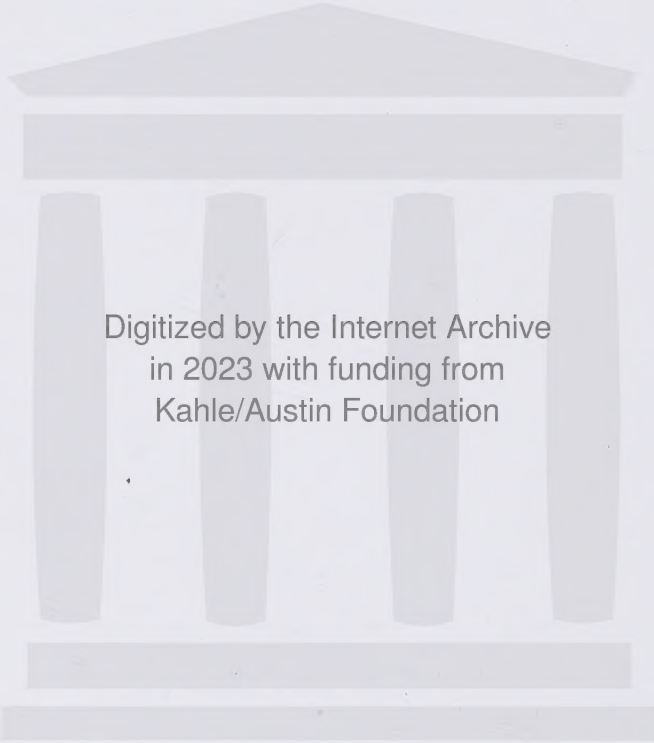

Bediüzzaman'ın **RUSYA ESARETİ**

Ahmed ERSÖZ

Digitized by the Internet Archive
in 2023 with funding from
Kahle/Austin Foundation

Teşekkür ederim
Mehmet Emin Genç
en kalbi selamları.

Arsöz
10.01.2000

BEDİÜZZAMAN'IN RUSYA ESARETİ

Ahmed ERSÖZ

BEDİÜZZAMAN'IN RUSYA ESARETİ

Ahmed ERSÖZ

İZMİR - 1998

NİL YAYINLARI: 136

DİZGİ-TASHİH-MİZANPAJ-MONTAJ

VE KAPAK TASARIM:

NİL A.Ş. TEKNİK SERVİS

ADRES:

NİL A.Ş.

Sarnıç Yolu No: 5 (35410) Gaziemir/İZMİR

Tel: (0-232) 252 22 85 Faks: 251 38 96

Web Adresi: <http://www.nil.com.tr>

E-posta: info@nil.com.tr

BASKI:

ÇAĞLAYAN A.Ş.

Sarnıç Yolu No: 7 (35410) Gaziemir/İZMİR

Tel: (0-232) 252 20 97 - 98

ISBN 975-315-059-8

Copyright©

Bu eserin yayın hakkı

Nil Yayınlarına aittir.

İTHAF

Rus'un başkumandanı kasten önünden üç defa geçtiği hâlde ayağa kalkmayan ve tenezzül etmeyen ve onun idam tehdidine karşı izzet-i İslâmiyeyi muhâfaza için ona başını eğmeyen; İstanbul'u istilâ eden İngiliz başkumandanına ve onun vasıtasıyla fetva verenlere ehemmiyet vermeyen ve "Tükürün zâlimlerin o hayasız yüzüne!" cümlesiyle ve matbuat lisanıyla karşılayan ve Birinci Büyük Millet Meclisi'nde yüce idealini cesurca savunan ve Divân-ı Harb-i Örfî'nin zâlimane tavırları karşısında dahi dalkavukluk etmeyen ve yirmi sekiz sene memleket zindanlarında çile çeken, zulüm gören ve defalarca zehirlenmesi karşısında bile bir İslâm fedâisi ve Kur'an hakikatlerinin fedakar hizmetkârı olmaya devam eden...

Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri'ne...

İÇİNDEKİLER

Önsöz	1
Takriz	25
Esarette Hürriyeti Yaşama	29
Niçin Bu Eser!.. Bediüzzaman ve Ehl-i Kitap	33
Kitabın Bölümleri	39
Esaretin Kronolojile Bir Özeti	40

BİRİNCİ BÖLÜM

KADER ESARETİNDE BEDİÜZZAMAN

Giriş	43
Harb-i Umûmî	47
Birinci Cihan Harbi ve Üstad Bediüzzaman	47
Kafkas Cephesi	53
O Günlere... ..	54
Bedi Bir Yankı Eşref Sencer Kuşcubaşı anlatıyor	55
Bir Vak'anın Tesbiti	56
Bitlis'te Esir Düşmek	58
Belge	59
Esarete Doğru	60
Bir Küçük Hatıra	60
Gönüllü Alay Kumandanı Olarak Bediüzzaman Said Nursî... ..	61
Bitlis Müdafası	63
Avcı Hattı	64
Dört Gülle	65
"Arkadaşlar Durmayınız"	65
O Çetin Günlere Dair Üstadın Beyanları	66
Bitlis Muhasarası O Günlere: Hatıra Bir	67
Bitlis Muhasarası: Hatıra İki	69

Kader Bizi Esir Etti	70
Peki Daye Hayran	72
Teslim İşareti	73
Rusların İkinci Ordu Karargâhı	73
Bir Zabitan Gözyaşları	74
Üstad Türkçe Cevaplar Veriyordu	74
Rus Kumandanlarla Üstad'ın Görüşmesi: Hatıra Üç	75
Bitlis'ten Van'a Öz Yurdunda Esir	77
Üstad'ın Gözünde Ermenilerin Yakıp Yıkttıkları Van	77
Bediüzzaman'ın Esaret Yolculuğunda Üçüncü Durak CULFA	79
Tiflis Duyguları: Aziz Üstad	83
Teblis ve Tbilisi	85
I. Tiflis	85
Tiflis'te İlk Durak	85
Esaretli Tiflis Günleri	87
Talat Paşa (1874-1921)	87
Prof. Dr. Besim Ömer Akalın Paşa (1862-1940)	88
Sürgünde Geçen Tiflis Günleri	89

İKİNCİ BÖLÜM

KOSTURMA ESİRLER KAMPINDA BEDİÜZZAMAN

Kosturma'da Esir Kimdi?	95
Kosturma Esirlerinden Adını Tesbit Edebildiklerimiz	97
Üstad Kosturma Esaret Günlerini Anlatıyor	98
Esarete Bediüzzaman	102
Bediüzzaman'ın Akıllara Hayret Veren Bir Seciyesi	104
Ehl-i Sünnet Mecmuasının Bu Yazısı Üzerine Üstad Bediüzzaman'ın Beyanları	106
Kosturmadaki İntibah-ı Ruhi	106
Bir İki Zabıt Dost Vardı	107

Birinci Şahit: Mustafa Yalçın	107
İkinci Şahit: M. Asaf Dişçi	112
Üçüncü Şahit: Mustafa Bolay	114
Üstad'ın Esaret Müddeti	117

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HÜRRİYETE FIRAR

Hürriyete Firar veya Öz Ülkeye Dönüş	121
Üstad Hazretlerinin Firarla Alâkalı Beyanları	122
Bir Şahit Diyor ki	123
Petroğra (Petersburg)	124
Varşova	124
Berlin	125
İstanbul	125
Dönüş Noktaları	126
Esaretten Geldikten Sonra...	127
Üstad Bediüzzaman'ın Esaret Sonrası Hayatından Kesitler	129
Bir Işık Görüyorum...	130
Ve Ankara'ya Gelir...	132
Meclis-i Meb'usana Hitaben Yazdığım Bir Hutbenin Sureti	133
Ey Mebuslar!	137
En Muhteşem Sadâ	139
Ankara'dan Ayrılr Van'a Gider	141
Esaretin Yankıları	141

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İÇTİMAÎ MESELELER İÇİNDE RUSYA

Bu Bölümde	145
Benim Yerime Şehid	147

Benim Yerime Şehid	147
Rusya'da Olduğu Gibi Sa'y-Sermaye Mücadelesi	147
Rusya'da O Fitneler Nefisleri Kendilerine Çeker	148
Rusya'daki Çoluk Çocuğa Acıyarak Tahattur Ettim	149
Rivâyetin Tevili Rusya'dan Çıkış Mühim Bir Kuvvet	151
Benim Rusya'daki Esaretimde Bütün Sene	151
Meşru Nikah Azalır veya Rusya'daki Gibi Kalkar	152
Rusya'da O Biçare Taifenin	153
Bir Vakit Rusya'yı	153
Rusların Propagandalarını Durdurmuştu	153
Rusya'da Boyun Eğmemiştim	154
Rusya'ya Esir Düştüğünde	154
Güneş Gurub Etmeyen	154
Rusya Gibi Olanlar Gayretullah'a Dokunmadığından	154
Neden Rus'a Gelmiyor?	155
Niyet Ettim	155
Ben Rusya'da Esir İken	155
Rus'un Cabbar Kumandanı	155
Rus'un Dehşetli Bir Hücumunu	155
Ruslar'ı Tahrik Edip	156
Rusya'ya Esir Giden	156
Viladivostok Ormanlarına	156
Geçen Sene Ruslar	158
Tarih Bize Gösteriyor	159
Nedir O Üç Kayıt... ..	160
Resimler	163
Kaynaklar	173
İndeks	175

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ÖNSÖZ

Üstâd Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri'nin Rusya esareti hakkında çok sualleri muhtevi hususları soran *Ahmed ER-SÖZ* kardeşimize layıkıyla cevap yazamadığımdan dolayı özür dilerim. Kusura bakmamasını rica ederim. Çünkü, ben de isterim, esaret hayatı hatıralarını naklederek ifâdelerimi nurlandırırım. *Ahmed Hoca*, daha önceki neşrettiği kitaplarda olduğu gibi, Risâle ve mektuplarda ne kadar yazı ve hatıralar varsa hepsini toplamış, kimseye yer ve imkân bırakmamış. Maşaallah, biz de onu tebrik ile beraber, o yazılar ve hatıralar hakkında birkaç söz söylemek arzu ederiz. Sorduğu suallere veya bir kısmına cevap vermek, müyesser olur kanaatindeyim..

Şu hususu hemen arz etmek isterim ki, *Hz. Üstâd'ın Rusya esareti hakkında Nurlar'da yazılanlardan fazla bir şey bilmiyoruz*. Kendi beyânlarının ötesinde daha mufassal bir izahta kendileri bulunmadığı gibi, biz de sormadık ve zaten sormazdık da.. Bununla beraber Isparta'daki dersler esnasında ve muhtelif vesilelerle beyânları olmuştur. Lâkin onların hemen ekserisi, Tarihçe-i Hayat hatıralarında vardır.

“Tiflis'teki medresenin açılmasıyla alâkalı Üstâdımızın bir tavzifi olmuş mudur?” diye olan sualinize cevaben arz ederim ki;

Ben, 1953 senesinde, on bir ay Samsun Cezaevinde, Büyük Cihad gazetesinde yayınlanan yazılar dolayısıyla açılan dâvada mevkuf olarak bulunuyorken, *Hz. Üstâdımız'a*, Büyük Cihad gazetesi neşriyat müdürü Hüseyin Yücel ile beraber başka dava açılmış, *Hz. Üstâdımızı Samsun'a celb için kararlar çıkarılmıştı*. Bunun üzerine Üstâdımız; tam teşekküllü, İstanbul *Gurebâ Hastahanesinden* “Ne karadan, ne denizden ve ne de ha-

vadan Samsun'a gelemmez" diye rapor almış, mahkeme de bu raporu kabul etmişti. İşte o zaman Hz. Üstâdımız İstanbul'da bir müddet, birkaç ay ikamet etmekte iken Abdulmuhsin-i Konevi'de beraber bulundukları bir zamanda Hz. Üstâdımız, Tiflis'teki Rus polisi ile olan muhavereyi beyân etmişler, Belki de o bahsi okumuşlar. Orada "Ben de gelip bu Tiflis'te medrese mi açacağım" sözü üzerine Abdulmuhsin Tiflis'teki medreseyi açmak arzu ediyor. Hz. Üstâd "*Hayır!. seni göndermeyeceğim, oraya Sungur'u göndereceğim.*" diyor. Son Şahitler'de bu hususta Abdülmuhsin Efendi, hatıralarında yazmış. Samsun Hap-sinden dönüşümde Isparta'da hizmetinde bulunduğumuz zamanlarda bazen "*Seni Rusya'ya göndereceğim.*" diye latifede bulunurlardı. Bilâhare 1955'de Askerliğim Samsun'a çıktı. Bir sene kadar yedek subay olarak Toraman Tepe'de askerlik yaptım. Cenâb-ı Hakk'a şükür, bu müddet zarfında "Küçük Sözler" ve "Dîvân-ı Harb-i Örfî" gibi iki-üç Risale tab' ile neşri müyesser oldu... Terhisten sonra yine Üstâdımızın yanına Isparta'ya döndüm. Bir gün, bir vesileyle "Fesubhanallah." dedi. "*Rusya'ya, Tiflis'e göndereceğim, diyordum. Demek, bu mânâ imiş.*" Yâni, Samsun'da hem hapis müddetince on bir ay, ve iki sene sonra da askerliğimizde on iki ay kalmaklığımızı Hz. Üstâdımız bu mânâda te'vilde bulundular. Malum, Samsun, Karadeniz bölgesinde olup bir cihetle Rusya'ya komşu demektir. Hz. Üstâd; benim olmadığım zamanlarda buna benzer beyânlarda bulunurlarmış. Cenâb-ı Hakk'a şükür; Karadeniz bölgesinin Rusya'ya komşu olan Rize vilayetinde *Murad Hutoğlu*, bizden de hatır olarak orada kira ile bir derslane açmağa vesile olduğu gibi; sonradan yine Rize'den *Hacı Yunus* ve arkadaşlarına da, Tiflis, Azerbaycan ve Türkistan illerinde Nur dershaneleri açmak müyesser oldu. Ben Hz. Üstâdımızın mezkur beyânlarını şöyle anlıyorum ki; "*İlla bu hizmetlerin hepsini biz ve ben yapacağım demek değildir; belki o senelere kadar yaşa-*

mak müyesser olup, bizimle beraber olan kardeşlerimizle beraber açacağız.” demektir. Şimdi oralarda, yâni Üstâdımızın tâbi-riyle: “*Kafkas ve Türkistan’da,*” Nur Risaleleri hem ora halkının dillerine çevrilip, hem aynı aslıyla, Türkiye’deki neşriyatıyla beraber onbinlerce nüshaları her tarafa dağılmış, okunmağa başlanmış, ve büyük bir takdir içinde bağırklarına basmışlar ve Nur dershaneleri kesretle her yerde açılmıştır.

Azerbaycan’da bir doktor kardeş; geçen sene şunları söyledi: “Biz, yıllarca Türkiye hasreti ile yaşadık, hemde büyük bir iştihak içerisinde... Ah, ne olaydı, kapılar bir defa açılseydi, bir Türk ağabeyimizi görebilseydik, derdik. Bu yalnız bende değil, umum halkta, kopmaz bir bağlılık ve aşk derecesindeydi... Sonra kapılar açıldı, Türkler geldi, görüştük.. Herkes Türkleri misafir etti, fakat, hasretle beklediği, gözlediği, o mânâyı asla bulamadı. Fakat emin olunuz; biz şaşkın değiliz... Şimdi yakînen biliyoruz ki; o hasretle beklediğimiz, beklentilerimiz doğruymuş. Meğer biz, Risâle-i Nur’u bekliyormuşuz. Ufkumuzda bir güneş gibi tulû’ edecek olan Kur’ân’ın bu son ve her suale cevap veren tefsirini bekliyormuşuz.” diye Göyçay’daki o muhterem doktor kardeşimiz, nasıl da içten ve derinden Risâle-i Nur’a kavuşmasının büyük sürurunu yaşayarak sevinç gözyaşları içinde anlatıyordu.

Şimdi 1997’de Orta Asya ülkelerinin merkezi durumunda olan Özbekistan’da Risâle-i Nur’lar her tarafı kaplamış. Hem Özbekçe, hem Türkçe Külliyyât-ün Nur elden ele dolaşmaktadır. Alma-ata ve sair Orta Asya şehirlerine ve köylerine varıncaya kadar Kur’ân-ı Hakîm’in bu son dersi olan Risâle-i Nur “*Her suale cevap veren Kur’ân’ın son dersi*” ünvanıyla yâd edilmekte ve benimsenmektedir. Hem dirayetli, sâdık ve sarsılmaz Nur kahramanları genç kardeşlerimiz, oralarda can siperâne hizmet etmektedirler. Hem Risâle-i Nur neşretmekte, hem açılan dershanelerde Nur dersleri yapmaktadırlar. Ve Hz. Üsdâdî-

mızın ihbarları çok ekmel bir şekilde zuhur etmektedir.

Evet; Said Nursî Üstâdımız; Tiflis'te Rus polisiyle geçen muhaveresinde *"Ben de gelip burada medreseyi yapacağım."* demesinden tam seksen sene sonra komünizm rejiminin çökmesinin ardından Nur Risâleleri ve Nur dershaneleri Türkistan illerinde ve Kafkasya'da tulu' etmiş bulunmaktadır. Rus polisi ile geçen muhaverenin sonunda Rus polisi diyor:

- "İslâm parça parça olmuş?..

Cevaben Bediüzzaman:

- Tahsile gitmişler. İşte Hindistan, İslâm'ın müstaid bir veledidir; İngiliz mekteb-i idadisinde çalışıyor. Mısır, İslâm'ın zeki bir mahdumudur; İngiliz mekteb-i mülkiyesinden ders alıyor. Kafkas ve Türkistan, İslâm'ın iki bahadır oğullarıdır; Rus mekteb-i harbiyesinde talim ediyorlar... ila-ahir...

Yahu, şu asilzade evlad, şehadetnamelerini aldıktan sonra her biri bir kıt'a başına geçecek, muhteşem âdil پدرleri olan İslâmiyetin bayrağını âfâk-ı kemalatta temevvüç ettirmekle kader-i ezelinin nazarında feleğin inadına, nev-i beşerdeki hikmet-i ezeliyyenin sırrını i'lan edecektir."

Evet, bu mânidar cümle, istikbale ışık tutan bir projektör misali ümitsizliği ümide çeviren, ye'si parçalayan, istikbale şevk ve heyecanla baktıran bu cümle; 1911'de, Üstâd Bediüzzaman'ın lisanından dökülüyor. Şimşekler çakar gibi şakımakta.. Rus polisi "İslâm parça parça olmuş" derken, Bediüzzaman: "Hayır!. tahsile gitmişler" diyor ve bu gelen vecizeyi îrad bu yuruyor:

"Yâhu, şu asilzâde evlad, şehadetnâmelerini aldıktan sonra, her biri bir kıt'a başına geçecek, muhteşem adil پدرleri olan İslâmiyetin bayrağını afak-ı kemalatta temevvüç ettirmekle kader-i ezelinin nazarında feleğin inadına

nev-i beşerdeki hikmet-i ezeliyenin sırrını ilan edecektir...

Nedir bu “Hikmet-i ezeliyyenin sırrı” diye insan merak ediyor. Hz. Üstâd; Nev-i beşerdeki hikmet-i ezeliyenin sırrını bilâhare Şam’daki Hutbe-i Şâmiye’inde tafsilatıyla açıklıyor ve diyor:

“Ye’sin burnunun rağmına olarak ben, dünyaya işittirecek derecede kanaat-ı kat’iyemle derim: İstikbâl yalnız ve yalnız İslâmiyet’in olacak ve hâkim, hakaik-i Kur’âniye ve imâniye olacak. Öyle ise, şimdiki kader-i İlâhî ve kismetimize râzı olmalıyız ki, *bize parlak bir istikbâl, ecnebilere müşevveş biz mâzi düşmüş.* Bu dâvâma çok bürhanlardan ders almışım. Şimdi o bürhanlardan mukaddemâtlı bir buçuk bürhanı zikredeceğim. O bürhanın mukaddemâtına başlıyoruz...” diyerek, İslâmiyetin hakaiki, hem mânen hem maddeten terakki etmeğe kâbil ve mükemmelm bir istidadı var olduğunu ifâdeden sonra, birinci cihet olan mânen terakkiyi îzah ediyor ve nihayette yarı bürhanın îzahına başlıyor. Şöyle diyor: *Mâdem meylülistikmal (tekâmül meyli) kâinatta fitrat-ı beşeriyede fitraten dercedilmiş..* Elbette beşerin zulüm ve hatasıyla başına çabuk bir kıyamet kopmazsa, istikbâlde hak ve hakikat âlem-i İslâm’da nev’-i beşerin eski hatîâtına keffaret olacak bir saâdet-i dünyeviyeyi de gösterecek inşâallah...

Evet bakınız, zaman hatt-ı müstakîm üzerine hareket etmiyor ki, mebde ve müntehâsı birbirinden uzaklaşsın. Belki küre-i arzın hareketi gibi bir daire içinde dönüyor. Bazen terakki içinde *yaz ve bahar mevsimi gösterir.* Bazen tedenni içinde *kış ve fırtına mevsimini gösterir.* Her kıştan sonra bir bahar, her geceden sonra bir sabah olduğu gibi, *nev’-i beşerin dahi bir sabahı, bir baharı olacak inşâallah.* Hakikat-ı İslâmiye’nin güneşi ile, sulh-u umumî dairesin-

de hakikî medeniyeti görmeyi Rahmet-i İlâhiyeden bekleyebilirsiniz.

Dersin başında, bir buçuk bürhanı dâvâmıza şahit göstereceğiz demiştik. Şimdi bir bürhan mücmelen bitti. O dâvânın yarı bürhanı da şudur ki: Fenlerin casus gibi tetkikatıyla ve hadsiz tecrübelerle sabit olmuş ki, kâinatın nizamında gâlib-i mutlak ve maksud-u bizzat ve Sanî'-i Zülcelâl'in hakikî maksatları, hayır ve hüsün ve güzellik ve mükemmeliyettir. Çünkü kâinata ait fenlerden her bir fen, küllî kaideleriyle bahsettiği nev' ve taifede öyle bir intizam ve mükemmeliyet gösteriyor ki, ondan daha mükemmel akıl bulamıyor. Meselâ tıbbâ aîd teşrih-i beden-i insanî fenni ve kozmoğrafyaya tâbi manzume-i şemsiye fennî; nebatât ve hayvanâta aîd fenler gibi bütün fenlerin her birisi, küllî kaideleriyle o bahsettiği kısmında Sanî'-i Zülcelâl'in o nev'deki nizamında mu'cizat-ı kudretini ve hikmetini ve أَحْسَنَ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ¹ hakikatını gösteriyor.

Hem istikra-i tâtme ve tecrübe-i umumî gösteriyor, netice veriyor ki:

Şer, kubh, çirkinlik, bâtıl, fenalık, hilkat-ı kâinatta cüz'îdir. Maksud değil, tebeîdir ve dolayısıyladır. Yani meselâ; çirkinlik, çirkinlik için kâinata girmemiş, belki güzelliğin bir hakikati çok hakikatlere inkılâp etmek için çirkinlik bir vâhid-i kıyasî olarak hilkate girmiş. Şer, hattâ şeytan dahi beşerin hadsiz terakkiyatına müsabaka ile vesile olmak için beşere musallat edilmiş. Bunlar gibi cüz'î şerler, çirkinlikler, küllî güzelliklere, hayırlara vesile olmak için kâinatta hakedilmiş.

İşte, kâinatta hakikî maksat ve netice-i hilkat, istikra-i tâtme ile isbat ediyor ki, hayır ve hüsün ve tekemmül

1) "O her şeyi en güzel şekilde yarattı." (Secde, 32/7)

esastır ve hakikî maksud onlardır. Elbette beşer, bu kadar zulmî küfriyâtlarıyla zemin yüzünü mülevves ve perişan ettikleri halde, cezasını görmeden ve kâinattaki maksud-u hakikîye mazhar olmadan dünyayı bırakıp ademe kaçamayacak. Belki Cehennem hapsine girecek.

Hem istikra-i tâmmе ile ve fenlerin tahkikatıyla sabit olmuş ki, mahlûkat içinde en mükerrem, en ehemmiyetli beşerdir. Çünkü beşer, hilkat-i kâinattaki zâhirî esbab ve neticelerinin mâbeynindeki basamakları ve teselsül eden illetlerin ve sebeplerin münâsebetlerini akıyla keşfedip san'at-ı İlâhiyeyi ve muntazam hikmetli icâdât-ı Rabbaniyenin taklidini san'atçılarıyla yapmak ve ef'âl-i İlâhiyeyi bilmek ve cüz'î ilmiyle ve san'atlarıyla anlamak için bir mizan, bir mikyasa kendi cüz'î ihtiyarıyla işlediği maddelele, Halik-ı Zülcelâl'in küllî, muhit ef'âl ve sıfatlarını bilerek kâinatın en eşref, en ekrem mahlûku beşer olduğunu isbât ediyor.

Hem İslâmiyet'in kâinata ve beşere ait hakikatlerinin şehâdetiyle mükerrem beşer içinde en eşref ve en âlâsı ehl-i hak ve hakikat olan ehl-i İslâmiyet; hem istikra-i tamme ile, tarihlerin şehâdetiyle, en mükerrem beşer içindeki en müşerref olan ehl-i hakkın içinde dahi, bin mu'cizatı ve çok yüksek ahlâkının ve İslâmiyet ve Kur'ân hakikatlerinin şehâdetiyle en efdal, en yüksek olan Muhammed Aleyhissalâtü Vesseîlâm'dır.

Madem bu yarı bürhanın üç hakikati böyle haber veriyor. Acaba, hiç mümkün müdür ki, nev'-i beşer, şekâvetiyle bu kadar fenlerin şehâdetini cerhedip, bu istikra-i tammeyi kırıp, meşiet-i İlâhiyeye ve kâinatı içine alan Hikmet-i Ezeliyeye karşı temerrüd edip, şimdiye kadar ekseriyetle yaptığı gibi o zâlimâne vahşetinde ve mütemerridâne küf-

ründe ve dehşetli tahribatında devam edebilsin? Ve İslâmiyet aleyhinde bu hâlin devam etmesi hiç mümkün müdür?.

Ben bütün kuvvetimle, hadsiz lisânım olsa, o hadsiz lisanlarla kasem ederim ki, âlemi bu nizâm-ı ekmel ile, bu kâinatı zerreden seyyarata kadar, sinek kanadından semâvât kandillerine kadar, nihâyet bir hikmet-i intizam ile halk eden Hakîm-i Zülcelâl'e ve Sâni-i Zülcemâl'e hadsiz lisanlarla kasem ediyoruz ki, beşer hiçbir cihetle bütün envâ-i kâinata muhalif olarak ve küçük kardeşleri olan sair taifelere zıt olarak kâinattaki nizama, küllî şerleriyle muhalefet edip nev'-i beşerde şerrin hayra galebesine binler senede sebep olan o zakkumları yiyip hazmetmesi mümkün değil...

Bunun îmkanı ancak ve ancak bu farz-ı muhal ile olabilir ki, beşer bu âleme emânet-i kübrâ mertebesinde ve halife-i rûy-i zemin makamında sâir envâ-ı kâinata büyük ve mükerrem bir kardeş olduğu halde en ednâ, en berbat, en perişan, en muzır ve ehemmiyetsiz, hırsızcasına ve dolayısıyla bu kâinat içine girmiş, karıştırmış. Bu farz-ı muhal, hiçbir cihetle kabul olunamaz.

Bu hakikat için, elbette bu yarım bürhanımız netice veriyor ki, âhirette Cennet ve Cehennemın zarurî vücutları gibi *hayır ve hak din; istikbalde mutlak galebe edecektir*. Tâ ki, nev'-i beşerde dahi, sair nevîler gibi hayır ve fazilet gâlib-i mutlak olacak. Tâ beşer de sâir kâinattaki kardeşlerine müsâvi olabilsin ve sırr-ı hikmet-i ezeliye nev'-i beşerde dahi "takarrur etti" denilebilsin.

Elhasıl: Mâdem mezkur kat'î hakikatlerle bu kâinata en müntehap netice ve Hâlik'ın nazarında en ehemmiyetli mahlûk beşerdir. Elbette ve elbette ve hayat-ı bâkiyede

Cennet ve Cehennemî, bilbedâhe, beşerdeki şimdiye kadar zâlimâne vaziyetler Cehennem'in vücudunu; ve fıtratındaki küllî istidâdât-ı kemâliyesi ve kâinatı alâkadar eden hakâik-ı imâniyesi, Cenneti bedâhetle istilzam ettiği gibi; her halde iki harb-i umûmî ve kâinatı ağılattıran cinayetleri ve yuttuğu zakkum şerlerini hazmetmediği için kustuğu ve zeminin bütün yüzünü pislendirdiği vaziyetiyle, beşeriyeti en berbat bir dereceye düşürüp bin senelik terakkiyatını zir ü zeber etmek cinayetini beşer hazmetmeyecek. Her halde çabuk başında bir kıyamet kopmazsa, hakâik-ı İslâmiye beşeri, esfel-i sâfilîn derece-i sukutundan kurtarmaya ve rûy-i zemini temizlemeğe ve sulh-u umumîyi temin etmeğe vesile olmasını Rahmân-ı Rahîm'in rahmetinden niyaz ediyoruz ve ümid ediyoruz ve bekliyoruz.

İKİNCİ KELİME ki; müddet-i hayatımda tecrübelemle fikrimde tevellüd eden şudur:

Yeis, en dehşetli bir hastalıktır ki; Âlem-i İslâm'ın kalbine girmiş. İşte o yeistir ki, bizi öldürmüş gibi, garpta bir iki milyonluk küçük bir devlet, şarkta yirmi milyon Müslümanları kendine hizmetkâr ve vatanlarını müstemleke hükmüne getirmiş. Hem o yeistir ki, yüksek ahlâkımızı öldürmüş, menfaat-ı umumiyeyi bırakıp menfaat-ı şahsiyeye nazarımızı hasrettirmiş. Hem o yeistir ki, kuvve-i mânevîyemizi kırmış. Az bir kuvvetle, imândan gelen kuvve-i mânevîye şarktan garba kadar istilâ ettiği halde; o kuvve-i mânevîye-i hârîka, me'yusiyetle kırıldığı için, zâlim ecnebiler dörtyüz seneden beri, üçyüz milyon Müslümanı kendilerine esir etmiş. Hatta bu yeis ile başkasının lakaydlığını ve fütûrunu kendi tembelliğine özür zannedip "Neme lâzım" der, "Herkes benim gibi berbattır" diye şehâmet-i imâniyeyi terkedip, hizmet-i İslâmiyeyi yapmıyor. Madem bu derece bu hastalık bize bu zulmü etmiş, bizi öldü-

rüyor; biz de o kâtilimizden kisasımızı alıp öldüreceğiz.

لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ¹ kılıncı ile o yeisin başını parçalayacağız.

مَا لَا يُدْرِكُ كُلَّهُ لَا يَتْرُكُ كُلَّهُ² hadisinin hakikatiyle belini kıracağız inşaallah.

Yeis; ümmetlerin, milletlerin “seretan” denilen en dehşetli bir hastalığıdır. Ve kemâlâta mâni ve أَنَا عِنْدَ حَسَنِ ظَنِّ عَبْدِ بِي³ hakikatine muhaliftir; korkak, aşağı ve âcizlerin şe’nidir, bahaneleridir. Şehâmet-i İslâmiyenin şe’ni değildir. Hususan Arap gibi nev’-i beşerde medâr-ı iftihar yüksek seciyelerle mümtâz bir kavmin şe’ni olamaz. Âlem-i İslâm milletleri Arabin metânetinden ders almışlar. İnşâallah, yine Araplar ye’si bırakıp İslâmiyet’in kahraman ordusu olan Türklerle hakikî bir tesânüd ve ittifak ile el ele verip Kur’ân’ın bayrağını dünyanın her tarafında ilân edeceklerdir.

Muhterem Ahmed Hoca’nın suallerinden birisi, Hz. Üstâd’ın dönüşte Berlin’e uğrayıp uğramadığı hususudur.?

- C- Bu hususta Hz. Üstâd’dan bir hâtıra duymadık.

- S- “Firarda tek başına” ifâdesinden ne anlıyorsunuz.?

- C- Yani: “Kimseden bir muâvenet ve yardım almadan, tek başına Allah’ın inayetiyle firâr ettim.” demektir. Bu, tamamen hârika bir inâyetin varlığını beyân içindir. Nitekim Doku-zuncu Rica’da bahsettiği:

“...O hüzünlü, rikkatli, firkatli uzun gurbet gecesinde, Dergâh-ı İlâhîde zaaf ve aczim o kadar büyük bir şefaatçi ve vesile oldu ki, şimdi de hayretteyim. Çünkü birkaç gün

1) “Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin.” (Zümer, 39/53)

2) “Bir şeyin tamamı elde edilmezse, tamamen de terk edilmez.”

3) “Kulum Beni nasıl tanırsa, ona öyle muamele ederim.”

sonra, gayet hilâf-ı me'mul bir surette, yayan gidilse bir senelik mesafede, tek başımla Rusça bilmediğim halde firâr ettim. Zaaf ve aczime binâen gelen İnâyet-i İlâhiye ile hârika bir surette kurtuldum. Tâ *Varşova* ve *Avusturya'ya* uğrayarak İstanbul'a kadar geldim ki, bu surette kolaylıkla kurtulmak pek hârika olmuştu. Rusça bilen en cesur ve en kurnaz adamların muvaffak olamadıkları, çok teshîlât ve çok kolaylıkla, o uzun firarî seyahati bitirdim.." diye hârika bir inâyet-i İlâhiyeyi zikrederek tafsilata geçmiyor, nasıl bir inâyet zuhûr etmiş, hârika bir şekilde o firarî seyâhati nasıl bitirmiş açıklamıyor... Sohbetlerinde de bahsetmedi. Yâni, bize, son hayatında ve hizmetinde bulunanlara bahsetmedi. Zaten, Hz. Üstâd'ın mesleğinin bir esâsıdır ki, *delilsiz dâvâda bulunmaz*. Ben kaç defa lisânından işittim, dedi: "Ben her meselede hatta hususî meselelerimde dahi delilsiz konuşmamayı meslek edinmişim." Rusya'da esarete iken Rus başkumandanı Nikola Nikolaviç'e ayağa kalkmamasına dair müthiş hâdiseyi hiçbir yerde zikretmemiştir. Vaktâ ki; Abdürrahman Zapsu, 1948'de Ehl-i Sünnet gazetesinde bir yüzbaşidan naklen bu hârika hâdiseyi neşretmişti. Hz. Üstâd o zaman Afyon Cezaevinde mevku-fen bulunuyordu. Bu hâdisе hakkında Ondördüncü Şua'dan Afyon mektuplarında şöyle ifâdede bulunur:

"Aziz, Sıddık Kardeşlerim:

Esaretimdeki hâdisenin gazete ile ilânı şiddetli yasaklarla ahâliyi her tarafta bizden kaçırmağa çalışmakla beraber teveccüh-ü âmmeyi ziyâdeleştirmiş. Bize, hususan şahsıma ihanet etmeğe taraftar üç resmî adam dün avluda demişler: "Said pencereden görüldüğü vakit ahâli toplanıp ona bakıyor, pencerede durmasın. Yoksa koğuşunu değiştiriniz." diye başgardıyan söyledi. Hiç merak etmeyiniz. Ben her sıkıntıya tahammüle karar vermişim. Duanız bereketiyle inşâallah sıkıntılar sevinçlere dönecekler.

O esaret hâdisesi aslı doğrudur. Fakat, şahidim olmadığından tafsilen beyân etmemiştim. Yalnız bir manga beni idam etmek için geldiğini bilmiyordum, sonra anladım. Ve Rus kumandanı tarziye için Rusça bir şeyler söyledi, ben bilmedim. Demek hazır bulunan ve bu hâdiseyi gazeteye ihbar eden Müslüman yüzbaşı anlamış ki, kumandan tekrar tekrar "afvet!" demiş.

Kardeşlerim, ben Nurlarla meşgul oldukça sıkıntılar azalıyor. Demek vazifemiz Nurlarla iştigaldır ve geçici şeylere ehemmiyet vermemek ve sabır ve şükretmektir.

Ahmed Ersöz Bey'in Hz. Üstâdımızın esaretiyle ilgili otuz küsur sualine ayrı ayrı cevap verebilmek imkânından mahrum bulunduğumuzu ifâde etmeliyim. Mesela, bir sualinde: "Ahir zaman fitnesinden bahsedildiği ve Deccal'ın anlatıldığı mevzular da Rusya önemli bir yer tutuyor. Özel sohbetlerinde yazılanların dışında bahsettiği oluyor muydu?" diyor...

Yine bir de: "Üstâdımızın Ehl-i Kitab'ın sâlikleriyle münasebeti hakkında neler söylersiniz?" diye suallerine cevap istiyor.

Muhterem Ahmed Hoca kardeşimiz bu hususlara da Nurlardan ve Mektubat'tan me'hazlar bulmuş. Nurlarda yazılanların dışında ayrıca Hz. Üstâdımız'dan bir hatıra nakledebilmek pek zor... Çünkü, ben bakıyorum. Üstâdımızdan ne hatıra dinlemişiz, hemen hemen hepsi Nur Külliyyatı'nda vardır. Eskide çok hararetle kardeşlerimize arz ettiğim hususlar, sonradan baktım. Risalelerde kaydedilmiş.

Mesela, bir gün Barla'da Ceylan ve Zübeyir ağabey, üçümüz, Üstâdımızla beraberdik. Müdür'ün evinde... Henüz elektrik Barla'ya gelmemişti. Hz. Üstâdımız akşam ile yatsı arası evrad u ezkar okuyordu. Bir aralık zil çaldı. Ben Üstâdımızın odasına girdim. Lamba ışığında Evrâd-ı Kudsiyeyi okuyordu. Her halde bitirmiş olsa gerek...

- “Ceylan’ı çağır, beraber geliniz!” buyurdular. Çağırdım. Ceylan’la beraber ayakta üstâdımıza müteveccih olduk. Üstâdımız buyurdu ki:

- “Âyetü’l-Kübrâ’yı okudunuz mu?”

“Okuduk” diye ifâdede bulunduk. Ve sonra Üstâdımız:

- “Âyetü’l-Kübrâ’da asırlarda gezen, kâinat tabakalarını tef-tiş ve temâşâ eden o seyyah-ı âlem, o cevval ruh kimdir, biliyor musunuz?”

Biz de kalbimizden “Sensin Üstâdım” der gibi,

- “Evet biliyoruz.” dedik.

- “Hadi Çıkın” ... dedi. Odamıza geldik.

Benim nazarımda bu hatıra çok kıymettardır. Bizzat kendi dilinden, kâinat tabakalarını gezmek, asırlarda dolaşmak gibi bir mazhariyeti işitmek, büyük bir mânevî hazzımız olduğunda şüphe yoktur. Ben bunu defalarca nakletmişim. Sonra bir gün Elhüccetü’z-Zehrâ’yı okurken, baktım. İkinci makamda baş tarafında şu cümleler dikkatimi çekti. “Allah-Allah” dedim. Üstâdın bize hususi anlattığını zannettiğim aynı cümleler, burada zikrediliyor; şöyle:

“...Âyetü’l-Kübrâ Risalesi’nde dünya seyyahı, halıkını aramak, bulmak, tanımak için bütün kâinattan ve envâ-ı mevcudatından sorduğu ve otuz üç yol ile ve kat’î bürhanlarla hâlîkını ilmelyakîn ve aynelyakîn bildiği gibi; o aynı seyyah, asırlarda ve arz ve semavat tabakalarında aklıyla, kalbiyle, hayaliyle gezen yorulmaz, tok olmaz, bütün dünyayı bir şehir gibi görüp teftiş ederek kâh Kur’ân hikmetine, kâh felsefe hikmetine aklını bindirip, geniş hayal durbünüyle en uzak tabakalara bakarak, hakikatleri vâkide olduğu gibi görmüş, bizlere “Âyetü’l-Kübra”da kısmen haber vermiş...”

“Hakikatleri, vâkide olduğu gibi görmek”, ne mânidar cümle değil mi? Bu münasebetle bir hatıra arz etmek isterim:

Bir gün Kastamonu’da Feyzi Efendiye:

- Üstâdımız size, “*Nur’un sır kâtibi*” diyor. Niye böyle söylüyor? diye sordum.

Dedi ki:

- Vallahi Üstâdımız Risâle-i Nur’da yazılanlardan maâda, benim kulağıma başka birşey fısıldamadı.” diye latîfane beyân-da bulunmuştu.

Bu itibarla Risâle-i Nur’da yazılanlardan başka hatıralar nakletmek pek kolay değil.

Hz. Üstâd, bir gün Barla bahçelerinde gezerken, bir münasebetle: “Bu zamanda neye ihtiyaç var, Risâle-i Nur’da yazdırılmış.” diye beyânda bulunmuştu. Çünkü: “Kur’ân-ı Hakîm’in bu asrın fehmine bir dersi olmasından, Risale-i Nur; bu asrı ve gelen asrı tenvir edebilir bir mu’cize-i Kur’âniyedir.” diyor muhterem Üstâd... Rusya’daki esaret hayatına ait hatırımda kaldığına göre; Yine bir münasebetle gayet hafî bir tarzda bir gün şu mealde: Rusya’da hamamlara kadın-erkek beraber girildiğini beyân ediyor gibi, bir ifâdesinde : “Ben, kat’iyen, öyle hamamlara hiç gitmedim.” demişti.

Hz. Üstâd’ın bu neviden azamî takva, azamî ihlas, azamî ubudiyeti yaşayan hayatından çok levhalar, onu tanıyanlar tarafından nakledilegelmiştir. Zira; bu kadar uzun zamanda, uzun ve pek kesretli taharriyatta, ahlâk-ı âliyesine toz konduracak hiçbir şâibe, hiçbir isnad, dost ve düşman hiçbir kimseden şâyi olmamıştır. Yalnız, Kastamonu’da sekiz sene karakol karşısında nefye mâruz, tarassud altında geçirdiği hayatından sonra Denizli hapsine sevk edildiği vakit, o zamanın Kastamonu vâlisi, Hz. Üstâd’ın evine gelip taharride bulundukları zamanda saçak arasında pek kesretli tavuk yumurta kabukları görmüşler,

ve bunu Hz. Üstâd'a bir isnadda bulunmuşlar. Halbuki; bendeniz Sungur, yakinen şâhidim ki; Emirdağı'nda da hemen her gün, şehriye ve pirinç çorbasına bir yumurta kırınırdı, kabuklarını dışarı atmaz, üst tavanın bir yerine fırlatırdı. Bittabi, sekiz sene Kastamonu'da iken yediği yumurta kabukları bir araya toplansa, elbette çok görünür ve elbette o vâli beyin de yedikleri bir arada mütalâa olursa, kim bilir ne kadar tutar. Halbuki, Hz. Üstâd, yeme-içmede de azamî iktisadî kendine düstur eylemiştir. İşte aleyhinde olanlarca tek bir isnad, sekiz senede bu kadar yumurtayı yediğini nazara vermişler. Rusya'da esaret hayatındaki yemek içmek gibi hususların da nasıl olduğuna dair bir malumatımız yoktur. Esir hayatı olduğuna göre o şartlar altında elbette Rahmet-i Rahmân, küre-i arz hazinesinden kullarına ikram ettiği erzakını almıştır.

Afyon mektublarında da görüleceği gibi Hz. Üstâdın uzun esaret hayatı, O'nun ruhî, kalbî hayatına şüphesiz çok mühim te'sirler icrâ eylemiştir.. Orada diyor:

"...Ben yirmi yaşında iken, tekrar ile derdim: "Eski zamanda mağaralara çekilen târik-üd-dünyalar gibi, âhir ömrümde ben de bir mağaraya, bir dağa çekilip, insanların hayat-ı içtimaiyesinden çıkacağım." Hem eski Harb-i Umumi'de şark-ı şimalîdeki esaretimde karar vermiştim ki: "Bundan sonra, ömrümü mağaralarda geçireceğim. Hayat-ı siyasiyeden ve içtimaiyeden sıyrılacağım. Artık karışmak yeter" derken, inâyet-i Rabbâniye, hem adâlet-i kaderiye tecelli ettiler. Kararımdan ve arzumdan çok ziyâde hayırlı bir surette ihtiyarlığıma merhameten, o mutasavver mağaralarımı hapishânelere ve inzivâlara ve yalnızlık içinde çilehanelere ve tecrîd-i mutlak menzillerine çevirdi. Ehl-i ri-yâzet ve münzevilerin, dağlardaki mağaralarının çok fevkinde "Yusufiye Medreseleri" ve vaktimizi zâyî etmemek için tecridhâneleri verdi. Hem mağara fâide-i uhreviyesini,

hem hakâiki îmâniye ve Kur'âniye'nin mücahidane hizmetini verdi.

.....

Evet, inâyet-i ilahiyye, ihtiyarlığıma merhameten; kuvvetli ve gizli düşmanı bulunmayan, gençliğime mahsus olan mağaralarımı, hapishanenin tecrid-i münferid menzillerine çevirmesinde üç hikmet ve hizmet-i Nuriyeye üç ehemmiyetli fâidesi var.

Birinci hikmet ve fâide: Nur talebelerinin bu zamanda toplanmaları; zararsız olarak, Medrese-i Yusufiye'de olur. Ve birbirini görüp, sohbet etmek, hariçte, masraflı ve şüpheli olur. Hatta benimle görüşmek için, bazıları kırk-elli lirayı sarfederek gelip, ya yirmi dakika veya hiç görüşmeden döner giderdi. Ben bazı kardeşlerimi yakından görmek için hapsin zâhmetini severek kabul ederdim. Demek hapis bizim için bir nimettir, bir rahmettir...

İkinci hikmet ve fâide: Bu zamanda, Nurlarla hizmet-i îmâniye, her tarafta ilânâtla ve muhtaç olanların nazar-ı dikkatlerini celbetmekle olur. İşte, hapsimizle Nurlara nazar-ı dikkat celbolunur, bir ilânât hükmüne geçer. En ziyâde muannid veya muhtaç olanlar onu bulur, îmânını kurtarır ve inadı kırılır, tehlikeden kurtulur ve Nur'un dershanesi genişlenir.

Üçüncü hikmet ve fâide: Hapse giren Nur Talebeleri, birbirinin hallerinden, seciyelerinden, ihlas ve fedakârlıklarından ders almalarıyla beraber, Nurlar hizmetinde dünyevî menfaatleri daha aramazlar.

Evet, Medrese-i Yusufiye'de çok emârelerle her sıkıntı ve zahmetin on, belki yüz misli maddî ve mânevî faideler ve güzel neticeler ve îmâna geniş ve halis hizmetler, gözleriyle gördüklerinden, tam ihlâsa muvaffak olurlar, daha

cüz'î ve hususî menfaatlere tenezzül etmezler..."

Bu mektublarda ifâde edildiği üzere, Üstâd Bediüzzaman'ın hayatı, bir çekirdek hükmünde olup sonra, âlemi kaplayacak büyük bir hizmet-i îmâniyenin esası ve temeli olmuştur. Cenâb-ı Hakk, böyle bir hizmette istihdâm edeceği bir kulunu, o hizmetlere lââyık olacak ve tahammül edecek bir surete alıştırıyor. sevk ediyor gibi mânâlar hatıra geliyor. Nitekim, Kendisi de Risâle-i Nur'dan evvelki hayatını bir ihzârîye hükmünde telâkki ettiğini beyân etmektedir. Çünkü, Risâle-i Nur bütün hakâik-i Kur'âniye ve îmâniyeyi delâil-i akliye ve mantıkiye ile îzâh ve isbat edip, İslâm dininin yeni baştan bu vatan ve millette ihyasına vesile olmuştur. Bilhassa, mektepliler kısmına, delilli ve isbatlı ders vermesi ve o suretle hakikat-ı îmânî okuyucularına kazandırması ve sonra bu hizmet, Anadolu'dan başlayarak âlem-i İslâm ve insaniyete doğru yayılması, elbette tarifinden aciz kaldığımız, âhir zamanda zuhûr edecek çok muazzam ve muhteşem bir hizmet-i îmâniye ve Kur'âniye'dir. Onun için Hasan Feyzi Rahmetullahi aleyh'in dediği gibi: *"Kur'ân'dan aldığı nurunu âleme sultan eylemiştir."*

Hız. Üstâdımızın Rusya hakkında en muazzam bir beyânı var ki; hakikatta bunu bilseler, bütün Rus milleti iftihar ederler ve Bediüzzaman'a sonsuz teşekkürlerde bulunurlar. Emirdağ Lâhikası'nda dercedilen o mektubu ve hâtırasını burada arz etmek isterim: Şöyleki;

Din derslerinin lüzumundan bahseden ve milletvekillerine yazdığı bir mektubunda komünizmi önlemek için, en müessir çarenin din derslerinin serbestiyeti ve mekteplerde tamimi olduğunu beyan ederken mektubunu şöyle bitirir:

"İki dehşetli harb-i umumînin neticesinde beşerde hâsıl olan bir intibah-ı kavî ve beşerin tam uyanması cihetiyle, kat'iyen dinsiz bir millet yaşamaz. Rus'da dinsiz kala-

maz. Geri dönüp Hıristiyan da olamaz, olsa olsa küfr-ü mutlakı kıran ve hak ve hakikata dayanan ve hüccet ve delile istinad eden ve aklı ve kalbi ikna eden Kur'ân ile bir musalâha veya tâbî' olabilir. O vakit dört yüz milyon ehl-i Kur'ân'a kılınç çekemez."

Üstad Bediüzzaman'ın din derslerinin lüzumu ve mekteplerde çabuk okutulması ve mutlaka iman hakikatlerinin gelen nesl-i âtiye ulaştırılması hususunda demokrat milletvekillerine takdim ettiği ve o zaman alâkalılara ulaştırılan mektubunda "Rusya'nın başını patlatıp bin senelik mahsulatını yaktıran, Çin'i ve yarı Avrupa'yı istila eden bir kuvvete karşı, ancak ve ancak manevî bombalar hükmünde olan hakaik-i Kur'âniyenin ve imaniyenin o dehşetli solculuk cereyanını durduracağını" haber vermektedir. Demokrat Parti'nin mutlaka dindarların serbestiyeti hakkındaki kanunu ta'cil etmesi lâzım geldiğini beyanla, Bediüzzaman diyor ki:

"Kalbime geldi ki, bu vatan ve İslâmiyet'in maslahatı, herşeyden evvel dindarların serbestiyeti hakkındaki kanunun hem ta'cil hem tasdik ve hem de çabuk mekteplerde tatbik edilmesi elzemdir. Çünkü bu tasdik ile Rusya'da kırk milyona yakın Müslümanı, hem dört yüz milyon alem-i İslâm'ın mânevî kuvvetini bir ihtiyat kuvveti olarak bu vatana kazandırır.." gibi hakikatdar beyanlardan sonra yukarıdaki cümleyi mektubun sonunda zikretmektedir. Hz. Bediüzzaman'ın bu beyanatı; Rusya hakkında ve yakın bir gelecekte İslâmiyet'in hak bir din olarak o millette inkişaf edeceğini müjdelemektedir.

Evet, bugün Rusya Birleşik Devletler Topluluğu'nda, Kafkasya ve Tiflis'te, her yerde hamiyetli ve fedakâr insanların müsbet maarif hizmetleri ise, aklı selim ve kalb-i selim sahibi herkesi mesrur ve minnettar edecek bir insanlık tealisidir. Demek Hz. Bediüzzaman yarım asır önce bu müsbet ilim, marifet ve fazilet, emniyet ve asayiş ve sulh-u umumî esaslarını haykırıyordu:

Hz. Üstad Bediüzzaman'ın Rusya esareti hakkında hazırlanan bu kıymetli esere acizane takdim ettiğimiz bu Önsöz'e 1992 senesinde başta Tiflis ve Bakü olarak Türkistan illerini ziyaretimizi müteakip Tiflis'te 18 Temmuz 1992'de görüştüğümüz "Gürcistan" gazetesi yazarlarından "Rafik Hümmet" in neşrettiği bir yazısıyla o zaman kaleme alınan hatıraları, bera-yı malumat bu Önsöz'e ilhak etmeyi münasip gördük.

Hazreti Üstadımız, 1952 ve 1953 senelerinde Gençlik Rehberi ve Samsun Mahkemeleri münasebetiyle İstanbul'a geldiklerinde bir münasebetle bu hususa temas etmiş, Kafkasya'dan gelen bazı ziyaretçilerin hüznlerine ve endişeli suallerine teselli babında: "Merak etmeyiniz, bir zaman oralar açılacak gidip gelmeler olacaktır." diye cevapta bulunmuştur.

Malum olduğu üzere Hazret-i Üstadımızın bu ve buna benzer ihbar-ı gayb nev'inden beyanları, ferdi şahıslardan ziyade şahs-ı mâneviye ve şahıslar perdesi arkasındaki cemaat-ı Nuriyeye müteveccihdir. O zamanlar Rahmet-i İlâhî'ye bizi Ankara ve Samsun'da istihdam ettiği gibi; Urfa'da, Diyarbakır'da, Ankara ve İstanbul'da neşriyatta ve sair hizmetlerde ifa edilen hizmet-i nuriyeler birer çekirdek misillü külli inkişafa medar olmuş, nuranî sümbüller vermişlerdir. Bütün bunlar hep şahs-ı mânevî-i Nuriyeye ve bizzat Hz. Nur Üstadımıza bahşedilen ulvî, kudsî mazhariyetlerdir. Cenâb-ı Hakk'a sonsuz şükürler olsun ki, bir gün Rahmet-i İlâhiye ile Kafkas ve Türkistan'da gelişen Hizmet-i Nuriye ve imâniye, şahs-ı mânevî ve cemaat-ı Nuriye tarafından ifa edilmektedir.

Hz. Üstadımızın Tiflis'e uğradığı 1910 senelerinde Rusya'da Çar'lık idaresi hükmetmekte olup, Tiflis'te pek çok Müslüman Azeri bulunuyormuş. Komünizmin zuhurundan sonra, bilhassa Stalin zamanlarında, Müslümanlar için toplu imhalar ve başka yerlere nakiller yapılmış, camiler yıkılmış ve malum

son asırların en korkunç ve dehşetli hadisatı meydana gelmiş... Bir asra yaklaşan uzun bir müddetten sonra inşaallah Kafkas ve Türkistan'da, kâinattaki hikmet-i ezeliye sırrının zuhurunu, rahmet-i İlâhîden temenni ve niyaz ediyoruz.

Azerbaycan'daki hizmet-i Nuriye ise: Aynen Anadolu'da Nurların genç nesiller arasında Kemal-i hahişle intişar ettiği zaman ve zemine benzemektedir. Risaleleri alıyorlar, okuyorlar ve anlıyorlar. Belki bizdeki yeni nesillerden daha ziyade anlıyorlar. Çünkü Risâle-i Nur'un lisanı onların fitrî lisanı gibi... Hakkî Türkçe. "Kemmiyet, keyfiyet, katar, kasır, namalum" gibi kelimeler onlarda daima istimal edilmekte. Yani, bizdeki uydurukça dil orada kullanılmamış, anlamıyorlar. Bir Azerî genci mekteplisi, Nurlara teveccüh ettiğinde, Nurun manevî gücü onu hemen teshir ediyor. Asla yabancılık çekmiyor. Oralarda açılan derslane-i Nuriye ve diğer şehirlerde meydana gelen intibah, inşaallah bütün Azerbaycan'ı ihata edebilir bir vüs'at ve keyfiyette görünüyor.

Bu haberler ve hizmetler, Risale-i Nur'un dahil ve hariçteki binler yerlerde dal ve budak salan küllî hizmetlerinden ancak bir vechesidir. Hazret-i Üstadımızın seksen sene evvel haber verdikleri ve Tarihçe-i Hayat'ta geçen bir muazzam hakikatin vechesi olması sebebiyle, kardeşlerimizin nazarlarına bir hoş-amedî nevinden takdim ediyoruz..

SAİD NURSÎ: "RUSYA'YI ÜÇ KATI ZULMET GÖZLEYİR"

"Mustafa Sungur Üstad-ı Said Nursî'nin hele 1953 yılda gabakçadan haber verdiği kimi; bu yıl Mayın 25'den 25 Hazirana dek Tibiliside olmuş. Senan dagını ziyaret etmiş. Sonra ise Bakü'de Orta Asya'nın birçok şehirlerinde Kur'ân ve onun tefsiri ile ilgili olarak, Bediüzzaman Said Nursî Hazretlerinin 130

eserden ibaret Risale-i Nur adlanan külliyyatı hakkında mühazireler söylemişlerdi. Tiflis'te olduğu müddette Mustafa Sıngur, ile görüşüp heyli sohbet ettik. Mevzunun yeniliğini ve meraklı olduğunu nezere alarak hemin sohbeti cilalayarak surgusualsiz ohuyuculara tegdim edirem:

ASRIMIZN KUR'AN MÜFESSİRİ BEDİÜZZAMAN SAİD NURSÎ VE ONUN RİSALE-İ NUR KÜLLİYATİ HAKKINDA SOHBET

Peygamber Efendimiz Hazret-i Muhammed (sav) bir hadis-i şerifinde buyurmuştur ki: "Cenâb-ı Hak her esirde bir din müceddidi (tezeleyicisi) gönderir." Dine gulluk gösteren bu büyük insan din için yeni bir emir veya kadağa getirmez. Çünkü İslâmiyet ve Kur'ân, Peygamber Efendimiz (sav) zamanında tamam olmuştur. Ancak bu büyük insanlar Allah Teala'nın ilhamı, inayetiyle Kur'ân'ın emirlerini ve yüksek hakikatlerini yaşadıkları asrın ilmi, felsefi ve idraki seviyesine göre mantığı ve ilmi delillerle izah ve isbat edirler. Yaşadıkları esirde ağıllara, galblere girebilecek şüphe ve vesveseleri tutarlı delillerle yok ederek imanın şartlarını ve İslâm'ın esaslarını muhafaza etmekle beraber onlara yeni kuvve verirler. Belelikle İslâm dininin hegigatine, Kur'ân'ın mucizeliğine, Peygamber Efendimizin peygamberliğine tohunabilecek tecavüze ve hücumlara sed olurlar.

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri de bu ulu ve ulvî şahsiyetler silsilesinin son büyük halkası ve düğümüdür.

Bediüzzaman Said Nursî 1873'inci ilde Türkiye'nin Bitlis şehrine bağlı Hizan kazasının Ispartı nahiyesinin Nurs kendinde doğmuştur. Hele yani yetme iken bir gün yuhusunda kıyamet kopmuş, kâinat yeniden dirilmiştir. Bu anda O, Peygamber Efendimizi nice ziyaret edeceğini düşünmüştür. Nihayet sirat köprüsünün başına gidip orada durmak ağına gelmiş. "Her-

kes oradan geçer. Men de orada gözleyim” düşünmüş ve ora gelerek bütün, büyüğ peygamberleri ziyaret etmiştir. Ahirde Peygamber Efendimize (sav) ziyaret ederken, Hazret-i Muhammed'den özüne ilim verilmesini halis etmiştir. Peygamber Efendimiz de Said Nursî Hazretlerine: “Menim ümmetimden suel sormamak şartıyla sana Kur'an ilmi verilecek” demiştir. Hakikaten Bediüzzaman Said Nursî de hayı boyunca hiçbir hususta hiçbir kimseden sual sormamış. Ancak özünden sorulan bütün suallere hangi ilme ait olursa olsun çetinlik çekmeden dürüst cevap vermiş. Bele bir âli ilim Peygamber Efendimizden sonra daha üç büyük kese nasip olmuş. Hz. Ali, Hz. Cafer ve Said Nursî Hazretlerine. Said Nursî cemi üç ay tahsil almasına bakmayarak iki il yarım müddetinde muhtelif ilimlere dair 90 kitabı ezberlemiş ve menimsemiştir.

Said Nursî *İman ve Küfür* adlı eserinde bele yazır: “Eski zamanda dinsizlik cehaletten gelirdi ve ferde mahsus olarak kalırdı. Bu zamanda ise dinsizlik ilim ve felsefeden gelir. Allah'ı tanıtmak ise yâda düşmür. Yani: Bir ilmin âlimsiz, bir resmin ressamsız, bir sanatın sanatkârsiz, bir binanın ustasiz olabilmediğini bildikleri ve kabul ettikleri halde; bu dinsiz felsefeciler zerrelere güneşe geder bu muhteşem kâinatın sahipsiz, ustasiz, yaratıcısız olacağını söylemiş ve böylelikle yetişen nesillerin de Allah'ı tanımayan inkâr eden menevî değerlerden mahrum olması için mekteplerde, kitaplarda her şeyin öz özüne yarandığını tabiatın ve tesadüfün yarattığını okutmuş ve yazmışlar.

Said Nursî Hazretleri “Ağlin nuru fûnun-u medeniyettir (müsbet ilimler), vicdanın nuru ulum-u diniyedir. İkisinin vehdeti ile hegiget ortaya çıkar demiştir. Sözler adlı eserinde ise bize Allahımızı tanıdan bu üç büyük tanıdıcı var. Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed (sav) ve bir de bu büyük kâinat demiş ve bu kâinatın da müsbet fen ve ilimlerle Allah'ın varlığına ve yeganeliğine delalet ettiğini ifade etmiş ve isbata getirmiştir.

Said Nursî birinci dünya muharibesinde gönüllü alay kumanderi olarak talebeleriyle birlikte düşmana karşı vuruşmuş, birçok faydalı işler görmüştür. O döğüş vakti Ruslar tarafından esir alınmış, iki il yarım Sibirde sürgünde olduktan sonra esirlikten kaçabilmiş ve Varşova'ya gelmeye muvaffak olmuştur. Oradan ise 1918. yılda İstanbul'a gelmiştir. Muharebedeki şecaetine göre hükümet tarafından tez bir zamanda Ankara'ya davet edilmiş ve tentene ile karşılanmıştır. O Türkiye Millet Meclisinde çıkış etmiş, hamini dine imana seslemiş, birçok kimşenin o karışık devirde namaz kılmasına sebep olmuştur. Ancak Türkiye gençlerinin, Kur'andan, imandan, dinden uzak bir şekilde yetişmesi için bazı yüksek vazifeli memurlerin plan ve program tertip ettiğini anlamış, umduğu muhiti tapabilmediğinden Van vilayetine teşrif getirmiş ve orada bir mağarada yaşamaya başlamıştır.

RİSALE-İ NUR KÜLLİYATI

Said Nursî Van'da mağarada yaşarken şarki Anadolu'da hükümet aleyhine isyanlar baş verir. "Sizin nurunuz kuvvetlidir" diye yardım isteyen bir zatın mektubuna "Türk milleti ve ordusu asırlardan beri İslâmiyete hidmet etmiş çok evliyalar yetiştirmiştir. Bunların devamı olan imdiki millete ve orduya silah çekilmez. Siz de çekmeyiniz, zira neticesi olmaz. Millet irşad edilmeli ve nurlandırılmalıdır." diye cevap gönderir. Fakat hükümet yine de Said Nursi'yi Isparta'nın Barla nahiyesine sürgün edir.

Ancak beyle bir zamanda da Said Nursi boş durmur. Türk milletinin gelecek nesillerinin imanını kurtaracak, dünya ve ahiret saadetini kazandıracak eserler yazırdı.

Said Nursi Hazretleri üst üste 30 yıl hapis hanelerde ve sürgünde olmuş. Dini akidesine ve İslâmiyeti tebliğ ve takdir ettiğine göre üç defa muhtelif büyük mahkemelerde muhakeme

olunmuş. Her defada mahkemeye kefeni boğazına dolayıp girmiştir.

O magaralarda, hapishanelerde, sürgünlerde büyük musibetler içinde yazmış olduğu “Sözler, Lem’alar, Mektubat, Şu-alar” kimi büyük kitaplarla birlikte 130 eserin müellifidir. Hazir-da hemin eserler Türkçeden, İngiliz, Alman, Arap, Fransız, Urdu, İtalyan dillerine tercüme edilmiştir. Hemin eserler İslâm devletlerinden başka Almanya olmakla bütün Avrupa’da, hem Çin’in Asya, Amerika ve Avusturalya’da da yayılmış. İnsanların dünya ve ahiret saadetini kazanması için hizmet etmektedir.

Said Nursi 1960’ncı yıl Martı 25’inde Urfa’da vefat etmiştir. Defninde yüzminler adam iştirak etmiştir. Ömrünün esas hissesi zindanlara geçen bu büyük şahsiyetin cenazesi, hemin Urfa’dan oğurlanmış (çalınmış) ve namalum yerde defnedilmiştir.”

MUSTAFA SUNGUR

TAKRİZ

Beşeriyetin maddî ve manevî saadetine, terakki ve tekâmülüne hizmet edip, insanlığın necat ve felahını hedef ittihaz eden kudretli ve hamiyetli rehberler ve merkezî şahsiyetler tarihin her devresinde görülmektedir. Bu âbide şahsiyetler ise başta “ûlu'l-âzm peygamberler” ve onların hakikî varisi olan “müceddidler”, “mürşidler”, “müçtehidler”, “fakihler”, “fatihler”, “mütefekkirler” gibi insaniyetin hâmisî olan hamiyetperver zatlardır.

İşte bu mümtaz şahsiyetlerin örnek ittihaz edilecek ülvî meziyetlerini ve yüksek seciyelerini yazarak hâl ve istikbâlin nazarına vermek en kudsî vazifelerdendir. Yani, onların ferağat ve fedakârlıklarını, insaniyete etmiş oldukları hizmetlerini ve o hizmetlerin düsturlarını izhar edip nesl-i cedidin zihinlerinde tesbit etmek en büyük bir hizmettir. Evet, milletlerimiz bu gibi hayatî vazifeyi deruhte eden sadık ve vefakâr fikir ve kalem sahiplerinin s'ây ve gayretlerine daima muntazır ve ebediyen minnettardır.

Sevgili muhibbim Ahmed Ersöz Beyefendi de, Bediüzzaman Hazretlerinin esaret yıllarında geçirdiği o esrarengiz hatıralarını güzel ve tatlı bir üslup ile kaleme alarak istifadeye takdim etmesiyle, bu hamiyetperver bahtiyarlar zümresinden addedilecektir.

Evet geçmişteki hizmet ve vukuat yazılıp kayd altına alınmasaydı bizlerin Selef-i Salihinin ilminden, tecrübelerinden, maharet ve meziyetlerinden istifade etmemiz acaba mümkün olur muydu? Tarihi şereflendiren o büyük insanların aziz hatıralarını, tatlı menkıbelerini ve ibretli hâdiselerini nasıl dinleyebileceğiz ve nasıl ders alabilecektik? Ve yine onların ulvî fikirlerinden, vüs'atlı zekalarından nasıl tefeyyüz edip nur alabilecektik?

Şayet hamiyetperver zatlar bu vazifeyi deruhte etmeseydi hayat-ı içtimaîye-i beşeriyede hakikî tekâmül ve terakki mümkün olabilir miydi? Tarihin irfanından, şerefinden, kültüründen, bahsetmek nasıl mümkün olacaktı? Bu mühim mesele, Bediüzzaman'ın lisanında âlemde serlevha olabilecek veciz bir cümleyle şöyle ifade edilmiştir; "Zaman-ı mâzi, zaman-ı müstakbel tohumlarının mahzeni ve şuûnatının âyinesi olduğu gibi; müstakbel dahi mâzinin tarlası ve ahvalinin âyinesidir."

Bu hakikatlere binaen Hallak-ı Kerim'in bir define-i irfan mahiyetinde asrımıza lûtfetmiş olduğu nev'i şahsına münhasır zatlardan biri olan Bediüzzaman'ın, gerek şahsiyetinin müteaddid cihetlerini, gerekse hizmetinin prensipleri inceden inceye tahkik ve tedkik edilerek ortaya konulması hamiyetperver mütefekkirlerin sâ'y ve gayretlerinden en büyük ümit ve beklentimizdir.

Evet, hayatının her lâhzası şayan-ı tefekkür pek çok hikmetleri ve ibretli hâdiseleri muhtevi olan Üstad'ın, iman ve irfanını, ihlas ve sadakatini, şecaat ve fedakârlığını, fazilet ve istighnasını, maddî ve manevî cihadını tasnife tabi tutarak her birini bir kitap haline getirmek bu necib milletin evlatlarına yapılacak hizmetlerin en mühimlerinden.

Şu acib asrın, bu garib dünyanın gafil insanlarına, bu mühim çalışmayı vesika ve şahidler ile sistematik bir mahiyette takdim ve tefhim etmek şayan-ı takdir bir vazifedir. Zira, delilsiz davaya nazarı sahih ile bakılamayacağı gibi itibar da edilemez. Malumdur ki, herşey akıl ve mantık dairesinde muhakeme edildikten sonra lehinde veya aleyhinde hüküm verilebilir. Bu hakikatlere müsteniden, değerli kardeşim Ahmed Bey'in böyle ehemmiyet arzeden bir eseri tertip ve te'lifi umum kardeş ve muhibleri minnettar ettiği gibi muterizleri de biiznillah insafa getirecektir.

Bu vazife-i mukaddeseyi şahid ve delillere müsteniden ted-

kikat ve tahkikat ne bahtiyarlıktır. Baştan sonuna mütalâa ettiğim bu değerli çalışmanın hakikaten mühim bir ihtiyacı karşılayacağı gibi ehl-i kalemin himmetini tahrik ederek onları bu mevzuda gayrete getireceği kanaatindeyim. Ve bu eserde üç büyük fazilet gördüm: Birincisi; ihlâs ve sadakat, ikincisi; vüsat-i zeka ve ihata-i efkâr, üçüncüsü ise; hamiyet ve gayrettir. Evet bu üç meziyet bir zatta içtima ederse elbette böyle kıymetli ve faydalı eserler meydana gelir.

Hakikaten, Üstad Hazretlerinin harikalarla dolu hayatında Rusya esaretinin ayrı bir yeri vardır. Bediüzzaman, O şimal kıtasının o uzun ve karanlık gecelerinde, elemli gurbetinde, Volga nehrinin hazin şırıltılarında kim bilir ne gibi füyuzata, envar ve esrara mazhar olmuştur ki, o gamlı, hüznü günler için “Güya o gurbet gecesı hayatımın gözünde nurlu siyahlıktı...” buyurmuştur.

Âlemde hak ve hakikat, nazarlardan her ne kadar perdelese, fikirlerden setredilse de neticede yine tecelli edeceğine binaen Bediüzzaman Hazretlerinin de zaman ve hâdiselerin perdeleriyle örtölmek istenen gerçek şahsiyet ve hüviyeti bütün berraklığıyla ortaya çıkacak ve o nesl-i cedidin kalbinde lâıyk olduğı yerini alacaktır.

Bu eseri kemâl-i dikkat ile okuyanlar; fedakârlık nedir, şecaat nedir, hakikî vatanseverlik ve gerçek milliyetperverlik nedir ve nasıl olurmuş, göreceklerdir.

Değerli müellifi, bu faydalı hizmetinden dolayı tebrik eder, emsali hizmetlerinin devamını Cenâb-ı Hakk’tan niyaz ederim.

Mehmed KIRKINCI

Nisan 1997, Erzurum

ESARETTE HÜRİYETİ YAŞAMA

İnsanoğlu huzuru arayadursun. Buruk duygulardan bir türlü ayrı kalamaz. Hayatın güzelliklerini gaye edinenler için hayat bir imtihan. İnsanoğlu bu imtihanla doğmuş, yaşamış ve ebediyete göç etmiştir.

Esaret asıl mânâsıyla bir başka kitap mevzuu. Bu çalışma o dünyaya kapıyı aralıyor ve Bediüzzaman Said Nursî Hazretlerinin iki buçuk yıllık esaret yıllarına bir bakış esintisiyle maziye uzanıyoruz.

Bu eser bir vak'anın tesbitinden ziyade, yaşanmış bir hayatın içinden ibretli levhalar görebilmek için yazıldı. Geçmiş, gelecek güzellikler adına sorgulama. Ama kin ve nefretin menfezlerini ebediyen kapama ve asla açmama... Bir asır öncesi yaşanmış hayatın ve çekilmiş çilelerin bugüne getirdiği mesaj nedir? Niçin esaret yılları? Kader neden bu esarete fetva vermişti? Altındaki güzellikler nelerdi? Ve Bediüzzaman'ın gönül aynasına yansıyan görüntülerle o günlere uzanmanın hikmeti ne ola?

Biz bu araştırma ile esarette hür nasıl olunabilir, onu göstermeye çalışacağız. Cephede yaşanabilir azamî ihlâsın keyfiyetini burada görmek mümkündür. Üstad diyor ki:

"Madem mesleğimiz azamî ihlâstır; değil benlik, enaniyet, dünya saltanatı da verilse baki bir mes'ele-i imaniyeyi o saltanata tercih etmek azamî ihlâsın iktizasıdır. Meselâ, harb içinde avcı hattında, düşmanın top gülleleri arasında Kur'an-ı Hakîmin tek bir âyetinin, tek bir harfinin, tek bir nüktesini tercih ederek o güller içinde Habib katibine "Defterini çıkar!" diyerek at üstünde o nükteyi yazdırmış. Demek Kur'an'ın bir harfinin bir nüktesini düşmanın güllerine karşı terk etmemiş, ruhunun

kurtulmasına tercih etmiş.”¹

Peki "Anadolu'da pek çok zulüm ediliyor ve pek çok Müslümanlar idam ediliyor. Neden böyle yapıyorlar?"

Bu suale Üstad'ın cevabı gayet manidardır.

"Evet, maatteessüf pek feci şeyler oluyor. Fakat asıl sebep mel'un mimsiz medeniyet, öyle zâlimâne bir silah, şu harb-i vahşiyâneye vermiştir ki, o silahın karşısında dayanmak, onun naziriyle mukabele etmek lâzım gelir. Şişhane ile mitralyöze mukabele edilmez. İşte o silah, o düstur ki medeniyet harbin eline vermiştir. Bence kendi gözümle Grandük Nikoloviç'in namına iki emri gördüm.

Der: "Askerimize bir köyden tüfek açılrsa, çoluk çocuğu ile imha edilecektir. "İkinci emri de: "Bir cemaatte bir adam cephe zararına bize hıyânet etse, çoluk çocuğu ile imhâ edilecektir."

İşte böyle azlem (çok zulmedici) bir düstur ile İ.g.z. Anadolu'ya hücum ediyor."²

Mü'min bir kimsenin Kur'ânî niyetleri ortada. Beşerin neye ve hangi tavır ve davranışlara muhtaç olduğu ortadadır. Mimsiz medeniyetin ihanetine maruz kaldık. Hikmete ram olamadığımız için mukabele edemedik ve koca bir imparatorluk kader mağlubu oldu. Gayrimedenî bir anlayışın uzun yıllar mağduru ve mazlumu olduk. Bediüzzaman Hazretleri esaretin en koyusunu tattığı kendi ülkesinde çekilmez işkence ve çilelere maruz bırakanlara şu sualleri sorar:

"Harb-i umumîde ordu kumandanlarının şehâdetiyle vasıta olduğumuz çok fedakârlıkları ve vatan uğrunda cansiperâne mücahedeleri cinayet saydınız. Ve bîçâre milletin hüsn-ü ahlâkını (güzel ahlâkını) muhafaza ve saadet-i dünyeviye ve uhreviye-

1) Emirdağ Lâhikası II, s:246 (Envâr, 1993)

2) Risale-i Nur Külliyyatı c:2 s:2336 (Tuluât)

lerinin teminine pek ciddî ve tesirli çalışmayı hıyanet saydınız. Ve mânen menfaatsiz, zararlı, hatarlı, keyfî, küfrî Frenk usulünü kendinde kabul etmeyen bir adama sekiz sene ceza verdiniz (şimdi ceza yirmi sekiz sene oldu). Ceza bir olur. Tatbikini kabul etmedim; cezayı çektirdiniz. İkinci cezayı cebren tatbik etmek, hangi usul iledir?"³

Üstad esaretin Rusya tarafını hikâyenin yarısı kabul eder. Asıl yarısı da kendi öz yurdunda her türlü haklardan mahrumiyetle geçen çile, ızdırap ve işkenceli yıllardır. Bu esaret otuz yılla yakın geçer. Bu hikmetli esaret yıllarında Üstad asla ümidini yitirmemiş ve insanlığın yeniden kendi kudsî değerlerine kavuşacağını müjdelemiştir.

Âlem-i İslâm'ın dört bir yandan sarılışını, mağdur edilmesini, mağlup edilmesini kaderî hikmetlerle izah eder. Mağlup edenler elbette zalimdirler. Ama asıl zalimler hikmete uygun çalışmayan ve yaşadıkları çağın gerisinde kalanların içinde aranmalıdır. Bu izahların birinde Üstadın Kafkasya için şu tesbitini görüyoruz.

"İşte Tatar, Kafkas, öldürülmesine yardım ettiği şahıs, biçare valideleri olduğunu "Ba'de harabi-l Basra" anlıyor. Ayak ucunda ağlıyor."⁴ Bu feryatların ve gözyaşlarının hiçbir müsbet yankısı olmadı.

Bu çalışma bir hatıralar zinciriyle o günlere uzanmayı ve bir nebze de olsa ders almayı hedefler. Ama bu kudsî hedefi istiyab edebilir miyim? Cevabım elbette "hayır" olacaktır. Tesellimiz Kadiyul-Hacât'a duamızdır.

3) Mektubat s: 431 (Envâr, 1992)

4) Risale-i Nur Külliyyatı c:2 s:2052

NİÇİN BU ESER!..

BEDİÜZZAMAN VE EHL-İ KİTAP

Ömrünü harp meydanlarında, esaret zindanlarında, memleket hapishanelerinde geçirmiş bir kimsenin diğer dinlere mensup insanlarla olan münasebetini merak etmez misiniz? Memleket memleket sürgüne gönderenlere, hayatına kastedenlere, meşru haklarını bile gasbedenlere karşı onun duygularını bilmek istemez misiniz? Hayatın ve varlığın hakikatini müdrik Bediüzzaman Hazretleri bütün eşyaya "Yaratandan ötürü" bakar. Bu doyumsuz bakışın ulviyetiyle o âdetâ mesttir. Onu öldürmek isteyenler onda dirilirler.

Esarete bile hürdür. Çoğu kimseler kendilerini hür sandıklarında bile esaretin en koyu girdabında boğuldukları gibi...

Ömrünün bütün dakikalarını şuurla örer.

Yıl 1909. Yer Selânik. Vak'a şu:

İstanbul Hahambaşı Yahudi Karasso ile Bediüzzaman arasında Selânik'te cereyan eden bir konuşma sırasında, Karasso konuşmayı yarıda bırakarak dışarıya fırlamış ve arkadaşlarına: "Eğer yanında biraz daha kalsaydım, az kalsın beni de Müslüman edecek idi." diyerek mağlubiyetini hayret ve telaşla izhar etmiştir. Karasso ki, Osmanlı İmparatorluğunu parçalamak için sinsi ve tertipli bir şekilde çalışan gizli bir teşkilâta mensup olup, ortada fevkalâde bir rol oynuyordu. Karasso'nun Bediüzzaman'ı ziyaret etmekten maksadı, onu kendi fikrine çevirmek ve meş'um gayesine alet etmek idi. Fakat heyhat!..⁵

O kaçmayan, tam tersine engin sinesiyle herkesi kucaklayandır. İnsanı insan olarak anlamış ve Kur'ân'ın feyz deryasın-

5) Tarihçe-i Hayatı, s:60 (Envâr, 1994)

da gerçek kıstasını özümlemiştir. Onda din hayatın kendisi, varlık peteğindeki baldır.

Ezelî niyetine cevap alır. Tarih 22 Şubat 1951. Mektup Vatikan'dan gelir. İmza, Vatikan Sayın Başkatibi.

"Efendim!

Zülfikâr nâm el yazısı olan eseriniz İstanbul'daki Papalık makam-ı vekâleti vasıtasıyla Papa Hazretlerine takdim edilmiştir. Bu nazik saygınızdan dolayı gayet mütahassis olduklarını bildirirken, üzerinize Cenâb-ı Hakk'ın lütuflarını dilediklerini tebliğ beni memur ettiklerini arza müsâraat eylerim. Bu vesile ile saygılarımı sunarım efendim."⁶

Âlemşümül bir davânın müntesipleri, alemşümuldür. Tek bir Müslüman bile beynelmileldir. Dinin engin ufkunda feyze mazhar olmuş kimseler hür ve muhteşem bir medeniyetin kurucuları ve yayıcıları olurlar. Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanmanın ahlâkını tecelli ettirirler.

Sene 1953 İstanbul Fethinin 500. yılı.

Üstad Bediüzzaman Fatih Fener'deki Rum Patrikhânesini ziyaret eder. Bediüzzaman'la patrikhanede bulunan Athenagoras arasında geçen görüşmeyi, Bediüzzaman'la birlikte o ziyarette beraber olan Ziya Arun anlatıyor.

"Görüşmeler sırasında patriğin bir de kahvesini içen Bediüzzaman Athenagoras'a:

"Hıristiyanlığın din-i hakikisini (gerçekliğini) kabul etmek, Hazret-i Muhammed Aleyhisselatü Vesellâmı son peygamber ve Kur'ân-ı Kerim'i de Allah'ın kelâmı kabul etmek şartıyla, sizler ehl-i necât olacaksınız, yani ebedî kurtuluşa ereceksiniz." diyerek bazı kurtuluş reçeteleri vermişti.

Fener Rum Patriği Athenagoras ise, Üstada şu cevabı vermişti:

6) Emirdağ Lâhikası II, s:62 (Envâr, 1993)

Ehl-i Necât: Kurtuluş ehli, hak yolunda olanlar. Allah'ın emirlerine uyanlar.

"Ben kabul ediyorum..."

Bediüzzaman ise: "Pekâlâ, siz bu kabulünüzü, dünyanın diğer manevî reislerine söylüyor musunuz?" sualine At-henagoras cevaben "Evet, ben söylüyorum, fakat onlar kabul etmiyorlar." demişti.

Bahsini arza çalıştığımız aziz hatırayı Abdulmuhsin El Konevî (Muhsin Alev) anlatmış ve bunu şöyle bir tesbitle nok-talamıştı:

"Üstadla Bakırköy taraflarında kırlara çıkmıştık. Orada Süleyman isminde Beyrutlu bir Hıristiyan, koşarak Üstad'a doğ-ru geldi. Üstad bu adamı reddetmedi, kabul etti. Onunla biraz sohbet ettiler. Adam ayrılırken Üstad'a kahve hediye etti. Son-ra Üstad kahveyi bana verdi."⁷

Burada Bediüzzaman Hazretlerinin iki buçuk sene esaretinde yaşadığı Rus insanına bakışını bir nebze de olsa arz etmeye çalışacağız.

Birinci Cihan Harbi öncesi ve sonrasından iki vak'a ile baş-ladığımız bu yazıyı cephede ve esaret yıllarında yaşanmış canlı hatıralarla sürdürelim: "O muharebeler esnasında, Ermeni fedaileri bazı yerlerde çoluk çocuğu kesiyorlardı. Buna karşı Er-menilerin çocukları da bazen öldürülüyordu. Bediüzzaman'ın bulunduğu nahiyeye binlerle Ermeni çocuğu toplanmıştı. Molla Said askerlere "bunlara ilişmeyiniz" diye emretti. Daha sonra bu Ermeni çoluk çocuğunu serbest bıraktı, onlar da Rusların içerisindeki ailelerinin yanına döndüler. Bu hareket Ermeniler için büyük bir ibret dersi olup, Müslümanların ahlâkına hayran kalmışlardı. Bu hâdise üzerine, Ruslar bizi istilâ ettiklerinde, fedai komitelerin reisleri Müslüman çoluk çocuğunu kesmek âdetini bırakıp, "Madem Molla Said bizim çoluk çocuklarımızı kesmedi, bize teslim etti; biz de bundan sonra Müslümanların çocuklarını kesmeyeceğiz" diye ahdettiler. Molla Said, bu suret-

7) Zafer, Sayı:233 Mayıs, 1996

le o havalideki binlerle mâsumların felâketten kurtulmasını temin etmiş oldu.”⁸

Bu yüce ahlâk, kinin, öfkenin ve düşmanlığın önüne geçer. Savaş bir zaruretin neticesidir. Müslümanlık, kan ve gözyaşlarına derman olmak için vardır. İnsanlığın kutsî menşe beraberliğini yüce gönüllerde görebilir ve o iklimde yaşayabiliriz. O iklimden kopan fert muhabbet bağını yitirmiş ve o bağın başladığı kutsiyetten ayrı kalmış demektir. Kine kin, öfkeye öfke, gadaba gadap bir İslâm ahlâkı olmadığı gibi, gerçek bir insan ahlâkı da değildir. Merhamet öyle bir iksirdir ki en katı vicdanları bile eritecek ve öfkeleri dindirecektir. Bediüzzaman bu diriltici nefesin asrımızdaki tek temsilcisidir, denebilir. İnsanı çok sever ve merhametle vicdanı dopdoludur. Öyle ki, yıllarca kendisine çile çektirenlere beddua bile etmez. Onların afları için daim duacı olur.

Esarete mahkûm olduğu an vicdanı çok rahattır. "Kader beni esir etti" der. Acılar içinde bile mütebessim ve gönlü rahat. Görenler onu esir değil de hakim sanır...

Bitlis ve Van'daki sorgulanması sırasında gösterdiği sabır ve cesaret ve fedakârlık onu yargılamak isteyen kimseleri bile etkiler...

Bir şahidin o günlerde gördükleri:

"Bitlis Hükümet Konağına götürdüler. Burada bizi ilk karşılayan esmer, zayıf, uzun boylu bir zâbitin gözlerinden yaşların aktığını gördük."

Nüfûzunu milletin birliği için kullanır. Kendisine: "Biz seni Rus kumandanından alıriz. Fakat bize reis olup dâvamızı yürütecek isen." diyen, Ruslara iltihak etmiş İranlı ve Azerbaycan-

8) Tarihçe-i Hayatı s:110 (Envâr, 1994)

Ahdetmek : Vâdetmek, Vefalı olmak.

Menşe : Esas kök, bir şeyin çıktığı yer...

Zâbit : Rütbeli asker, subay

İltihak : Karşma, Katılma, Bitişme...

lı bazı aşiret ağalarına cevabı çok kesindir. "Ben Müslüman Türk milleti aleyhine çalışmam. Esareti riyasete (esir olmayı, reis olmaya) tercih ederim."

Böylece binbir türlü çileyi, mihneti, zulmü göğüsler ama asla bağrında büyüdüğü milletine ihanet etmez. Bu Bediüzzaman farkıdır. Bu farklılık onun bütün hayatını ihata eder...

Özür dileyeceği herhangi bir tavrı onda görmek mümkün olmaz. Bu müstakim ahlâk onun tabiatıdır. En cebbar kumandanlara bile ondan özür diletene de budur. Teslimiyet ve tevekkül kanatlarıyla içinde bulunduğu cemiyeti evirip çevirir. Gönüllerin onu görmesi, vicdanların onu tanınması kalplerin onu sevmesi uğruna o herşeyini fedaya hazırdır. Yolculuğu sırasında ona bakanlar ifade edemeseler de bir yüce şahsiyet karşısında olduklarını hissetmedikleri söylenemez.

Kosturma'daki çile günleri ve uzun geceler, onda inayet tecellileri şeklinde yankılanır. Esir zabitlerin dertlerini dindirmek için onlara ümit meşâlesi olur. Gece gündüz yaptığı irşatlarla onların pek çoğu onun engin ufkunda dirilir ve mazlumlardan kaderi tenkid adına bir cümle sudur etmez.

Kendilerini bekleyen nöbetçi Rus askerleri bu farklılığın farkındadırlar. Onu zaman zaman serbest bırakırlar. O ise, ders verir, kitap yazar, yazdıklarını etrafına okur, câmi inşâ eder, imamlık yapar ve asla ona ilişmezler. İlişmek isteseler bile farkına vardıklarında özür diler ve serbest bırakırlar

Kader kanununun ince satırlarını müdrik bu yüce kamet bilir ki her kul Allah'ı bilmeye muhtaçtır. Bu ihtiyaç onu tanıma nispetinde şiddet kazanır.

Hüzünlü, rikkatli, firaklı, uzun gurbet geceleri o kudsî ruhu daha da pişirir. Sıkıntı ve ruh darlığından kaynaklanan bütün heyecanları yatıştırmaya muvaffak olur.

Fitri davranışların Rus ordusuna ve Rus Çarına hakaret kabul eden, Rus kumandanına: "Hakaret etmedim. Ben bir Müs-

lûman âlimiyim" der. Neticede divan-ı harpte verilen kurşuna dizilme kararına itiraz etmez. Ve huzura iki rekât namaz için koşar. Bu tavır Rus kumandanını derinden etkiler ve o karardan vazgeçerek özür diler.

Üstad mahzun bir gönül karşısında gözyaşlarını tutamaz. Ona göre insan yaratıkların en şerefliisidir. Onu bu kutsiyet içinde mütalâa eder. Bu Rus olmuş, bu Ermeni olmuş ehemmiyeti yoktur. Her insan ebedî risaleti kabullenme şansına sahiptir. Müslüman insanlığa onu tanıma zemini hazırlamağa mecburdur. Onun için esas cihad da budur. Tebliğ ve temsil. Bu güzelliklerden mahrum insana yaklaşımı İllâhî merhamet cilveleriyle kanatlanma ve onları kavrama şeklindedir. Mahzun kalbi, derunî duygularla mâlâmâl doludur. İki buçuk yıllık esaret hayatında çektiği hiçbir çileyi ve zulmü anlatmaz ve anlattırmaz. "Gurbet gecesi hayatımın gözünde nurlu bir siyahlıktı" der. O nurlu siyahlıkta insanlığın kader çizgisi gizlidir.

Rusya'daki çoluk çocuğu acıyarak tahattur etmesi bir ömür boyu ve bütün bir dünya çoluk çocuğu için devam eder. Azaba mustahak her insanda kendi ihmalini arar ve içi alev alev tutuşur.

Hakk'a teslimiyetin erişilmez zirvesi için bu esaret yılları, çok hikmetlerle doludur. İmtihan sırrı, insanlık mânâ ve kökünde bir kısım musibetlerle inkişaf eder. Ebede mazhariyette, bu Bedi insana biz çok şeyler borçluyuz. Asıl borçlu olduğumuz Kainatın Efendisine binlerce salat u selâm. Rabbimize Âlemlerin Rabbi'ne sayısız hamd.

29.05.1996

Tiflis

Kitabın Bölümleri

BİRİNCİ BÖLÜM

Üstâdın 1. Cihan Harbi'nden başlayarak cephedeki günlerinden Kosturma Üserâ kampına kadar uzayan kısım. Kafkas Cephesi, Bitlis'in sukutu, Van muhasarası. 33 saatlik süre. Bitlis'teki istintak, Van'a nakli. Cülfa, Tiflis, Kilogrif ve Kosturma'ya kadar geçen çileli esaret yolculuğu.

İKİNCİ BÖLÜM

Üstâdın Kosturma hayatı

Esaret günleri.

Esirlerin genel durumu.

Üstâdın onlara muameleleri.

Üstâdın sade hayatı.

Üstâdın esirlere karşı müşfikâne muameleleri, esirlere ders okutması, vaazları. Esirleri dolaşarak moral vermesi.

Esir kampında Rus komutanının denetimi sırasında Üstâdın tavrı gibi mevzular yer alır...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Fırar ve Dersaadete avdeti

Fırarın başlaması, İnâyetin güzel tecellileri. Üstâdın kaçışında inâyet izleri. Arkadaşları, sınırlardan geçişi, karşılanması. Varşova, Viyana, Sofya günlerini içine alan bu bölüm Üstâdın İstanbul'a ayak basmasıyla son bulur...

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Rusya'nın misâl olarak verildiği, hatıra ve içtimaî meselelerin yorumu yer alır.

ESARETİN KRONOLOJİK BİR ÖZETİ

1914 yılının son aylarında Kafkas Cephesinde gönüllü alay komutanı olarak harbe iştirak eder.

2 Mart 1916 Üstâd yaralanır. Su üzerindeki sütte mahfuz kalır.

4 Mart 1916 Bitlis'de Ruslar tarafından esir alınır. 27 gün Bitlis Hükümet Konağı'nda kalırlar.

1 Nisan 1916 Bitlis'ten Van'a götürülür. (1 Mayıs 1916)

10 Ağustos 1332 Üstâdın Tiflis'te esir olduğu tarih ve Dahiliye Nâzırı Talat Paşa tarafından yardım gönderilir.

1918 Baharı firar başlar.

8 Temmuz 1918 İstanbul'a avdet eder. (H. 19 Ramazan 1336- Rumi'25 Haziran 1334)

KADER ESARETİNDE BEDİÜZZAMAN

Birinci Bölüm

GİRİŞ

Üstad Bediüzzaman kendi ifadeleriyle kader esaretine Rumî 19 Şubat 1331, Milâdî 2 Mart 1916 tarihinde cuma gecesi mahkûm olur.

1914 yılının son aylarında Van'da gönüllü fedai talebeleriyle Kafkas, Erzurum, Pasinler, Gevaş, İsparit, Bitlis cepheslerinde gönüllü alay kumandanı olarak harplere katılır. Van'dan Erzurum Cephesine giden Bediüzzaman Hazretleri yirmibeş bin mevcutlu fırkaya vaiz tayin edilir. Bu esnada üç-dört bin kişilik gönüllü fedai talebeleriyle iki sene gece gündüz çalışır ve çarpışır. "Harb-i Umumîde gönüllü alay kumandanı olarak iki sene çalıştım, çarpıştım"¹ der.

Rus kuvvetlerinin önü alınmaz ilerleyişi karşısında Van'a çekilmeye mecbur kalır. Fedakâr talebeleriyle Van savunmasına iştirak eder. Van'ın tahliyesiyle durum değişir. Van Valisi Tahir Paşa'nın oğlu yeni Vali Cevdet Bey'in ısrarıyla Gevaş kasabasına çekilir. Burada gösterdiği savunma stratejisiyle Gevaş Allah'ın izniyle Rus istilasından kurtulur.

Molla Habib'e "Haydi ileri! Gâvurun top güllesi bizi öldüremez, geri çekilmeye tenezzül etmeyeceğiz"² der.

Kendilerinin esareti, fedakâr ve fedai talebelerinin şehid edilmesiyle bu cihan harbindeki vazife sona erer.

Birinci Cihan Harbi'nin devam ettiği 1918 yılına kadar Üstad Rusya'da esirdir.

Bitlis'te esir düşmeden evvel Liz köyünde ric'at eden askerlerimizin bıraktıkları on bir adet topu bir kısım milis kuvvetleri-

1) Mektubat s:75 (Envâr, 1992)

2) Emirdağ Lahikası-II, s:13 (Envâr 1993)

le, karların içinde gizler, kurtarır ve Bitlis'e getirir. Gösterdiği bu kahramanlıklar Rusları da şaşırtmıştır. Esir düştüğünde idamından affedilmesinde bu kahramanlığın payı büyük olur.

Bitlis sukut eder. Bediüzzaman Hazretleri sol omuzundan yaralı ve ayağı kırık bir şekilde esir alınır. Böylece esaret günleri başlar.

Bitlis'te Rus Askerî Divanında yargılanır. İnâyet-i İlâhiye eseri kurtulur.

Bütün bu olup bitenler karşısında fevkalâde metanet ve sabır içindedir. Etrafında bulunan kimselerin ümitlerini tazeler. Cephe ve esaret sözlerinden birkaçı:

"Hiç korkmayın, Müslümanın imanı her güçten daha kuvvetlidir."

"Ruslar'ın eline geçen otuz topu kurtarmak için benimle gelen var mı?"

"Üzülmeyin kurtulacağız."

"Hem imân lazım..."

"İman her şeye bedel"

"Bu kitap çok önemlidir."

"Gelecek zamanda buralar da Müslüman olur. Amma şimdi anlamıyorlar."

"Haklı adam insaflı olur."

"Büyük ve umumî bir zelzele yaklaşıyor, hazırlanınız."

"Hilâf-ı me'mul bir surette firar ettim."

"Şuursuzlar nizam ve intizama riayet etmiyorlar, lüzumsuz lafları bırakalım. Elbirliğiyle mukaddes yurdumuzu kurtaralım."

Bu çalışmanın etrafında örgülendiği mânâ bu sözlerde gizlidir. Daha doğrusu bu kitabın özeti bu sözlerdir. En kudsî hiz-

*) Hilâf-ı me'mul: Umulandan farklı, beklenenin ötesinde.

metinde: "Benimle başlayan artık bir daha geri dönmesi diye bir şey yok. Hayatının sonuna kadar benimle beraber olacaktır..." der. Bu ahde bütün sadık ve fedakâr talebeleri bağlı kalırlar. Fazilet ve medeniyet mücadelesinde semavî iksiri muhtaç gönüllere ulaştırma yolundan bir an dîr olmazlar.

Bu esaret o yüce ruha bazı menfezler açar. Cülfa, Tiflis, Kilgrif, Kosturma, Petersburg, Varşova, Viyana, Sofya Üstadımız'ın ayak bastığı yerler. Her durak onun için ayrı bir öneme haiz. Bu bir nevi sevk-i İlahî'dir. İradî değildir. Bu kader yolcusu esir iken dahi hür olmuştur.

Bitlis'ten başlayarak İstanbul'a yarım hilâl çizen bu kader seyahatinde ezeli bir mesaj olmalı. Ezeli davanın feyiz ikliminde yaşayanlara çok vazife düşüyor. Mecali yeniden ümitle germeli ve insanlığın imdadına koşulmalıdır. İslâm bir insanlık davasıdır. Her insanda olması gereken bu mazhariyet ona şayeste temsil ister.

Esaretin yurt dışı boyutu icra edilmiştir. Mukaddes davanın yurt içi esaretine gelince 28 sene devam eder. Dile kolay, tam 28 yıl. Çekmediği eza, görmediği cefa kalmaz.

Teslimiyet ve tevekkülün, sabırla devamı için bütün güzelliklerin yağmalandığı günümüzde bir mürşid bir müceddid gerek. Bediüzzaman Hazretleri bu derbeder ve perişan asrın temsilcisi olur.

Bu esaretin keyfiyeti ile alâkalı Mehmet Salih Yeşiloğlu'nun Üstad'a sualleri olmuş:

"Umumî harpte nerede esir oldunuz? Ruslar size hangi şehirlerini gezdirdiler? Hakkınızda ne gibi muameleler yaptılar. Tazyikte, hakarette bulundular mı?

Üstad Hazretleri bu sualleri cevapsız bırakmadı. Üstadımız'ın cevabı bu sualler kıymetinde izaha muhtaç. Daha doğrusu arife işaret yeter. Arif olmadığımıza göre Üstadım'a bu cev-

bının suallerini sormayı daha da ötesi ondan bunun esrarını öğrenmeyi ne kadar arzu ederdim.

O diyor ki: Benden sergüzeşt-i hayatıma ait sorduğun maddelere gayet kısa ve mücmel işaret edilecek. Bir zaman gelecek İnşâallah başkaları izahla cevap verecekler.

"Sizin suallerinize cevap için ben işaret ederim, sonra da Risale-i Nur ve şakirtleri izahla cevap versinler."³

Bu çalışma o suallerin cevabını Risale-i Nur'da bulma gayretinden ibarettir.

3) Emirdağ Lahikası, s:158-159

Sergüzeşt-i Hayat : Yaşanan hatıralar. Hayatta karşılaşılanlar. Başımızdan geçenler, çileler, sıkıntılar, acı ve tatlı hatıralar.

HARB-İ UMUMÎ

"Harb-i Umumîyi gören ihtiyardır."

Üstad Said Nursî

Lem'alar, 234 (Envâr, 1994)

BİRİNCİ CİHAN HARBİ VE ÜSTAD BEDİÜZZAMAN

Birinci Cihan Harbi henüz çıkmamıştır. Ancak emareleri her gün biraz daha belirginleşmektedir. Bu harbe üç asrın müzminleşen yaralarıyla Osmanlı Devleti de girecektir. Cihan çapında Müslümanlığa ait değerleri bayraklaştırıp taşıyan tek devlet vasfına sahip bu devlet herşeye rağmen üç kıt'ada muvazene unsurudur. Ve bu muvazeneyi Kur'ân'la sağlamaktadır.

Bediüzzaman büyük bir yıkılışın şafak emareleri arasında Kur'ân'ın etrafındaki sur niteliğindeki Osmanlı Devleti'nin yıkıldığını "sadık bir rüyada" görmüştür. Yaptığı tespiti göre, Osmanlı Devleti gibi güçlü bir devletin olmayışı sebebiyle, Kur'ân'a yapılacak hücumlara Kur'ân tarafından cevap verilecektir. Risale-i Nur'un bu misyonu yükleneceğini yine bu tesbit neticesinde söyleyecektir.⁴

Soğuk kış mevsiminin habercisi olan kar önce yüksek yerlere yağar. His dünyaları hadiselerin seyrine karşı çok hassas olan insanlar bir hadiseyi vukuundan evvel hissetmeye başlarlar. Bediüzzaman yaklaşan cihan harbinin emarelerini farkedin-

4) Risale-i Nur Külliyyatı c:2 s:2131 (Haşiye-1)

cê Kur'ân'ın iman hakikatlerine dair mucizevî yönünü yazma zaruretinin görür. Bu zaruretin Birinci Cihan Harbi'nin ahirinde mânevî zelzeleler sonucu tahrip edilecek olan iman kalesinin tahirinin lüzumu ile alâkalı olduğunu belirten Hz. Bediüzzaman tarihi seyir içinde bir gerçeğe daha parmak basıyor. 1914'te başlayan I. Cihan Harbi 1918'de sona erer. Ancak asırlarca İslâm'ın bayraktarlığını yapmış Anadolu insanı için çok şey yeni başlamıştır. Maddi tahribin çok fevkinde mânevî bir tahrip gömlek değiştire değiştire, sinsi yüzünü göstermemeye gayret ederek, iman kalesini dinamitleme yoluna giriyor. Kafkas cephesinde Enver Paşa'nın emrinde gönüllü alay kumandanı iken bu tahribin korkunç boyutlarını kalbinde hissediyor. Her an ölümle yüz yüze samimî bir kalble yazdığı îman hakikatleri benzerine az rastlanır bir letafette ve keyfiyettedir.⁵

Rusların kıskırtması sonucu doğu illerinde anarşiye sebep olan Ermeni Taşnak komitelerine karşı I. Dünya Savaşı öncesinde bir set gibi durması bölge halkının şevkini kamçulamıştır. Yetiştirdiği talebeleri bir umumî harb arefesinde o zamanın şartlarını dikkate alarak ilmen doyurduğu gibi her birini vatansever birer müdâfi nefer olarak yetiştirmesi, Ermenilerin yapacağı daha geniş ve korkunç katliamlarına engel olmuştur. Kafkas cephesinde Rus birliklerinin ileri hareketi bölgeyi çok iyi bilen Bediüzzaman ve talebeleri tarafından oyalama seyrini yaşamıştır. Bunun neticesinde Anadolu içlerinde daha fazla ilerleme imkânı bulamamıştır.⁶

Bediüzzaman, Haziran 1918'de Rusya'da yaşadığı esaretten kurtularak İstanbul'a gelir. Mutlakiyet ve Meşrutiyet devirlerinin derin tecrübelerini taşımaktadır. Özellikle menfî milliyetçiliğin zararlarını çok iyi bilmektedir. Osmanlı Devletini yeniden ihya etme hareketlerinden biri olarak ortaya atılan ve birkaç ka-

5) a.g.e. c:2 s:1847

6) a.g.e. c:2 s:1091

lemşörün tercümanlığını yaptığı "Türkçülük" akımının neticele-ri mevzuunda uyanılarda bulunmayı kendine bir vazife bilir: Ko-ca bir devleti parçalamak için Birinci Cihan Harbinde kullanı-lan malzemenin ırkçılık olduğunu, Arapların İslâm'ın bayrakta-rı olan Türklere karşı İngilizlerin oyununa geldiğini ısrarla vur-gular. Bu sebeple ırkçılık denen illetin her zaman ve şartta tari-fi imkânsız büyük bir bela olduğunu, Türklüğün ve Araplığın Müslümanlıkla meczolduğunu belirtmiştir. Müslüman olmayan Türklerin Türklükten çıktığını tarihî bir hâdise olarak bilmeyen yoktur. Macarlar ve Bulgarlar bunun en bariz misalleridir.

Menfî milliyetçiliğin İslâm milletlerini ifsad etmemesi için hayatının büyük bir kısmını idealiyle süslediği Medresetü'z-Zeh-ra projesini ortaya atmıştır. Bir İslâm üniversitesi mahiyetinde olan bu yapıda hem müsbet ilimler hem de din ilimleri okutu-lacak, Afganistan, İran, Kafkas, Türkistan ve Anadolu'daki Müslümanların Kur'ân etrafında birbirleriyle perçinlenmeleri sağlanacak, hem de "cahiliye denilen yüz karasından" kurtula-caklardır.

Büyük insanlar yaşadıkları devirlerde anlaşılmazlar, çünkü onlar zamanüstü yaşıyorlar. Plânlarını geleceğe göre yaptıkla-rından hâli yaşayanlar, onların istikbale matuf hedeflerini idrak edemezler. Bediüzzaman hayatın dar kalıpları arasında sıkışmış muasırları tarafından çoğu zaman anlaşılmamıştır. İslâm âle-mindeki bütün unsurların "İslâmiyet hakaikiyle tam musala-ha"sını temin gayesinin adı olan Medresetü'z-Zehra idealinin kıymeti uzun süre kimse tarafından takdir edilmez. Bunu İlk takdir eden ve destekleyen Sultan Reşad olmuştur. I. Dünya Savaşının getirdiği karışıklıktan sonra Büyük Millet Meclisi'ne aynı ideali taşıyan Bediüzzaman bunu kabul ettirmede hayli zor-lanır. Bir asra damgasını vuracak ideali bir ittihad mührü gibi Anadolu'nun bağrına basacak yolun erkanını ancak âlem-i İs-lâm'ın üst üste yediği darbelerden payını alan gerçek bir hami-

yétperver olarak ancak Bediüzzaman öğretebilirdi.⁷

İnsanoğlunun doymak bilmeyen hırsı yüzünden çıkan I. Dünya Savaşının neticesine -insanı rikkate getiren katliamları karşısında- farklı bir yorum getiren Bediüzzaman masum ve çocukların fani bir hayatı kaybetmelerine karşılık, sonsuz bir hayata kavuşacaklarını buradaki sıkıntıların öbür âlemde onları sü-rura gark edeceğini belirtmiştir. Onlar için üzüntü duyanların teselli bulacakları bir kapıyı aralamış, sevinmelerine vesile olmuştur.⁸

Hakikî kahramanla, vatani ve milleti için herhangi bir zahmete girme gayretinde bulunmayanların tefrik edilmediği zamanlar tarihte az değildir. Bediüzzaman böyle bir anlaşmanın ya da ferasetli bir tefrikin yapılamamasının gadri sonucu 31 Mart Vak'asında tam mânâsıyla memleketin menfaatine çalışırken ne istedikleri pek belli olmayan, dini taassuba gömülmüş medrese talebeleriyle bir tutulmuştur. Bediüzzaman'ın Divan-ı Harb-i Örfi Reisi Hurşid Paşa'ya "Şeriatın bir meselesine bin ruhum olsa feda ederim" demesi onlara bir bakış zaviyesi kazandırmak içindir. Birinci Dünya Harbi sonrasında İngilizlerin İstanbul'u işgali zamanında yine İngilizler tarafından Bediüzzaman için idam fermanı çıkarılması muasırları ve ondan sonra gelenler için onu anlatması bakımından ehemmiyetli bir hâdisedir. Bediüzzaman, üzerinde yaşadığımız coğrafyaya vatanım diyen herkesin düşman gördüğü İngilizler tarafından idam cezasına çarptırılmıştı.

Hayatı boyunca hep Müslümanların ittifakının teminine çalışan Bediüzzaman, muhataplarının kendisini anlamadaki acizlikleri yüzünden ihtilaf çıkarmakla suçlanmıştır. Buna rağmen, o bilinmemiş, ahalisi dindar olan bir beldede hüsn-ü kabul gör-

7) a.g.e. c:2 s:1094-1095

8) a.g.e. c:2 s:1599

mek için o ahalinin yaşadığı hayata zıt bir hayat tarzına girilmesi gerektiğine ihtarda bulunmuştur.

Dünyanın değişik yerlerinde cebrî bazı idarelerin teşekkül ettiği ve bunların uzun ömürlü olmadıkları herkesçe bilinen bir hâdisedir. Bediüzzaman cebrî bir hareketin sahiplerinin tarih karşısında küçük düşeceğini maddî gücün yanında manevî kuvvetin ehemmiyetine ince bir işaretle bulunmuştur.⁹

İçtimaî hayattaki ve dengesizliklerdeki aşırılık bu asırda had safhaya ulaşmıştır. Bir taraftan oturduğu yerden bankalar vasıtasıyla milyarları götürenler, diğer taraftan alın teriyle sabahtan akşama kadar çalışanların ancak karnını doyurabilmeleri bir fırka tarafından suiistimal edilmiştir. Birinci Cihan Harbi'nin karışıklığı yüzünden yayılma fırsatı bulan bu hareket "sosyal eşitliği" savunan sosyalizmdir. Bu hareket insanları çığırından çıkaracak amellere sevketmektedir. Bediüzzaman'ın bu mevzudaki uyarısı da enteresandır. Zenginlere ve üst tabaka insanlarına karşı başkaldırmayı ve onların her şeyini mubah gören bu hareket engellenmezse havassa ait her şeyden nefret hissiyle iyilikler de dahil her şeyin yıkılıp yok edilmesi normal sayılacak. Rusya'nın sarsılması gibi daha pek çok yer sarsılacaktır.¹⁰

Anadolu coğrafyası, tarih boyunca daima milletlerin üzerinde kavgaya verdikleri bir yerdir. İçinde yaşadığımız asırda da bu hükümde bir değişiklik olmamıştır. Bu jeopolitik bir gerçeğin neticesidir. Hayatı boyunca değişmeyen gerçeklerin tercümanı olan Bediüzzaman din bağıını ön plâna çıkararak büyük bir kuvvet teşekkülünden bahsetmiştir. Hakkı kuvvette gören bir dünyayı İngiltere, Amerika ve Rusya ile yıldırmanın yolunu göstermek için "dört yüz milyon âlem-i İslam'ın mânevî kuvvetini bir ihtiyat kuvveti olarak bu vatana kazandırma"nın bir çözüm ol-

9) a.g.e. c:2 s:785

10) a.g.e. c:2 s:2133

duğunu, bunun da iman ve Kur'ân birliği etrafında gerçekleşeceğini tesbitini yapmıştır. İki umumî harbin, dünya insanlarını bir nokta etrafında fikri ittifaka sevkettiğini ifade sadedinde Bediüzzaman "kat'iyen dinsiz bir millet yaşamaz" demiştir. Bediüzzaman'a göre hem gelecekte başımıza büyük bir gaile açabilecek anarşistlik tehlikesinin ortadan kalkması, hem de Rusya'nın yaşadığı coğrafyada tehlikeli bir unsur olmaktan çıkması için Kur'ân ile musalâha olma veya Kur'ân'a tâbi olmak lâzımdır.

Dinsizliğin Rusya, Çin ve Avrupa'daki içtimâî yapıda meydana getirdiği tahribata, ahlâksızlığı geçer akçe olarak takdim eden çirkinliğe ve hiçbir adlî müeyyideyi dinlemeyen serkeşliğe, dikkat çekerek uyarılar yapması, Bediüzzaman'ın günümüz anarşisinin kaynağını daha o günlerde gördüğünü göstermektedir. Bu zaviyeden o, okullarımızda laikliği yerleştirme gayretine kurban giden dinî müfredatın zaruretine dikkat çekmiştir.¹¹

Bediüzzaman ülke içindeki her türlü tefrikaya karşı çıkmış, sebep ne olursa olsun gerektiğinde dışarıdan gelebilecek bir tarruza karşı dahildeki sürtüşmelerin bir kenara bırakılmasını istemiştir. Şahsî hataların umuma teşmil edilemeyeceğini ders vermek için bazı ordu komutanları hakkında gelen şikayetler üzerine onların gelecek cihan harbindeki hizmetlerini düşünerek "Ben bu orduya kılıç çekmem" demiştir. Benzer bir ifadeyi de Şeyh Said Hâdisesi (Şubat 1925) öncesinde Şeyh Said'in kendisinden destek istemesine karşılık verdiği cevapta sarfetmiştir. Bediüzzaman orada "Kılıç, haricî düşmana karşı kullanılır. Dahilde kılıç çekilmez" diyerek birlik ve beraberliğin önemi-ne dikkat çekmiştir.¹²

İnsanlar kendi saadetlerine matuf kanunlar vaz' ederken neyi ölçü alacaklarını çok iyi bilmelidirler. Cahiliye insanının

11) a.g.e. c:2 s:1838-183

12) a.g.e. c:2 s:102

kan davalarını dayandırdığı hükümler de kendi kanunlarıdır. Halbuki vicdan sahibi herkes kan davalarına karşı çıkar. Hâl böyle iken ve İlâhî bir hüküm olarak "birisinin hatasından başkası mes'ul olmaz" düsturu önümüzde iken, bir tek suçlu yüzünden binlerce kişiyi kılıçtan geçirmeye cevaz veren kanunun geçerlilik tarafını izah etmek zordur. Bu noktadan hareketle Bediüzzaman keyfî kanun vaz'etme hataları yüzünden cemiyetlerin birbirine girdiğini, iki dünya harbinin bunu anlamak için yeterli olduğunu belirtmiş ve özellikle Birinci Cihan Harbinin otuz milyon insanın ölümünü netice vermesini idare edenlerin siyasî hatalarından kaynaklandığını söylemiştir.¹³

KAFKAS CEPHESİ

Birinci Cihan Harbinde Devlet-i Âliyye dört koldan sarılır: Çanakkale, Irak, Sina ve Kafkasya.

Kafkas Cephesinde, Rus Grandük Nikola ordusu 1916 başlarında büyük bir harekete başlayarak Osmanlı ordusunu bozguna uğratır. Ve 16 Şubat 1916'da Erzurum işgal edilir.

Bu harpte Bediüzzaman milis kumandanı olarak, at üstünde, elinde silah Rus askerleriyle boğaz boğaza savaşı. Birinci devre Erzurum mebusu Salih Yeşil'in o yıllara dair şu tesbiti çok önemli: "Kafkas'ın karlı dağlarında kahraman askerlerimiz arasında gönüllü alay kumandanı olarak mücahede ve irşad için dolaşıp büyük bir harp madalyası almış..."¹⁴

Üstad Kafkas Cephesinde gördüğü İlâhî İnayeti şöyle anlatır:

"Harb-i Umumîde Pasinler Cephesinde şehid merhum Molla Habib'le beraber Rusya'ya hücum niyetiyle gidiyorduk.

13) a.g.e. c:2 s:1844

14) Emirdağ Lâhikası-I, s:155 (Envâr, 1993)

Harb-i Umûmî: Cihan Harbi. Dünya Savaşı

Onların topçuları, bir iki dakika fasıla bize üç top güllesi atıyordu. Üç gülle tam başımızın iki metre üstünden arkada dere içinde saklanan askerimiz görünmedikleri halde geri kaçtılar. Tecrübe için dedim: "Molla Habib ne dersin, ben bu gâvurun güllesine gizlenmeyeceğim." O da dedi: "Ben de senin arkandan çekinmeyeceğim." İkinci top güllesi pek yakınımıza düştü. Hıfz-ı İlâhî bizi muhafaza ettiğine kanaatle, Molla Habib'e dedim: "Haydi ileri! Gâvurun top güllesi bizi öldüremez. Geri çekilmeye tenezzül etmeyeceğiz."¹⁵

Savaş boyu bu İlâhî yardımlar kesilmeden devam eder. Bütün cephelerde görülen bu İlâhî lûtuflar ciltlere sığmayacak kadar çoktur.

O GÜNLERE...

Evvelâ: Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri'nin esaret ve Birinci Cihan Harbi ile ilgili bazı kesitleri sunmaya çalışalım. Bu hatıraların, o yıllarda hangi makamda arz edildiğini de görmüş olacağız. Böylece daha sonra anlatmaya gayret edeceğimiz meselelere ışık tutulmuş olacağı muhakkak. Üstad niçin davasını müdafaa ederken maziye bir pencere açıyor ve bakışları o yıllara tevcih ediyordu?

Daha o yıllarda, vazifedâr kılındığı dava mümessilliğinin, kolay olmayacağını ve ağır mükellefiyetin fani hayatları müddetince devam edeceğinin işaretleri görünüyordu.

Emniyetin bu kudsî temsilcisi, imtihanların en çetin olanlarına maruz kaldı. Harpte, cephede, esarete, sürgünde, hapis-hanede, çile ve işkencenin bin türlü süne müptelâ oldu. Fakat o yine dimdik...

İşte belgeleri:

15) Emirdağ Lâhikası-II, s.13 (Envâr, 1993)
Hıfz-ı İlâhî : Allah'ın Hıfzı

BEDİ' BİR YANKI

EŞREF SENCER KUŞCUBAŞI ANLATIYOR:

"Dünya Harbi'nin en buhranlı devrinde idik. Enver Paşa'nın Harbiye Nazırı ve Başkumandan olarak idare ettiği Kafkas taarruzunda muvaffak olamamıştık. Allahüekber dağlarında onbinlerce evladımız şehid olmuştu. Bu menfi netice üzerinde tedbir hatalarının büyük payı olduğu kanaati umumî idi fakat mevzu ne ele alınabiliyor, ne de tenkit unsuru olabiliyordu. Bediüzzaman, daha sonra Ruslar'a esaretine sebep olan cephe hayatına girmek kararında idi. Bir Alman denizaltısı ile Trablusgarb sahillerine çıkan ve Şeyh Süni'si'yi safımıza katan heyetle beraber çileli yolculuğun dönüşünde verdiği karardan Enver Paşa'ya bahsedeceğini söylemeden, Harbiye Nazırı'nı beraberce ziyaret etmemizi ve bazı düşünceleri olduğunu söyledi. Beraberimizde, Teşkilat-ı Mahsusa'nın Başkumandanlık nezdinde müşaviri Şeyh Salih Şerif Tunusî olduğu halde Enver Paşa'yı ziyaret ettik. Paşa, Bediüzzaman'ı tâ Selanik Hürriyet ilanı nutkundan tanıyordu, çok iltifat etti. Fakat Said Nursî, benim de asla tasavvur edemediğim sarahat ve hatta kat'iyetle şunları söyledi:

"Paşa Hazretleri... Ümmetin itimadına sahip olmak, her kula nasip olmaz. Bu nimet insanlara rahmet-i İlahiyenin fevkânî mertebesidir. Siz buna mazhar oldunuz. Sizin bu yaşınızda selefleriniz ancak binbaşı idi. **Bazı mevzularda ihlâs ve hüsn-ü niyet de kâfi değildir.** Hazreti Ömer, Dicle'de boğulan bir koyunun hesabının sorulacağı hakikatı önünde gözyaşı dökmüştür.

Donmuş kalmıştık.

Hakikaten nazik, kibar, terbiyeli bir şahsiyet olan Enver

Fevkânî : En üst, ilâhî rahmetin en üst mertebesi...
Selef : Yerine geçilen. Önde olmak, ileri geçmek...
Hüsn-ü niyet: İyi niyet. Temiz kalblilik.

Paşa, Bediüzzaman'ın çok tabii bir eda ile yaptığı ikazını, sükunet ve vakârla karşıladı:

"Emin olunuz Efendi Hazretleri... Mes'uliyetimizi müdrükiz" dedi. Teşkilat-ı Mahsusa'nın faaliyet mevzularına giren diğer meseleleri görüşüp ayrıldıktan sonra biz arkadaşlarının beklediği tariz üzerinde durmak ihtiyacını hissetmedik: Çünkü ben de, Şeyh Salih Şerif Tunusî de Bediüzzaman'ı tanıyorduk. Yalnızca aradan seneler geçti, Said Nursî, Ruslarla çarpışırken esir düştü, Sibirya'ya sürüldü. Ben Süveyş Kanalı üzerine taarruzlardan sonra Medine'ye geldiğimde Enver Paşa'yı beraberinde Erkan-ı Harbiye Reisi Alman Shliffen Von Bronzard Paşa ile Fahreddin Türkkan Paşa'nın karargahında buldum. İnanılması güç bir haber verdi: Bediüzzaman, bir imkânını bulmuş, Kazanlı bir kürk tüccarı eliyle kendisine Sibirya'dan mektup göndermiş: "Rusya' kaynıyor... Dayanalım. Çarlık çökecek..." demişti.

Nitekim, bir müddet sonra Bolşevik ihtilali patladı. Fakat Said Nursî, Romanof çarlığının yıkılmasını beklememiş, büyük cesaret ve cür'eti ile şahsen hududu aşmış, Polonya'nın bir kısmını ellerinde tutan müttelikimiz Almanlara sığınmıştı.¹⁶

BİR VAK'ANIN TESBİTİ

Bolşevik İhtilalinin olacağını Bediüzzaman Said-i Kürdî'den öğrendik

Talat Paşa Bediüzzaman'la alâkalı bir hatırasını şöyle anlatır:

Ruslarla Şark Cephesinde muharebe ederken, yaralanmış esir düşmüştü.

Enver'in kendisine hususî muhabbet ve alâkası vardı. Sürüldüğü Sibirya'dan Enver'le muhabere ediyor ve Ruslar'ın vaziyet-

16) (Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı: Bediüzzaman Said Nursî/Cemal Kutay. 82-84)

tine dair, başka menbalardan öğrenmemiz mümkün olmayan malumat veriyordu.

Bediüzzaman'dan, 1917 başlarında Müslüman bir kürk taciri vasıtasıyla aldığı mektupta Rusya'da Çarlığı devirecek mahiyette bir ihtilalin hazırlandığı haberini aldığını söylemiş. Kalbî temennilerimize rağmen ihtimal vermemiştik.

Harbin kaderini değiştirecek olan bu haber 12 Mart 1917'de Alman menbalarından te'yid edildi. Çar, iktidarı Krenski'ye bırakmak mecburiyetinde kaldı.¹⁷

Üstad Hazretleri sonraki yıllarda yazdığı bir mektubunda: "Ben Rusya'da esirken, en evvel "Bolşevizm" in fırtınası hapis-hanelerden başladığı gibi..."¹⁸ ifadesiyle Rusya esareti sırasında halkın nabzını tutan hâdiseleri yakın takibe aldığı anlaşılmaktadır.

17) Tercüman 23.02.1983

18) Şuâlar s:502 (Envâr, 1994)

Diyarbakır'da Van Valisi Cevdet Beyin evinde 19 Şubat 1330 tarihinde Cuma gecesi bu tefsirin ilk Arabî nüshasını tebyiz ederken, şu şekl-i garib,¹⁹ tevafukan vaki olmuştur. Ve o gece vukua gelen Bitlis'in sukutuyla müellif Bediüzzaman'ın esaretine rast gelir. Sanki şu şekl-i garibin, şu mu'cizeler ve harikalar bahsinde o gece husule gelmesi, müellifin Ruslara esir düştüğüne ve beraberinde bulunan bazı talebelerinin şehid olarak kanlarının dökülmesine hârika bir işarettir.

Said'in Küçük Kardeşi
Yirmi Senelik Talebesi
Abdülmecid

Ve keza bu nakış, başı kesilmiş bir yılanın, kuyruğunu müellif Bediüzzaman'a sarmış olduğuna ve müellifin yaralı olarak otuz saat ölüme muntazıran su arkının içinde kaldığı yere benziyor ve o vaziyeti andırıyor.

Eski Said'in Ehemmiyetli Talebesi
Hamza

19) İşârâtü'l-İcaz. s: 120

Tebyiz : Temize çekmek, daha iyi bir kâğıda yazmak.

Tevafuk : Birbirine uygunluk. Rast gelme hali.

Muntazır : Bekleyen. Gözleyen. Birisinin gelmesini bekleme...

ESARETE DOĞRU

Esaret öncesi Üstad Hazretlerinin yakın talebesi Ahmed Cano Zeve'de; kâtibi Habib Gevaş'ta; talebesi ve yeğeni Ubeyd Bitlis Kalesi'nin dibinde düşmanlar tarafından şehid edilirler.

Üstad esir düştüğünde yanında kalan fedakâr talebeleri şunlardır:

- 1- Molla Münevver
- 2- Ali Çavuş (16-17 yaşlarında)
- 3- Molla Musa
- 4- Abdülvahab
- 5- Said isminde bir talebesinden bahsedilir.

Esaretin bu ilk durağında Bediüzzaman Hazretleri'nden aşiretlere birer mektup göndererek silahlarını teslim etmeleri istenir. Üstadın bu teklife cevabı gayet sert olur.

Üstad, İkinci Ordu karargahında iki üç saat kadar ikamet eder. Hükümet Konağında yirmi yedi gün kalır. Tepebaşı'ndaki isticvabı iki hafta kadar devam eder. İlk esir kafilesi yirmibeş kadar yüksek rütbeli subay ve memurlardan oluşur.

BİR KÜÇÜK HATIRA

"Said'imın silah seslerini duymaktayım"

Babaları takva sahibi, Sofi Mirza Efendi çok yaşlı ve hasta haliyle Nurs köyündeki evlerinin damında oturduğu kürsüden ufukları göstererek, "Said'imın silah seslerini duymaktayım" diyordu. Sofi Mirza Efendi'nin bu sözüne kimseler inanmıyor, "Ortalık harb haliyle birbirine girdi, düşmanlar buralara kadar geldiler, artık bunun oğlu mu kaldı? Her halde Sofi Mirza Efendi fazla ihtiyarladığı için hayal görüyor, ateh getirmiştir (bunamıştır)" diyerek haline gülüyorlardı. Ama Sofi Mirza iddiasında

ısrar ediyor, "Ben Said'imın silah seslerini bilirim. Benim Said'im ölmemiştir, Said yaşıyor, ben Said'imın silah seslerini bilirim" deyip meselesini iddialı bir şekilde devam ettiriyordu.

GÖNÜLLÜ ALAY KUMANDANI OLARAK BEDİÜZZAMAN SAİD NURSÎ..

Bu mevzuda en emin kaynak, Üstadımızın tasvibinden geçmiş "Tarihçe-i Hayat"tır. Bu sebeple Van'ın tahliyesi, Vastan'ın Rus istilasından kurtarılması, avcı hattındaki vaziyeti, Bitlis'in müdafaası ve esir düştüğü ana kadar geçen hâdiseleri Tarihçe-i Hayat'tan sunmaya çalışalım:

Bediüzzaman, Kafkas Cephesinde Enver Paşa ve fırka kumandanının hayranlıkla takdir ettikleri hizmet-i cihadiyeyi yaptıktan sonra, Rus kuvvetlerinin ilerlemesinden dolayı Van'a çekildi. Van'ın tahliyesi ve Rusların hücumu sırasında, bir kısım talebeleriyle Van Kalesi'nde şehit oluncaya kadar müdafaaya kat'î karar verdikleri halde, geri çekilen Van Valisi Cevdet Bey'in ısrarıyla, Vastan kasabasına çekildi. Vali, kaymakam, ahali ve asker Bitlis tarafına çekilirken, bir alay Kazak süvarisi Vastan üzerine hücum etmişti. Molla Said, Van'dan kaçan ahalinin mal ve çoluk çocuklarının düşman eline geçmemesi için otuz kırk kadar kaçamamış asker ve bir kısım talebeleri ile o Kazaklara karşı koymuş ve hepsinin kurtulmasını sağlamıştır. Hattâ hücum eden Kazaklara dehşet vermek için, geceleyin onların üstündeki yüksek bir tepeye hücum tarzında çıkıyor; gûya büyük bir imdat kuvveti gelmiş zannettirerek, Kazakları oyalayıp ilerletmiyordu. Böylelikle, Vastan'ın Rus istilâsından kurtulmasına vesile olmuştur.

O muharebe zamanlarında sipere döndüğü vakit, kıymetli talebesi Molla Habib ile *İşârâtül-İ'câz* namındaki tefsirini telif ediyordu. Bazen avcı hattında, bazen at üzerinde, bazen de

..sipere girdikleri zaman; kendisi söylüyor, Molla Habib de yazıyordu. İşârâtü'l-İ'caz'ın büyük bir kısmı bu vaziyette telif edilmiştir.

Üstad diyor ki:

“İşârâtü'l-İ'caz tefsiri, eski Harb-i Umumînin birinci senesinde, cephe-i harbte me'hazsiz olarak, kitap mevcut olmadığı halde telif edilmiştir. Harb zamanının zaruretinden başka, dört sebebe binaen gayet muhtasar ve îcazlı bir tarzda yazılmış; Fatiha ve nısf-ı evvel, daha mücmel, daha muhtasar kalmıştır.

Evvela: O zaman izaha müsaade etmiyordu. Eski Said, kısa tabiratla ifade-i meram ediyordu.

Saniyen: Gayet zeki olan kendi talebelerinin derece-i fehimlerini düşünüyordu, başkaların anlamalarını düşünmüyordu.

Salisen: Eski Said, en dakik ve en ince olan nazm-ı Kur'ân'daki, îcazlı olan i'cazı beyan ettiği için, kısa ve ince düşmüştür. Fakat şimdi ise, Yeni Said nazarıyla mütalâa ettim; elhak Eski Said'in bütün *hatiâtı*yla beraber, şu tefsirdeki tetkikat-ı âliyesi onun bir şaheseridir. Yazıldığı vakit, daima şehid olmaya hazırlandığı için, hâlis bir niyetle ve belâgatın kanunlarına ve ulûm-u Arabiye'nin düsturlarına tatbik ederek yazdığı için, hiçbirini *cerh* edemedim. Belki, Cenâb-ı Hak bu eseri ona bir *keffaret-i zünûb* yapacak ve bu tefsiri de tam anlayacak adamları yetiştirecek, inşâallah...

Eğer Birinci Harb-i Umumî gibi maniler olmasaydı, tefsirin şu birinci cildi i'caz-ı vücuhundan olan i'caz-ı nazmîyi beyan ettiği gibi, diğer cüzler ve mektuplar da müteferrik hakaik-ı tefsiriye'ye içine alsaydı, Kur'ân-ı Mu'cizül-Beyan'a güzel bir tefsir-i

Nazım-ı Kur'ân : Kur'ân'ın ayetlerindeki yazılış. Kelimelerin dizilişi.

Hatiat : Hatalar, Günahlar, Suçlar.

Cerh : Fikri çürütüp yalanlamak. Kabul etmemek

Keffaret-i zünûb : Günahların kefareti, Günahların başışlanmasına vesile...

câmî olurdu. Belki, inşâallah, şu cüz'-i tefsir ve altmış adet, belki yüz otuz adet Sözler ve Lem'alar ve Mektubat risaleleriyle beraber me'haz olursa, ileride bahtiyar bir heyet öyle bir tefsir-i Kur'ân yazsın inşâallah.

“O muharebede; yirmi talebe kadar kıymettar ve İşârât-ül İ'caz tefsirinin katibi olan Molla Habib, İran Cephesinde kumandan Halil Paşa ile mühim bir muhabere vazifesini temin ettikten sonra Vastan'da şehit düşer.

O muharebeler esnasında Ermeni fedaileri bazı yerlerde çoluk çocuğu kesiyorlardı. Buna karşı Ermenilerin çocukları da bazen öldürülüyordu. Bediüzzaman'ın bulunduğu nahiyeyle binlerle Ermeni çocuğu toplanmıştı. Molla Said askerlere, "Bunlara ilişmeyiniz!" diye emretti. Daha sonra bu Ermeni çoluk çocuğunu serbest bıraktı; onlar da, Rusların içerisindeki ailelerinin yanına döndüler. Bu hareket Ermeniler için büyük ibret dersi olup, Müslümanların ahlakına hayran kalmışlardı. Bu hâdise üzerine Ruslar bizi istilâ ettiklerinde, fedai komitelerin reisleri Müslüman çoluk çocuğunu kesmek âdetini bırakıp, "Madem Molla Said bizim çoluk çocuklarımızı kesmedi, bize teslim etti; biz de bundan sonra Müslümanların çocuklarını kesmeyeceğiz" diye ahdettiler. Molla Said, bu suretle o havalideki binlerle masumların felâketten kurtulmasını temin etmiş oldu.”

BİTLİS MÜDAFAASI

Bir müddet sonra, Ruslar, Van ve Muş tarafını istila edip, üç fırka ile Bitlis'e hücum ettiği sırada, Bitlis Valisi Memduh Bey ile Kel Ali, Bediüzzaman'a,

"Elimizde bir tabur asker ve iki bin kadar gönüllümüz var, biz geri çekilmeye mecburuz." dediler.

Bediüzzaman onlara:

"Etraftan kaçıp gelen ahalinin ve hem de Bitlis halkının malları, çoluk ve çocukları düşman eline düşecek; biz mahvoluncaya kadar dört beş gün mukavemete mecburuz." demesi üzerine; onlar:

"Muş'un sükut etmesi dolayısıyla otuz topumuzu askerler bu tarafa kaçırmaya çalışıyorlar. Eğer sen o otuz topu gönüllülerinle ele geçirebilirsen, birkaç gün o toplanla mukabele ederiz ve ahali de kurtulur." dediler.

Bediüzzaman:

"Öyle ise ben, ya ölürüm veya o toplanı getiririm!" diyerek üç yüz gönüllünün başına geçti. Geceleyin Nurşin tarafına, toplanın getirildiği cihete gitti. Topları takip eden bir alay Rus Kazasına kendi muhbirleri, "Bitlis'i müdafaa eden gönüllü kumandanı üç bin adamla ve dağdaki meşhur Musa Bey bin kişi ile toplanı kurtarmaya geliyorlar." diyerek, pek ziyade mübalâğa ile ihbar etmeleri üzerine, Kazak kumandanı korkmuş, ilerleyememişti. Bediüzzaman da beraberindeki üç yüz gönüllüyü rast geldikleri toplanlara birer ikişer taksim edip Bitlis'e gönderir; kendisi ise ilerleyerek toplanı birer birer kurtarıp, en son topu da arkadaşları ile birlikte ele geçirir. Bu şekilde, otuz topun Bitlis'e gelmesini temin eder. O Toplarla, üç-dört gün asker ve gönüllüler düşmana mukabele edip, bütün ahali ve cihazat ve mallar kurtulur. (*)

AVCI HATTI

Bediüzzaman, o harpte gönüllülere cesaret vermek için sipere girmeyerek avcı hattında dolaşırdı. Avcı hattında en ileride atını sağa sola koştururken, birden hatırına gelir ve ruhuna ilişir ki: "Şu anda şehit olsam; bu vaziyetim, yani ilerde göze

*) Molla Abdülmecid'in "Hatıra Defterinde "Liz" köyü tarafında kalmış topun adedini (11) olarak kaydeder. Molla Abdurrahman'in kayıtlarında (12) Ali Çavuşa göre (14)... Bu ifadelerde tenakkuz yoktur. Onlar muttali oldukları adetleri yazıyorlar. Bu mecmuun "30" oluşunda tereddüt husule getirici değildir.

çarpan şu halim, sakın, mertebe-i şehadetin bir esası olan ihlâsıma zarar vermesin, bir hodfuruşluk mânâsı olmasın" diyerek, birden atını döndürür ve arkadaşlarının yanına gelir.

DÖRT GÜLLE

Avcı hattında dolaşırken, vücuduna dört gülle isabet etmiş, fakat geri çekilmemiş ve gönüllülerin cesareti kırılmaması için, sipere dahi girmemiştir. Hattâ bunu işiten Vali Memduh Bey ve kumandan Kel Ali, "Aman geri çekilsin!" diye haber gönderdikleri zaman, demiş:

"Bu kafirlerin güllesi beni öldürmeyecek!.."

Hakikaten üç gülle ölecek yerine isabet ettiği halde, biri hançerini, diğeri tütün tabakasını delip geçmiş ve kendisine bir zarar vermemiştir.

ARKADAŞLAR DURMAYINIZ

Geceleyin Vali ve kumandan Kel Ali ve ahali kurtulduktan, gönüllüler ve askerler çekildikten sonra, bir kısım fedakâr talebeleri ile Bitlis'te bakiye kalan bir kısım biçareler için, kendilerini feda etmek fikri ile kaçmazlar. Sabahleyin düşmanın bir taburu ile *müşademe* ederler, arkadaşlarının çoğu şehit olur. Hattâ yeğeni ve fedakâr bir talebesi olan Ubeyd dahi kendi bedeline şehit düştükten sonra, düşmanın üç sıra askerini yararak geçip, hayatta kalan üç talebesiyle pek acip bir surette su üzerinde bulunan bir sûtreye girer. Hem yaralı, hem ayağı kırık bir halde; otuz üç saat su ve çamur içinde kalır. Tüfek ellerinde, o vaziyet-i müthişe içinde, üst kattaki odada düşman askeri ve zabıtları bulunduğu halde, kemal-i istirahat-i kalble ve ahalinin kurtulmasının sevinciyle sürur içinde, beraberindeki arkadaşlarına teselli vererek der:

Hodfuruşluk : Kendini beğendirmeye çalışan, öğünen.
Müşademe : Vuruşma birbirine çarpma...

"Karşımıza ne vakit çoklukla düşman askeri gelirse, o vakit silahlarımızı kullanacağız, kendimizi ucuza satmayacağız, bir-iki düşmana kurşun atmayacağız..."

Latif bir inayet-i ilahiyedir ki, otuz üç saat (*) onlar Rus askerlerini gördükleri ve Ruslar da onları aradıkları halde bulamadılar. Bu esnada Bediüzzaman, talebeleri olan gönüllü fedailere hitaben, "Arkadaşlar! Durmayınız... Sizlere hakkımı helâl ettim; beni bırakınız, siz kendinizi kurtarmaya çalışınız" demesi üzerine fedakâr ve kahraman talebeler, "Sizi bu halde bırakıp gidemeyiz; şehit olursak, yine hizmetinizde olsun" diye kalırlar. Sonra Ruslar esir edip Van, Culfa, Tiflis, Kilograf, Kosturma'ya sevkederler.²⁰

O ÇETİN GÜNLERE DAİR ÜSTADIN BEYANLARI

1- "... Hem Bitlis muhasarasında ve avcı hattında Rus'un üç güllesi öldürecek yerime isabet etti. Biri de şalvarımı delip iki ayağımın arasından geçip, o tehlikeli vaziyette sipere oturmaya tenezzül etmemek bir halet-i ruhiye taşıdığımdan; arkadan kumandan Kel Ali ve Vali Memduh Bey işittiler. "Aman çekilsin veya sipere otursun" dedikleri halde, bu gâvurun gülleri bizi öldürmeyecek" diyerek kurşun yağmuru altında harbe devam ediyordu.²¹

*) Osmanlıca Sikke-i Tasdik-i Gaybî (s:149): 30 saat

Osmanlıca Lem'alar (s:87): 34 saat

Abdülmedid'in Hatıra Defteri 35 saat

Abdurrahman'ın Tarihçe-i Hayatı (s:38): 35 saat

Molla Münevver'in Hatırasında: 36 saat

İşarâtü'l-l'caz Hamza: 30 saat

İşte Molla Said bütün hayatının şehadetiyle gerçek Beyne'l-İslam "Bediüzzaman", "Sahibüzzaman", "Fahrüddeveran", "Fatinülasr" ünvanlarıyla yad edilmiş; fakat bu hiçbir zaman hakikatsiz bir sözden ibaret değildir. Risale-i Nur ile yaptığı muazzam hizmet-i imaniye ve Kur'âniyesi ve teşkil ettiği hamiyet-i diniye ile serfiraz milyonlar fedakâr talebelerin kudsî şahs-ı mânevîsi, bir şahid-i sadık ve bir delil-i katî'dir.

20) Tarihçe-i Hayatı, 107-114 (Envâr, 1994)

21) Emirdağ Lâhikası-II, s:13

2- "... Bir defa, bir dakikada üç gülle öldürecek yere mukabil bana isabet ettiği halde, tesir etmediler. Bitlis'in sukutunda, bir miktar talebelerimle Rus askerlerinin bir taburu içine düştük. Bizi sardılar, her tarafta el ele ateş edildi. Dört tanesi müstesna, bütün arkadaşlarım şehit olduktan sonra, taburun dört sıralarını yarıdık. Yine onların içine bir yere girdik. Onlar üstümüzde ve etrafımızda sesimizi ve öksürüğümüzü işittikleri halde, bizi görmüyorlardı. Otuz saat o halde su ve çamur içinde ben yaralı iken, hıfz-ı İlâhi ile istirahat-ı kalb içinde muhafaza edildim.²²

Molla Abdülmecid Nursî'nin Hatıra Defterinde:

"Bitlis'te ayağı kırılıp esir düştüğü zaman, Sibiry'a'ya nakli için Van'a götürülen Bediüzzaman'a; Ruslara iltihak etmiş bazı ağalar "Biz seni Rus kumandanlarından alırız. Fakat bize reis olup davamızı yürütecek isen..." şeklindeki tekliflerine,

Bediüzzaman: "Ben Müslüman Türk milleti aleyhine çalışmam. Esareti riyasete tercih ederim" demiştir.

BİTLİS MUHASARASI

O GÜNLERE...

HATIRA: BİR

Av. Hulûsi-i Bitlîsî Aktürk'ün Bediüzzaman Hazretleri ile alâkalı Hatırası:

"Birinci hicrette aileler Siirt taraflarına doğru, vilayetten uzaklaştırılınca Bediüzzaman da milis kuvvetlerinin ordu arkasından hudutların muhafazasında ısrar gösteriyordu.

En nazik günlerde Malazgirt, Bulanık cephelerinde bir kolunu kaybeden Nurşin'li Maruf Hazret (Tağ müderrisi Abdurrahman Tağînin oğludur) vilayet merkezine gelerek idare azasından Hacı Salih Efendi'de misafir olmuş, Vali'nin ilhahiyle (ısra-

22) Sikke-i Tasdik-i Gaybî, s:154

rıyla) bir gece eşraf orada toplanmıştı. Meşhur ediplerden İbrahim Ethem haber yolladı. Beraber toplantıya katıldık.

Bediüzzaman, Nurşin'li Hazret ile sohbet ederken, Hazret'in talebelerinden birisi söze karıştı. Bediüzzaman'a hitaben: "Sen hudutları takviye edelim, diyorsun. Biz Allah rızası için vatan müdafaasına koşuyoruz. Maalesef bazı zabitler bizim din ve imanımıza sövüyorlar" dedi.

Bunun üzerine Bediüzzaman son derece celalli bir ikrahla (öfkeyle) muhatabına bakarak hemen yüzünü Hazret'e çevirdi ve dedi ki: "Hazret! Zabitler sana da sövüyorlar mı?"

Hazret: "Hâşâ!.. Benim hayatta kalan bir elimi öpüyor, duamı alıyorlar." deyince Bediüzzaman eski muhatabına döndü: "Azizim" dedi. "Bizim milis kuvvetleri arasında şuurlu ve şuursuzlar da vardır. El kemiksiz olmaz. Şuursuzlar nizam ve intizama riayet etmiyor. Bazen zafer temin edercesine düşmana saldırdığımız sırada görüyordum ki, öldürülen bir düşman neferinin üzerine vakitsiz atılan bir milis, adi bir çizme, hasis bir eşyaya *tamâen* mevkiini terk ediyordu. Orada vuruluyordu. Böyle şuursuz hareket eden kimsede din ve iman kaygusu var mı ki; söven zabıt de *muahhezeye* layık görülsün? Böyle anlarda nizamsızlık gösterenleri öldürmek bile azdır. Lüzumsuz lafları bırakalım. El birliğiyle mukaddes yurdumuzu kurtaralım. Aileler çıksın, erkekler şehri terketmesinler." dedi.

Velhasıl, birinci hicrette ordunun, milislerin müşterek gayretiyle, düşman Bitlis'e girememişti. Birkaç ay sonra ikinci hicret başlamadan evvel, Bediüzzaman talebeleriyle Van Cephesinden, Bitlis merkezine dönmüş; halkı takviye ile *terğibe*, nasihata koyulmuştu. O sırada eski valimiz Abdülhalik Renda ay-

Tamaen : Hırsla, cimrilikle...

Muahaze: Azarlama, cezalandırma. Danılma, tenkid etmek.

Terğib : Ümitlendirmek, şevklendirmek, isteklendirmek.

rılmış, yerine İspanakçızade Memduh Bey gelmişti. Ben de fahrî vazifemi bitirerek, adliye kuyudatının Diyarbakır'a sevk ve nakline memur edilmiştim. Bitlis'ten ayrıldığım sabahı takip eden günün gecesinde, hain Ermenilerin rehberliği ile düşman Dideban eteklerindeki nehir boyundan Bitlis'e akarken, Bediüzzaman şehir içinde göğüs göğüse düşman süvarileriyle çarpışmış, bir ayağından yaralanıp esir edildikten sonra mahalle başındaki kışlaya, oradan da Rusya'ya, sonra da Sibiry'a'ya kadar sürülmüş olduğunu işittim.²³

BİTLİS MUHASARASI

HATIRA: İKİ

Burada hâdiseyi bütün detaylarıyla yaşayan, olay kahramanlarından Hacı Ali Aras'ın (Ali Çavuş) hatırasını dinleyelim. Bitlis muhasarasından başlayarak Üstadımızdan ayrılmak zorunda bırakıldığı ana kadar o müthiş hadiseyi an be an yaşamış bir mücahidin heyecan dolu intibaları, o müthiş hâdisenin üzerine bir mercek tutacak ve daha da yakından bakma fırsatı bulacağız.

"Seyda'nın gönüllüleri içinde en genci ben idim. Henüz yaşıam on altı-on yedi idi. Bitlis muhasarasından sağ kurtulan dört kişiden birisi de benim. Bitlis muhasarası şöyle olmuştur:

Seyda Bediüzzaman Hazretleri, Bitlis'i müdafaa için Muş taraflarında kalmış olan topları kurtarmak üzere üçyüz kişilik gönüllüleri ile gittiklerinde, ben de içlerinde idim. Biz geceleyin toplara doğru giderken, Muş'un Ruslar tarafından işgal edildiğini yolda bize rastlayan ve oralardan kaçıp gelen ahali ve askerlerden öğrendik. Üstad Bediüzzaman bizleri ondörder kişilik mangalara taksim ederek on dört tane topları kurtarmağa, altı

23) Ehl-i Sünnet c:2 47-21, 1948

(Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursi, 159-160)

kişilik bir müfrezeyle de cephane kaçırmaya memur etti.

Biz top ve cephaneleri getirip, Bitlis-Tatvan yolu üzerinde mevzilenmiş bir nizamiye taburumuza teslim ettik. Bu arada Ruslar da üç koldan taarruza geçip, bizi Bitlis boğazında mahsur bıraktılar. Yedi gün, geceli gündüzlü, Ruslara karşı müdafaa yapıldı. Hazreti Üstada, bu harpte bir defada üç mermi isabet etti. Bunlardan biri hançerinin kabzasına, diğeri tütün tabakasına, öbürü sağ omuzuna isabet etti. O zaman bu hale şahit olan kumandan Kel Ali, Üstad'a; "Herhalde hocam size kurşun te'sir etmiyor" demişti.

Üstad ise, "Allah insanı muhafaza ederse değil kurşun, top mermisi bile onu öldüremez" demişlerdi.

Bir hafta şiddetli müsademeler neticesinde Ruslar Bitlis'e giremeyeceklerini anlayınca Tatvan yolu üzerindeki Papşin Hanını tahliye edip geri çekilmekte iken, tam o sırada Ermenilerin rehberliği ile, Bitlis'in güneyindeki Güzeldere yolundan Simek nahiyesi üzerinden, Bitlis-Siirt yolunu kesip Araplar Köprüsünü tuttukları görüldü. Gece yarısından sonra Bitlis'e taarruza geçtiler. Tabii bu arada Bitlis halkı çoluk çocuk herkes kaçıp kurtulmuştu. Askerlerimiz, vali dahil kimse kalmamıştı. Bitlis'in içinde sadece Bediüzzaman ve yirmi beş kadar gönüllüsü kalmıştık. İşte o gecenin yarısından sonra, artık Bitlis'in sokaklarında Ruslarla göğüs göğüse, el ele ateş ediyorduk. Arkadaşlarımız dört kişi müstesna hepsi şehit oldular. Üstadın öz yeğeni Ubeyd tam benim yanımda şehit düştü. Hatta Rus askerlerinin tüfeklerinin ağzından çıkan ateşi, Ubeyd'in karnına kadar uzadığını gözümle gördüm. Ubeyd şehit düştüğü an bana: "Ali koş, kemerimdeki altınları ve üzerimdeki elbisemi al, gavurların eline geçmesin." demişti.

KADER BİZİ ESİR ETTİ

Artık Rus askerleri bizi dar bir çembere almışlardı. Biz dört

arkadaş Üstadın arkasından koşuyorduk. Sıra ile bizler, tüfeklere mermi şarjörünü takıp, Üstada veriyor, boş tüfekleri alıyorduk. Üstad silahı o kadar çevik kullanıyordu ki, sanki otomatiktir. Durmadan Rusların üstüne ateş yağırdıyordu. Bir defasında yine dolu tüfeği kendisine verdiğimizde, meğer unutarak emniyette bırakmışız. Silah ateş almayınca Üstad o kadar hiddet etti ki; hayatında ondan öyle bir şetim duymamıştık. Kürtçe "Ji kuna haftey keri ketno!" dedi. "Bana bozuk silah veriyorsunuz" diyerek tüfeği bir kayaya çarptı, parçaladı. Biz hemen ikinci dolu tüfeği kendisine uzattık. Tam bu sırada, Rus askerlerinin içine vurarak, onları dört sıra çemberlerini yardık, şehrin Kızıl-mescit yakasına geçmek istedik. Önümüze kemer gibi bir duvar geldi. Üstad o duvardan aşağıya atladı. Meğer kar'ın altında kar ile örtülü büyük bir taş varmış, Üstadın bir ayağı o kaya parçasına değmiş... Bizler de atladık, baktık, Üstad olduğu yerde oturdu ve: "Arkadaşlar! Kader bizi esir etti. Allahu a'lem bir baçağım kınıldı. Gelin, beni settareli bir yere götürün" buyurdular.

Biz hemen toplandık, Üstadı üstü kapalı bir su arkının içine götürdük ve oturttuk. Su arkının üzerine iki tüfeğimizi uzatarak Üstadın ayaklarını tüfeklerin üstüne koyduk. Biraz istirahat ettikten sonra, Üstad bize "Kardeşlerim! Kader beni esir etti. Siz gidin, kendinizi kurtarmaya bakın sizlere hakkımı helâl ediyorum." demesi üzerine, hepimiz hüngür hüngür ağlamaya başladık ve "Seyda!" dedik. "Seni bu halde bırakıp nereye gideriz. Bizde gayret, namus kalmadı mı?.. Ölürssek de, kalırsak da hizmetinizde olsun."

Bu vefakârane manzaradan Üstad da duygulandı ve: "Madem gitmiyorsunuz peki öyle ise..." dedi. Biraz sonra, Üstad Hazretleri bizim kat'î kararımızı öğrenince, bir miktar düşündü ve bize bir tedbir söyledi: "Öyle ise dedi, biriniz gidin, Ruslara

Şetim : Azarlamak, kızmak, hiddetlenmek.

Settâre : Gizleyen, Örtten, kapayan.

haber verin, gelsinler bizi alsınlar, götürsünler."

Fakat biz bu tedbire emin olamıyorduk. Ruslara haber verirsek, belki gelir Üstadı öldürürler diye... Bu defa kendi aramızda çeşitli tedbirler üzerinde tartışmaya başladık. O tedbirlerden birisi: İçimizde cüssece iri Molla Musa isminde bir arkadaşımızın sırtına Üstadı yükleyip bağlayacağız, geri kalanlarımız da silahlarımızı ellerimize alarak, Üstadın sağından solundan yürüyeceğiz. Karşımıza Ruslar çıkarsa muharebe edip, geçmeye çalışacağız. Bu tedbiri uzun uzadıya düşündük. Nihayet bu tedbirin de tehlikeli bir iş olacağı kanaatine vardık.

Bu esnada, Üstad Hazretleri bize söylemiş olduğu ilk tedbirini bir iki defa daha hatırlatıverdi. Ancak biz o tedbirden korkuyorduk. İşte böylece o halde otuzdört saat zamanımız geçmiş oldu. Soğuk, kar, açlık, uykusuzluk, korku ve hiddet karışımı bir halet içindeydik.

PEKİ DAYE HAYRAN!

Ben yaşça hepsinin küçüğü olduğum için, zaman zaman soğuktan, açlıktan, uykusuzluktan, baygınlıklar geçiriyordum. Fakat bakıyordum, Hazreti Üstad hiç durmadan bir şeyler okuyor. Arada sırada bizlere dönerek kuvve-i maneviyemizi takviye edecek şeyler söylüyordu.. ve "Biz az olan mermilerimizi basit birkaç düşmana karşı sarfetmeyeceğiz. Kendimizi ucuza satmayacağız. Ne vakit çoklukla düşman askeri üzerimize gelirse, silahlarımızı o zaman kullanacağız." gibi sözlerle cesaretimizi tahrik ediyor, bizi teşci ediyordu.

Bir ara yine ben baygınlık gibi uyuklama içinde iken uyan-dım, Üstad'a baktım, yine bir şeyler okuyordu. Bir halis ve samimî halet içinde "SEYDA!" diye bağırdım. Üstad "Ha daye kurban!" dedi (Yani annen sana kurban ola.) Dedim: "Eğer ahi-

rette bizi arayıp şefaathçi olmazsan, hakkımı sana helâl etmem!" Bunun üzerine Hazret-i Üstad mütebessim bir çehre ile bakarak "Peki daye hayran!.." dedi.

TESLİM İŞARETİ

"En nihayet, bilmecburiye Hazret-i Üstadın tedbirinde karar kıldık. İçimizde Abdulvahhab ismindeki arkadaşımız biraz Rusça bildiği için, tüfeğinin başına teslim işareti olan, birimizin sarığını yırtıp bağlayacak ve buradan aniden fırlayıp çıkacak, gidip Ruslara haber verecekti. Şayet Abdulvahhap da geri gelmezse artık bilmecburiye birimiz Üstad'ı sırtına alacak, kalan ikisi de elimize silahlarımızı alarak çıkıp kurtulmağa bakacağız. Karar tamam mı? Tamam!..

Abdulvahhab tüfeğinin ucuna beyaz sarık bağladı. Üstadın elini öptü, bizlerle de helâllaştı ve "bismillah" deyip çukurdan dışarı fırladı. Bizler de "Hazır ol" durumuna geçtik. Bir saat kadar zaman geçti. Bir silah sesi duyduk, eyvah herhalde Abdulvahhab'ı vurdular zannettik. Fakat az sonra bazı ayak seslerini duymaya başladık. Tüfenglerimizi ellerimize aldık, bekledik. Baktık Abdulvahhab'tır, arkasından da Rus askerleri... Üstadı gördüler, acele bir sedye getirdiler. Tüfenglerimizi teslim aldılar. Üstadı sedyeye koyup omuzlarına aldılar. Bizler de etrafında yürümeye başladık.

Böylece giderken, yolda Ermeniler bizim bulunduğumuzu duymuşlar. Bizi öldürmek için sağdan soldan hücumla geçtiler. Fakat Rus askerleri etrafımızda halka tutarak bizi muhafaza altına aldılar, öyle götürdüler. Eğer Rus askerleri olmasaydı, Ermeniler bizi sağ bırakmazlardı.

RUSLARIN İKİNCİ ORDU KARARGÂHI

Nihayet bizi götürüp, eskiden otel, o anda ise Rusların ikinci ordu karargâhı olan binaya bırakıp bir odaya koydular. Bina-

nın kapısında bizi bir Rus alay kumandanı karşılamıştı. Bizim aç ve susuzluğumuzu anlamış olacak ki, birkaç Rus askerini gönderip, Bitlis'in metruk bırakılmış evlerinden ekmek parçalarını bulup getirmelerini emretti. Askerler gittiler, biraz sonra yarım çuval dolusu eski ekmek parçalarını bulup getirdiler ve ortamıza çuvalı boşalttılar. Üç gündür bir şey yememiş olan bizler, o eski ekmek parçalarını baklava gibi yemeye başladık. Üstad Hazretlerini ayrı bir odaya aldılar. Ona kızartılmış bir tavuk getirdiler, önüne koydular.

BİR ZABİTİN GÖZYAŞLARI

Yemekten sonra Üstadın bir bacağına sarmak için bir sıhhiyecisi asker getirdiler, Üstadın ayağını alçıya alıp sardılar. Üstad sanki hiçbir şey olmamış gibi Ruslara hiç ehemmiyet vermiyordu. Bu binada tahminen iki üç saat kadar kaldık. Sonra bir müfreze Rus askeri refakatinde Üstadı yine sedye ile Bitlis Hükümet Konağına götürdüler. Orada bizi ilk karşılayan, esmer, zayıf, uzun boylu bir zabitin gözlerinden yaşların aktığını gördük. Meğer o zabit Müslüman Tatarlardanmış. Bizi karşıladı ve valinin odasına bıraktı. Bir hafta kadar burada bekledik. Bir gün buraya generalin yaveri geldi Bediüzzaman Molla Said'i sordu. Generalin onu istediğini söyledi. Üstad'ın ayağı kırık olduğu için, yine sedye ile Tepebaşındaki binaya götürdüler ve onu generalin odasında, bizleri de ayrı salonda bıraktılar.

ÜSTAD TÜRKÇE CEVAPLAR VERİYORDU

General Rusça bazı sualler soruyordu. Seslerini duyuyorduk. Üstad Türkçe cevaplar veriyordu. Bazen öyle celalli, öyle hiddetli mukabelede bulunuyordu ki; bizler salonda korkumuzdan titriyorduk. Hatta masaya indirdiği yumruklar, bazen bir tabanca sesini andırıyordu. Üstadın bu sert, bu hiddetli mukabelelerinden her an için bizi kurşuna dizmelerine sebep olur diye

titriyorduk. Bu isticvaplar, istintaklar iki hafta kadar sürmüştü.

Hükümet Konağında toplam yirmi yedi gün kadar kaldık. Sonra bizi ilk zamanlar Bitlis'in jandarma merkez binası (şimdi adliye binası) olan binaya götürdüler. Orada da yirmi beş kadar yüksek rütbeli subay ve memurlarımız vardı. Onlar da esir edilmişlerdi. Bu arada bir gün generalin yaveri yine geldi ve Üstad'a hitaben: "Hizmetçilerinden bir iki tane alabilirsin, sizi sevkedeceğiz" dedi.

Üstad ise, "Hayır, bunlar benim hizmetçim değil, kardeşlerimdirler." dedi. Fakat bizler, ağlaşıp kendisinden ayrılmak istemediğimizi söyledik. Bu manzara karşısında Üstad bizi teselli etmek için, esir düşmüş polis müdürümüz İrfan Bey'e: "Talebelerimi sana emanet ediyorum, orada onları polis olarak göster" dedi. Sonra bizi Üstad'dan ayırdılar."

HATIRA: ÜÇ

RUS KUMANDANLARLA ÜSTADIN GÖRÜŞMESİ

ÜSTADLA BİRLİKTE HARBE İŞTİRAK EDEN MOLLA MEHMED MÜNEVVER ÇETİN* O GÜNLERİ ANLATIYOR:

"Onbeş yaşında iken eski medrese usulü ile tahsile başladım. Beş sene kadar okuduktan sonra Birinci Cihan Harbinden önce Van'a gelerek Horhor'da talebe okutan Bediüzzaman'ın medresesine ben de dahil oldum. Birinci Cihan Harbi başlayınca Bediüzzaman hocalığı bırakarak, gönüllü alay kumandanı oldu. Bizlerden de isteyenler, onunla birlikte harbe iştirak etti. Ben kendileriyle, Gevaş ve Bitlis harplerinde bulundum. Kış

*) Molla Mehmet Münevver Çetin, Üstad'la aynı yıl doğmuş (1873), Bitlis ilinin İsparit nahiyesinin Çırçok köyünden olan bu zat 16 Nisan 1971'de vefat etmiştir.

İsticvap : Sorguya çekmek, cevap istemek.

İstintak : Söylemek, maznundan işlediği fiile dair ifade almak.

bastırmıştı. Her taraf kardı. Bitlis'te Üstad'la birlikte birkaç talebe kalmıştık. Bütün arkadaşlarımız şehid oldular. Geceleyin yüksek bir duvardan atlarken Üstad'ın ayağı kırıldı. O ızdırap anında kat'iyen şikayet etmiyor, "of" bile demiyordu. Otuzaltı saat soğuk, kar, çamur içinde bir dehlizde kaldık. İleride Rus nöbetçileri gözüküyordu. Nöbetçileri tek tek dehlize çekip hançerle gebertmek istedik. Üstad bize bir zarar gelmemesi için izin vermedi. Dehlizin üzerinden de Rusların seslerini işitiyorduk. Üstad sonra Abdülvahhap isimli arkadaşımıza,: "Sen çeviksin, fırla git ve teslim ol, Ermenilerin eline geçme, biz de sonra teslim oluruz" dedi.

"Az sonra Ruslar gelerek bizi alıp kumandanlarının bulunduğu yere götürdüler. Türkçe bilmediklerinden, Ermenilerden bir tercüman getirdiler. Arkadaşımız Abdülvahhab da biraz Rusça biliyordu. Ermeni tercümanın Üstad'ın sözlerini yanlış aktardığını Üstad'a bildirdi. Bunun üzerine Üstad hiddetlenerek, Müslüman bir tercüman getirmelerini istedi. Az sonra Tatarlardan bir tercüman getirdiler.

"Rus kumandanı, Üstad'a: "Siz tanınmış ve nüfuzlu bir kumandansınız. Aşiretlere birer mektup yazarak, gelip silahlarını teslim etmelerini bildirin. Anlaşma yapalım. Yine buraları onlara bırakıp gideriz." deyince, Üstad cevaben: "Siz Ermenilerin silahlarını toplayın, onlar bizim himayemize girsinler, o zaman sizinle anlaşırız" dedi. Rus Kumandanı: "Bitlis ve Muş civarında otuzbeşbin silahlı Ermeni var. Bunların hepsinin silahlarını toplamak imkânsızdır." dedi. Üstad hiddetlenerek "Biz bunlara bu kadar hürriyet verdiğimiz halde, başımıza bu felaketi getirdiler. Çoluk çocuk dinlemeden katliam yaptılar. Geri kalan insanları da çeşitli desiselerle onlara kırdırmak mı istiyorsunuz? Bütün dağ taş senin askerlerinle dolsa, bundan sonra Deliklitaş'ı geçmeyeceksiniz?

"Daha sonra Üstad'ı -Said isminde bir talebesini yanına almasına müsaade ederek-, bizden ayırdılar ve Rusya'ya sevkettiler."

BİTLİS'TEN VAN'A ÖZ YURDUNDA ESİR 1 NİSAN 1916 (1 MAYIS 1916)

VAN

Üstad Hazretleri'nin esaretindeki ikinci duraktır.

1 Nisan 1916 (1 Mayıs 1916)

Üstad; Ruslara iltihak etmiş bazı İranlı ve Azerbaycanlı Kürd aşiret ağalarının "Biz seni Rus Kumandanlarından alırsınız. Fakat bize reis olup davamızı yürütecek isen" teklifiyle karşılaşır. Üstad'ın bu talebe cevabı reddir.

Ruslar esir aldıkları kimseyi çok iyi tanımaktadırlar. Üstadı elde etme ve gayeleri istikametinde kullanmak için bütün cazip teklifleri yağdırırlar. Üstad bir harb stratejisi olarak onları atlatılabilir ve kurtulabilirdi. O, ona tenezzül etmedi. İslâmiyet sıdk ve emniyettir. O bu kudsî hakikate esir iken bile sadık kaldı. Ve bağrında yaşadığı millete ihaneti aklının köşesinden bile geçirmedi. Fani ömrünü bu milletin saadeti istikametinde istiskal etti. Hususilikten ziyade umumiliğe taraftar oldu. Feragat ve fedakârlığın bütün tonlarını yaşadı ve gönül erlerinin de bu yolda devam etmelerini tavsiye etti.

ÜSTADIN GÖZÜNDE

ERMENİLERİN YAKIP YIKTIKLARI VAN

Üstad diyor ki:

Bu Ricâda sergüzeşt-i hayatımın mühim bir levhasından bahsedeceğimden her halde bir derece uzun olacak; usanmanızı ve gücenmemenizi arzu ediyorum.

Harb-i Umumîde Rus'un esaretinden kurtulduktan sonra, İstanbul'da iki üç sene Dârü'l-Hikmet'te, hizmet-i diniye beni orada durdurdu. Sonra, Kur'ân-ı Hakîm'in irşadiyle ve Gavs-ı Âzam'ın himmetiyle ve ihtiyarlığın intibâhıyla, İstanbul'daki hayat-ı medeniyeden usanç ve şaşaalı hayat-ı içtimaiyeden bir nefret geldi. Dâussıla tabir edilen iştîyak-ı vatan hissi beni vatanıma sevk etti. Madem öleceğim, vatanımda öleyim diye Van'a gittim.

Her şeyden evvel Van'da Horhor denilen medresemin ziyâretine gittim. Baktım ki, sâir Van haneleri gibi onu da Rus istilâsında Ermeniler yakmışlardı. Van'ın meşhur kalesi ki dağ gibi yekpare taştan ibarettir, benim medresem tam onun altında ve ona tam bitişiktir. Benim terk ettiğim yedi sekiz sene evvel, o medresemdeki hakikaten dost, kardeş, enis talebelerimin hayalleri gözümün önüne geldi. O fedakâr arkadaşlarımin bir kısmı hakikî şehit, diğer kısmı da o musibet yüzünden manevî şehit olarak vefât etmişlerdi.

Ben ağlamaktan kendimi tutamadım. Ve kalenin tâ medresenin üstündeki, iki minare yüksekliğinde, medreseye nâzır tepesine çıktım, oturdum. Yedi sekiz sene evvelki zamana hâyâlen gittim. Benim hâyâlim kuvvetli olduğu için, beni hayli gezdirdi. Etrafta kimse yoktu ki, beni o hayalden çevirsin ve o zamandan çeksin. Çünkü yalnız idim. Yedi sekiz sene zarfında, gözümü açtıkça bir asır zaman geçmiş kadar bir tahavvülât görüyordum. Baktım ki, benim medresemin etrâfındaki şehir içi, kale dibi mevkii, bütün baştan aşağıya kadar yandırılmış, tahrip edilmiş. Evvelki gördüğümünden şimdiki gördüğüme, güya iki yüz sene sonra dünyaya gelip, öyle hazin nazarla baktım. O hânelerdeki adamların çoğu ile dost ve ahabap idim. Kısm-ı âzamı, Allah rahmet etsin, muhâceret ile vefât etmişler, gurbette perişan olmuşlardı. Hem Ermeni mahallesinden başka, Van'ın bütün Müslümanlarının hâneleri tahrip edilmiş gördüm. Benim

Tahavvülât: Değişmeler. Bir halden bir hale geçmeler.

Muhaceret: Göç etme. Hicret etme.

kalbim en derinden sızladı. O kadar rikkatime dokundu ki, binler gözümlü olsaydı beraber ağlayacaktı. Ben gurbetten vatanıma döndüm; gurbetten kurtuldum zannediyordum. "Vâ-esefâ", gurbetin en dehşetlisini vatanımda gördüm.²⁴

Bediüzzaman'ın Esaret Yolculuğunda Üçüncü Durak:

CULFA(*)

Üstadın esaret yıllarını yazdığım sırada Tarihçe-i Hayatı'nda geçen "Celfa'nın neresi olduğu üzerinde hayli çalıştım. Son Şahidlerde geçen bir küçük paragraf dışında tatmine değer bir malumat elde edememiştim. Nihayet aradığım Celfa'nın Nahçıvan'daki Culfa olduğu anlaşıldı. Bu güzel beldeye iki kez geldim. Üstadımızın da dahil olduğu esirlerin barındığı Culfa Tren Garındaki eski binaları gördüm. Culfa coğrafi öneme hâiz bir belde; stratejik özelliğe sahip. Türkiye, İran ve Ermenistan'ın çevrelediği Nahçıvan'ı demiryolu ve karayoluyla İran'a bağlayan bu güzel beldenin bugün yaklaşık nüfusu onbin civarında. Nahçıvan'ın merkezine uzaklığı ise 40 km'dir.

Biz burada tarih sayfalarını aralayarak Culfa'nın tarih içindeki önemini vurgulamağa çalışacağız:

Yıl: 1916

Ruslar Van ve Bitlis'i işgalleri sırasında elde ettikleri esirleri Doğubayazıt yoluyla Culfa'ya getirirler. Mevsim, bahar. Aylardan; nisan-mayıs. Üstad Hazretleri yaklaşık burada bir ay bekletilir. Fakat boş durmaz, manevî cihadına devam eder.

O günleri görenleri aradık. Nihayet 1903 yılında Nahçıvan'da doğan Latif Hüseyinzâde'yi bulduk. Bediüzzaman'ı sor-

24) Lem'alar s:247/248 (26. Lem'a 13. Rica)

*) Culfa: Yaşlılar bu ismi Cılfa diye telaffuz ederler. Kelimenin aslı Farsça olup çul, kilim gibi dokumacılığın yapıldığı yer mânâsına gelmektedir.

Vâ-esefâ : Eyvah...

duk. Kendi lehçesiyle şunları anlattı:

“Biz mescidde otururduq. Bu vaxt dediler ki, 15-16 nefer Türkiyeli esiri Yerevan yolu ile Culfa'ya getiribler, bir azdan mescide gelecekler. Mescide gelende gördük ki, başlarında ağa sarığı ve fes var. Aralarında biri vardı, adı Said Nursi idi. Bizim adamlar ona 'Fexrüddövrən Bediüzzaman' deyirdiler. O geldikten sonra xalq (halk) mescide toplaşmağa başladı. O da xalqa (halka) Qur'an heqiqetlerini (hakikatlerini) anladırđı. Hetta bir defe, sehv etmiremse”

“Er-Rehman” suresinin ilk ayetlerini tefsir ederek dinimizin ne gadar (kadar) mentige (mantığa) uygun olduğunu ispat etti.

O, tez-tez Qur'an müsabiqeleri (müsabakalara) ve yarışlar keçirirdi (yaptırırdı). Bele (böyle) müsabiqelerin birinde şexsen (şahsen) men de iştirak etmişem.

Bediüzzaman Said Nursî ve yanındaki esirler mescidin yanındaki hücrede bir aya yakım qaldılar. (Yaycılar köyündeki mescid)

Latif Hüseynzâde o yıllarda duyduğı Bediüzzaman'la alâkalı bir başka hatırasını da şöyle anlatıyor:

1916-cı ili yaz ayları idi. Dövrlerde (devirlere) ölkemiz Rus esaretinde olduğı üçün II Nikolay düşmenimiz sayırıldı. O günlərde II. Nikolay Tiflis'e geldi ve Qafqazın (kafkasın) bütü elm (ilim) adamları ve din xadimləri (hadimləri) onun görüşünə getdiler. Tiflis'e getmiş elm adamlarımız Oradaki Türk esirleri ile görüştüler. Tiflis'e geden alimlerin dediyine göre, II.Nikolay esir düşərgelerinden (kamplardan) birini gezerken Said Nursi'den başqa bütün esirler ayağa galxdılar. Nikolay bunun sebebini soruşduqda Said Nursî “İnandığım din sizin kimi bir kafirin qarşısında ayağa durmağa izn vermir.” -deyib. Bediüzzaman'ın bu sözlerinden qezeblenen (gazaplanan) Nikolay ona üç günlük kamera cezası ile birlikte ölüm cezası kesir. Üç günlük kamera ce-

zası bittikten sonra Nikolay Bidiüzzamanı e'dam (idam) etmezden evvel onun iki arzusunu soruşur. O da "İzn verin, iki rük'et namaz kılm, sonra meni e'dam edin" -deyir. Bundan sonra Nikolay onu e'dam cezasından azad eder.

Yıl: 1918

7 Temmuz 1918 Nahçıvan için tarihi bir gün.

1918'in Nisan ayından beri devam eden Ermeni mezalimi İngiliz ve Rusların desteği ile gün geçtikçe Nahçıvan'ın köy ve kasabalarına yayılıyordu. Bu arada Osmanlı Hükümetine müracaat eden halk temsilcileri, hiçbir cevap gelmemesinin meyusiyeti içinde kıvranırken birkaç öncü Türk subayı Nahçıvana ulaşmıştı. Bu subayları takiben az sayıda Türk askeri de gelmişti. Bunlar Halil Paşa ve Nuri Paşa komutasındaki askerlerdi. Bu subaylardan Hamit Bey Nahçıvanlıların damadı idi. Ve Kazım Karabekir Paşa'nın göndermiş olduğu mektubu elde çoğaltıp halka dağıtmaya başlamış kısa sürede halkı galeyana getirmişti. Daha önce Nahçıvanı Ermenilere terk etmeyi bile düşünen halkın fikirlerini kısa zamanda değiştirmiş, halk artık yer yer Ermenilerle savaşılmaya başlamıştı, ama yetmişmiş asker ve silah eksikliği yüzünden tam bir başarı sağlayamamıştı. Nihayet 7 Temmuz 1918 günü Kazım Karabekir Paşa komutasındaki Türk ordusu Doğubayazıt üzerinden Culfa'ya gelmiş ve Culfa köprüsünden geçerek Nahçıvan'a dahil olmuştu. Bunu duyan halk akın akın orduya katılmış ve işgalci Ermenileri Nahçıvan'dan kovmuşlardı. Paşa ilk konuşmasında "Biz savaş için değil barış için geldik." diyerek, Türk âlicenaplığını bir kez daha göstermişti.

Kazım Karabekir Paşa Nahçıvan'da olduğu süre zarfında büyük bir kütüphane kurmuş, o dönemde Türkiye'de yayınlanan edebiyat dergilerini okullara dağıtmış, halka yer yer İslâm dini konusunda konferanslar vermiştir.

Osmanlı orduları daha sonra Tebriz'e kadar gitmiş ve bir

müddet sonra (30 Ekim 1918 akşamı Mondros Mütarekesinin imzalanmasıyla) ordularımız bölgeyi terk etmeye zorlanmış, paniğe kapılan halk 9. Ordu komutanı Yakup Şevki Paşa'ya müracaat ederek Osmanlı ordularının hiç olmazsa az sayıda asker ve silah bırakmaları talebinde bulunmuş, ve bu istek gayri resmî olarak hayata geçirilmiştir.

Bu askerlerin yardımı ile 3 Kasım 1918'den 30 Kasım 1918'e kadar yaşayacak olan ve merkezi Iğdır vilayeti olarak belirlenen, ahali sayısı 1 milyondan fazla olan; Nahçıvan, Şerür, Dere, Elgez, Kemerli, Gümrü ve Zengezur'u içine alan geniş bir arazide ARAS TÜRK HÜKÜMETİ kurulmuştur.

Bu hükümet kuruluncaya kadar Nahçıvanda yine yer yer Ermeni işgal ve katliamları olmuş bu katliamları İngilizler desteklemiş, İngilizlerin bölgeden ayrılmasından sonra Türk asker ve subaylarının yardımıyla Ermeniler püskürtülmüştür.

Aras Türk Hükümeti idealinin ilk kurucusu Kazım Karabekir Paşa idi. Paşa Nahçıvana çok önem veriyordu ve şöyle diyordu: "Nahçıvan şarkın kapısıdır. bu kapıyı korumak için elimizden gelen herşeyi yapmalıyız." Evet elden gelen yapılmıştı. Bugün Türkiye'ye 11 km sınırı olan Nahçıvan daha sonra 13 Ekim 1921'de yapılan Kars Antlaşmasıyla Türkiye'nin garantörlüğü altında özerk bir cumhuriyet olarak Azerbaycan'a bırakılmış ve bugün de %20 arazisi işgal altında olan Azerbaycan'ın bu küçük parçasının Ermeniler tarafından işgal edilmemesinin en büyük sebebi olarak bu anlaşma gösterilebilir.

TİFLİS DUYGULARI AZİZ ÜSTAD

* Fikrin ve imanî hislerin amansız düşmanı bir zeminde çileli yaşadın. Ama şikayet etmedin. Bize de şikayet etmemeyi miras bıraktın.

* Boşluktan, doluluğa; yokluktan, varlığa geçişin en kutsal sihrini kulaklarımıza yeniden, en zinde edayla fısıldadın. Duyan duydu. Asırlık uykudan silkinenlerin bahtıyarlık berâatlarında senin imzan var....

* İnsanı tahammül edilmez yalnızlıklara götüren dinsizliğe açtığın kudsî cihat meyvelerini çoktan verdi. Meçhul kuvvetler şimdi yerlerini Tevhidin kudsî teslimiyetine bıraktılar. Vicdanlar yaralı değil artık...

* Senin saadetini gölgeleyen yegane ızdırabın inanmayanlara karşı duyduğun merhametin oldu. "Gözümde ne cennet sevdası var, ne cehennem korkusu..." dememiş miydin?

* Düşman unsurlarla dolu bir dünyayı, iman iksiriyle istiflenmiş kelimelerle ıslahına çalıştın... Tabiatla sarmaş dolaş yaşamayı, sevmeyi sen öğrettin bize. Musibetlerde bile İlâhî şifreler olduğunu sen söyledin. Bize ise inanmak kalıyordu...

* Fani zevklerden ebedî bir beste yaptın. Batan bir güneşin büyümlü ihtişamını esarete görmek ve hissetmek senin kader payın oldu. Dememiş miydin "Kader beni esir etti"...

* Beşerin ızdırabını müşfik sinesinde dindirecek vefalı bir dostu bulamamak, ne kötü bir alın yazısı... Senin işaret ettiğin ebedî şifreyi çözemeyenler bu ortak kaderi paylaşıyorlar.

* Buzlaşmış düşünceleri yok eden, ihlas havzını sen doldurdun. Fakat gariptir ki, yadırganmaktan, ırgalanmaktan ve horlanmaktan kurtulamadın...

* Bıraktığın ezelî nağmeler dudaklarda dolaşacak ve vuslat

gözyaşları ebediyet ırmağına karışıp gidecektir.

* Kırık bir yürekle yalnızlığın çıldırtan hücumu karşısında, daha iyiyi yakalamaya, ümide koşmaya mecbur olduğumuzu senden öğrendik. Bahtiyarız...

* "Ben"in dar bendini yıkarak "Biz"i anlamak, sonsuza beraber yürümek mutluluğunu taçlandırdın... Bizi biz yapan kelement duygularla oyalanmaktan, aldatılmaktan, aldanmaktan kurtulduk... Vücudumuzla sınırlı olmadan yaşamının tadına vardık. Ruhlarımızın ışık kaynağını gösterdin...

* Bilmiyorum! Kaç kez tırmandığım kutsal tepede hatıran hayalimizi örgüledi. Tepeler aynı tepe. Güneş aynı güneş, ay ve yıldız aynı, rüzgar senin saçlarını okşayan aynı rüzgar olmasa bile, bizim saçlarımızı tarumar etmeye devam ediyor. Avuçlarımızda bahar gülleri ve tepelerden derlediğimiz kır çiçekleriyle hatıranı yad etmeye devam kararımızdır. Mes'uduz...

* Sen ışık arayan, aydınlanan ve aydınlatmak isteyen insanlara güneş oldun. Dinlemesini ve konuşmasını unutmuş nice bedbahtlar Sözlerinle şuurlandılar. Beşaretinle ümitlendik.

* Rahmetin engin ufkuna kanatlanmış milyonlarca şakirdin şuur ışığı seninle parlıyor... İdrakimizin karanlıklarında tutuşturduğun aydınlık sönmeyecektir. Selâm ve minnet...

19.05.1996

TİFLİS

TEBLİS VE TBİLİSİ

Abdurrahman Nursî'nin yazdığı "Tarihçe"de şu ilaveyi görüyoruz:

Tiflis San'an Tepesinde Rus hafiyesi(*) Bediüzzaman'a "Hürriyet sizi parçalayacaktır." sözüne karşı Bediüzzaman da "Bizi değil asıl sizi parçalayacaktır" cevabını verir.

Bitlis ve Tiflis'in kardeş olmasına gelince, Bitlis, evvela Bedlis olmuş, ardından Teblis denmiş. En sonunda Bitlis kalmış.

Türkçe'de "Tiflis" şekliyle telaffuz ettiğimiz şehrin asıl söylenişi "Tibilisi" dir. Bu iki şehrin kardeş olması aynı köke dayanır.

I. TİFLİS

Divan-ı Harb-i Örfi'deki beraatinden sonra Bediüzzaman Said Nursî Van'a gitmek üzere İstanbul'dan ayrılır. Yıl 1910. Mevsim bahar. Vapurla İnebolu'ya gelir. İnebolu'nun meşhur âlimlerinden Hacı Ziya ve İnebolu'nun eşrafı tarafından çok hürmet görür. Yolculuk Trabzon, Of ve Rize'den geçerek Batum'a varır.

TİFLİS'TE İLK DURAK

1910 Tiflis.

Tarihçe-i Hayatı'nda şunları okuyoruz:

Bundan sonra İstanbul'da fazla kalmaz Van'a gitmek üzere İstanbul'dan ayrılır. Batum yoluyla Van'a giderken Tiflis'e uğrar. Tiflis'te, Şeyh San'an Tepesine çıkar. Dikkatle etrafı temâşâ

*) "Bir Rus yanıma geldi" R.Nur Külliyyatı, c:2 s:2054

"Yanına bir Rus polisi gelir" Tarihçe-i Hayatı s:69.

"Bir Rus hafiyesi Bediüzzaman'a..." "Abdurrahman'ın Tarihçe-i Hayatı s:35"

ederken yanına bir Rus polisi gelir ve sorar:

– Niye böyle dikkat ediyorsun?

Bediüzzaman der:

– Medresemin planını yapıyorum

O der:

– Nerelisin?

– Bitlisliyim.

Rus polisi:

– Bu Tiflis'tir.

Bediüzzaman:

– Bitlis, Tiflis birbirinin kardeşidir.

Rus polisi:

– Ne demek?

Bediüzzaman:

– Asya'da, âlem-i İslâm'da üç nur birbiri arkası sıra inkişafa başlıyor. Sizde birbiri üstünde üç zulmet inkişafa başlayacaktır.

Şu perde-i müstebidane yırtılacak, takallüs edecek; ben de gelip burada medrese mi yapacağım.

Rus polisi:

– Heyhat! Şaşarım senin ümidine.

Bediüzzaman:

– Ben de şaşarım senin aklına! Bu kışın devamına ihtimal verebilir misin? Her kışın bir baharı, her gecenin bir neharı vardır.

Rus polisi

– İslâm, parça parça olmuş?"

Bediüzzaman:

– Tahsile gitmişler. İşte Hindistan, İslâm'ın müstaid bir velidir; İngiliz mekteb-i idadisinde çalışıyor. Mısır, İslâm'ın zeki

Müstebidane: Despotçu, Baskı kuran, başkasına hak tanımayan

Takallüs : Büzülüp genişleme, kasılma...

Müstaid : Kabiliyetli, akıllı, anlayışlı

İdadiye : Hazırlık, ilkokul, Eğitime başlamada ilk basamak

bir mahdumdur; İngiliz mekteb-i mülkiyesinden ders alıyor. Kafkas ve Türkistan İslâm'ın iki bahadır oğullarıdır; Rus mekteb-i harbiyesinde ta'lim ediyorlar, ilâ âhir...

– Yahu, şu asilzade evlât, şehadetnamelerini aldıktan sonra, her biri bir kıt'a başına geçecek, muhteşem âdil pederleri olan İslâmiyetin bayrağını âfâk-ı kemalâtta temevvüç ettirmekle, kader-i ezelinin nazarında feleğin inadına, nev-i beşerdeki hikmet-i ezeliyenin sırrını ilan edecektir.²⁴

İşte hikayemin yarısı bu kadar...

ESARETLİ TİFLİS GÜNLERİ

Üstad Bediüzzaman'ın "Sünuhat"ındaki şu tesbiti İslâm Âleminin galibiyeti mevzuunda fevkalade önem arzeder: "Alem-i Hristiyanın rüçhanına sebebiyet veren ihtiyarlaşmış olan esbaba tekabül edecek genç, dinç, esbab bizde inkişafa başlamıştır. Başka kitapta tafsil etmişim."²⁵

Ali Çavuş'un beyanına göre milis albayı Said Nursî yaralı olarak 1916 Ağustos sonlarına kadar Tiflis'te bırakılarak tedavi edilmişti. Bu esnada İstanbul'da Talat Paşa, Kızılay Cemiyeti Başkanı Besim Ömer (Akalın) Paşa'ya, çok acele olarak hususî bir adamla Üstad'a tedavisi için yardım göndermesini emreder....

Kimdir bu Talat Paşa, Besim Ömer?...

TALAT PAŞA (1874-1921)

Said Halim Paşa'nın istifası üzerine 1916'da vezir rütbesiyle sadrazamlığa getirildi. 1918'de Birinci Cihan Harbi mütarekesi kabul edilince Avrupa'ya kaçtı. 1921 Martının on beşinci

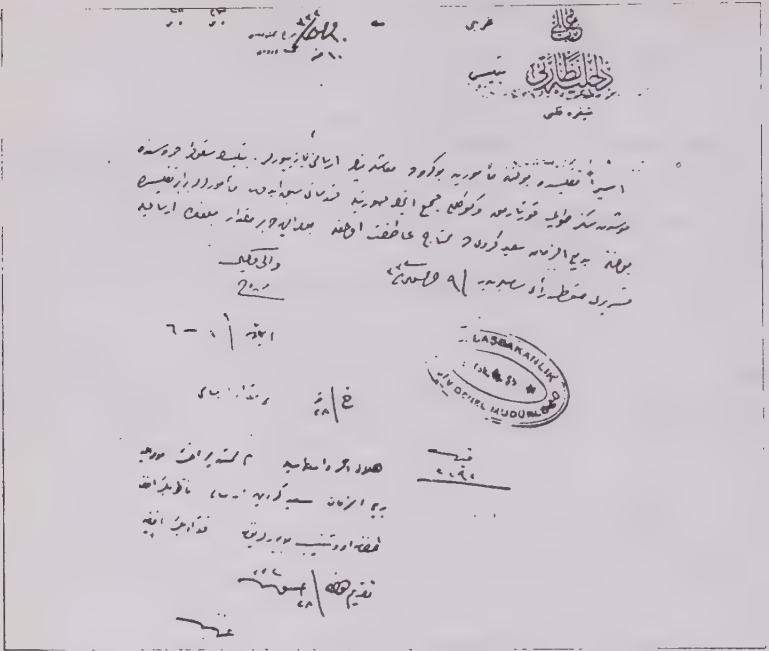
24) Tarihçe-i Hayat: s:78-79 (Envâr-1994)

25) Risale-i Nur Külliyyatı: c:2 s:2054 (Sünuhat)

günü Berlin'de oturduğu apartmandan çıkarken Teyleryan adlı bir Ermeni katil tarafından vurularak şehid edildi.

Prof. Dr. BESİM ÖMER AKALIN PAŞA (1862-1940)

Hayatını mesleğine veren Besim Ömer sahasında elliden fazla eser vermiş ve hiç evlenmemiştir. Kızılay, eski ismiyle Hilal-i Ahmer'e de büyük hizmetleri olmuştur. Elli seneye yaklaşan meslek hayatından emekli olduktan sonra TBMM beşinci devresinde İstanbul milletvekilliğine seçildi. Ankara'da bir lokantada kalp krizinden 1940 yılı Mart ayında vefat etti.

"Esiren Tiflis'te bulunan memûrine bu kerre de maaşlarının irsalini yazıyorlar. Bitlis'in sukûtu sırasında Muş'tan sekiz topu kurtarmak ve gönüllü cem'etmek sûretiyle hidematı sebk edip memurlarla beraber Tiflis'te bulunan Bediüzzaman Said-i Kürdî de muhtâc-ı âtîfet olmağla mümaileyh de bir miktar meblağın irsaliyle tesrir-i menût-ı re'y-i sânileridir.

9 Ağustos 332

Vali Vekili Memduh

Hilâl-i Ahmer vasıtasıyla altmış liranın mümaileyh Bediüzzaman Said Kürdî'ye irsalî Nâzır Beyefendi tarafından ad ve tensib buyurulduğundan Fuad Beyefendi'ye takdim olundu.

28 Ağustos 332

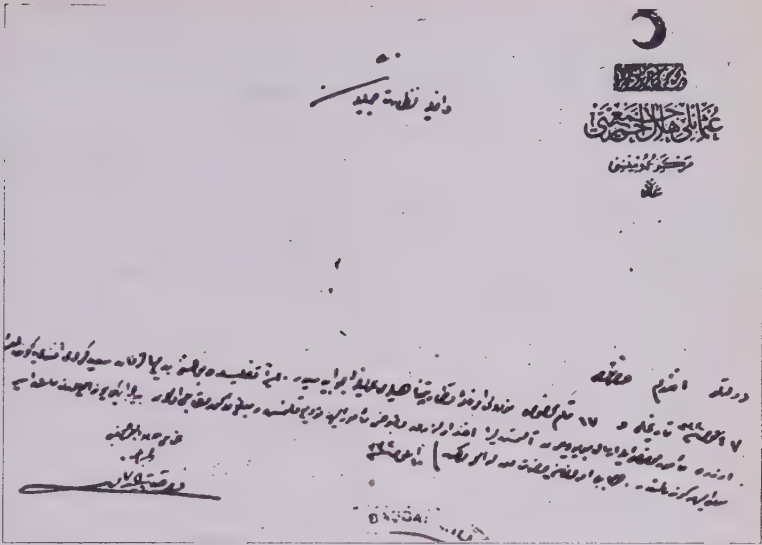
Mûmaileyh : Kendisine işaret edilen, ismi ewelce geçen.

Tesrir : Sevindirme, sevindirilme,

Menut-ı re'y-i sânileri : Yüce istekleri doğrultusunda,

Menût : Asılı, muallak, bağlı, merbut, vâbeste...,

Âtîfet : Koruma, sevgi, acıma, şefkat, esirgeme.

Taht-ı himâye-i Hazret-i mülûkânede
 Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Merkez-i Umûmîsi
 Dahiliye Nezaret-i Celilesine
 Devletlü Efendim Hazretleri

7 Eylül 332 tarihli ve 17 kalem-i mahsûs numaralı emirname-i nezaret-penâhileri ariz-i cevabiyesidir. Esiren Tiflis'te bulunan Bediüzzaman Said Kürdî Efendi'ye gönderilmek üzere memûr-i mahsûs ile irsal buyurulan altmış lira ahzolunarak makbuzu memur ileyhe tevdi kılınmış ve meblâğ-ı mezkûr mukabili olan bin iki yüz elli dört mark esir mûmaileyhe gönderilmiştir. Ol babda emr u ferman Hazret-i men lehul-emrindir.

10. Eylül 332

Osmanlı Hilâl-i Ahmer
 Cemiyet-i Reisi

Dahiliye Nâzırı Talat Paşa'nın özel ulakla Tiflis'deki esir Bediüzzaman Said Nursî'ye gönderilen altmış liranın karşılığı olan bin iki yüz elli dört mark mahalline ulaşmıştı.

Osmanlı cihan devletinin çöküş günlerinde bile altmış Türk lirası karşılığı bin iki yüz elli dört mark ediyordu. Bu meblağ esirken bile hür, başı göklere yükselen Bediüzzaman'a, ebed-müddet devleti Büyük Osmanlı'nın sadrazamı tarafından, Kızılay başkanı Besim Ömer Paşa'ya emredilerek ulaştırılmıştı.

**KOSTURMA ESİRLER
KAMPINDA
BEDİÜZZAMAN**

İkinci Bölüm

KOSTURMA'DA ESİR KİMDİ?

Üstad için Kosturma kaderi bir tavziftir. İrşad ve tebliğ orada da temsil edilmeli ve alemşümül bir mesajın kudsiyeti yankılanmalı.

Volga nehrinin hazin şırıltıları gecelere neler fısıldar bilinmez ama, o gurbet geceleri Üstadın hayatında nurlu siyahlıklar olarak kalır.

Sıkıntı ve ruh darlığında meydana gelen gürültü ve münakaşalara üstadane yaklaşır ve önler.

Bir Müslüman âlim olarak izzetini hayatı pahasına korur. Ve asla özür dilemez. Mukaddesatının emrettiğini yapar...

Yalnızlıktan daralan o yüce ruha inâyet-i İlâhiye her zaman derman olmuş ve o mavera ikliminden esintiler almıştır.

Uzun geceler uyanık kalmış. Yapayalnız ve garip... Gece-ler bu garibin dert ortağıdır. Gönlünde neler yankılanır, bunu idrak mümkün değil. Fakat hissedilen o ki serâpa dikkat kesilen o vicdana bütün bu olup bitenler "kırk yaşında iken kendimi seksen yaşında bir vaziyette buldum" dedirtir.

Gavs-ı Geylânî'nin "Fütuhul Gayb" kitabıyla gözü daha da açılır.... "Hem eski Harb-i Umumîde şark-ı şimalideki esaretimde karar vermiştim ki "Bundan sonra ömrümü mağaralarda geçireceğim. Hayat-ı siyâsiyeden ve içtimaiyeden sıyrılacağım. Artık karışmak yeter."1

Kosturma'da:

Bir odayı mescid yapar. İmam olur, namaz kıldırır. Esirlerle nasihat eder. Böylece içinde bulunduğu şartları çok iyi değer-

1) Lem'alar s:266 (26. Lem'a 16. rica) (Envâr, 1994)

lendirir... Tefsir okur. Esirlere ders verir.

Yemesi içmesi gayet basittir. İki yumurta ve bir dilim ekmele geçer bu esaret günleri...

İhtilafları kaldırır, kırınglıklara son verir. Kin ve öfkeleri yatıştırır. Esirlerin tek moral kaynağı haline gelir. Onları zinde tutar ve "üzülmeyin kurtulacağız" der.

Yaklaşan kızıl yangını erken teşhis eder.

O bir esir değildir. Ruhunun hürriyetini tadar. Düşmanlarına bile "Bu adam Nikola'ya meydan okumuş, acaib bir adam!" dedirtir.

Devlet-i Âliye'ye mektup göndererek, Rusya'nın o gün içinde bulunduğu sosyal krizi haber verir. "Ruslar kaynıyor, dayanalım. Çarlık çökecek" der... Ve çok geçmeden çöker... Esaret günlerini şu iki cümleyle özetler:

"Benim şimdi istirahat ihtiyacım var. Çünkü esarete çok zulüm ve meşakkat çektim."

Sohbetleriyle irşadını aralıksız sürdürür. Rus nöbetçilere Hak dinin mesajlarını anlayabilecekleri şekilde tebliğ eder. Onların gelecekte Müslüman olacaklarına ümidi vardır.

Esareti sırasında kendisine verilen maaşları hayır hizmetlerine sarfeder. Yemez yedirir. Gülmez ama etrafına şevkin ezeleli güzelliğini tattırmayı da ihmal etmez...

Firaklı ve gurbetli bir esarete fecir vaktinde ağlayan bir kalbin, ağlayan ağılamalarıdır:

Seherlerde eser bâd-ı tecelli

Uyan ey gözlerim vakt-i seherde

İnayet hah zidergâh-ı İlâhî

Bâd : Yel, rüzgâr, soluk, nefes
İnayet hah : İnayet isteyen. meded bekleyen.
Zidergâh-ı İlâhî: İlâhî dergâhtan. Allah'ın dergâhından

Seherdir ehl-i zenbin tevbegâhı
 Uyan ey kalbim vakt-i fecirde
 Bikün tevbe, bicû gufran zidergâh-ı İlâhî.²

KOSTURMA ESİRLERİNDEN ADINI TESBİT EDEBİLDİKLERİMİZ

- 1- Bediüzzaman Said Nursî
- 2- Dr. M. Asef Dişçi
- 3- Mustafa Bolay
- 4- Üst. Ahmet Efendi
- 5- Mes'udiyeli Abdurrahman Efendi
- 6- Mustafa Yalçın
- 7- İznikli Osman
- 8- Konyalı Tahir
- 9- Binbaşı Ethem Bey
- 10- Binbaşı Kâmil Bey
- 11- Ali Haydar

2) Sözler s:234

Ehl-i zenb : Günahkâr kimseler, günah işlemişler.

Bi kün tevbe : Tevbe et.

Bicu : Ara, bul.

ÜSTAD KOSTURMA ESARET GÜNLERİNİ ANLATIYOR

BİRİNCİ BEYAN

DOKUZUNCU RİCA

"Harb-i Umumîde, esaretle, Rusya'nın şark-ı şimalîsinde, çok uzak olan Kosturma vilâyetinde bulunuyordum. Orada Tatarların küçük bir camii, meşhur Volga nehrinin kenarında bulunuyordu. Oradaki arkadaşlarım olan esir zabitler içinde sıkılıyordum. Yalnızlık istedim. Dışarda izinsiz gezemiyordum. Tatar mahallesi, kefaletle beni o Volga nehrinin kenarındaki küçük camiye aldılar.

Ben yalnız olarak camide yatıyordum. Bahar da yakın. O şimal kıt'asının pek çok uzun gecelerinde çok uyanık kalıyordum. O karanlık gecelerde ve karanlıklı gurbette, Volga nehrinin hazin şırıltıları yağmurun rikkatli şırıltıları ve rüzgârın firkatli esmesi, beni derin gaflet uykusundan muvakkaten uyandırdı. Gerçi daha kendimi ihtiyar bilmiyordum; Fakat Harb-i Umumîyi gören ihtiyardır. Güya يَوْمَ يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا *

sırrına mazhar olarak, öyle günlerdir ki, çocukları ihtiyarlandığı cihetle, kırk yaşında iken, kendimi seksen yaşında bir vaziyette buldum. O karanlıklı, uzun gece ve hazin gurbet ve hazin vaziyet içinde hayattan ve vatandan bir me'yusiyet geldi. Acizime, yalnızlığıma baktım, ümidim kesildi.

O hâlette iken, Kur'ân-ı Hakîm'den imdat geldi.

Dilim حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ** dedi. Kalbim de ağlayarak dedi:

3) Lem'alar, s:234 (Envâr, 1994)

*) "Çocukları ihtiyarlatan bir gün" (Müzzemmil, 73/17)

**) "Allah bize yeter, o, ne güzel vekildir." (Âl-i İmrân, 3/173)

غريم بيكسم ضعيفم ناتوايم الأمان غويم

• عفو جويم مدد خواهم زدر گاهت الهي •

Ruhum dahi vatanımdaki eski dostları düşünüp o gurbette vefatımı tahayyül ederek, Niyazi-i Mısri gibi dedim:

*Dünya gamından geçip, yokluğa kanat açıp,
Şevk ile her dem uçup, çağırırım dost, dost!*
diye dostları arıyordu.

Her neyse... O hüznü, rikkatli, firkatli, uzun gurbet gecesinde, dergâh-ı İlâhîde zaaf ve aczim o kadar büyük bir şefaati ve vesile oldu ki, şimdi de hayretteyim. Çünkü birkaç gün sonra, gayet hilâf-ı me'mul bir surette, yayan gidilse bir senelik mesafede, tek başımla, Rusça bilmediğim halde firar ettim. Zaaf ve aczime binaen gelen inâyet-i İlâhiye ile harika bir surette kurtuldum. Tâ Varşova ve Avusturya'ya uğrayarak İstanbul'a kadar geldim ki, bu surette kolaylıkla kurtulmak pek harika olmuştu. Rusça bilen en cesur ve en kurnaz adamların muvaffak olamadıkları çok teshilât ve çok kolaylıkla, o uzun firarî seyahati bitirdim.

Fakat o Volga nehri kenarındaki camideki mezkûr gecenin vaziyeti bana bu kararı verdimiş ki, 'bakiye-i ömrümü mağaralarda geçireceğim. Bu insanların hayat-ı içtimaîsine karışmak artık yeter. Madem sonunda yalnız kabre gideceğim; yalnızlığa alışmak için şimdiden yalnızlığı ihtiyar edeceğim' demiştim.

Fakat, maatteessüf, İstanbul'daki ciddî ve çok ahbab ve İstanbul'un şâaalı hayat-ı dünyeviyesi, hususan haddimden çok fazla bana teveccüh eden şân ve şeref gibi neticesiz şeyler, o kararımı muvakkaten bana unutturdular. Güya o gurbet gecesi, hayatımın gözünde nurlu siyahlıktı. Ve İstanbul'un beyaz, şâa-

*) Garibim, kimsesizim, zayıfım, güçsüzüm, imdât derim. Affını, yardımını dilerim dergahından, ey Allah'im.

Teshilat : Kolaylıklar.

Bakiye : Geri kalan, artan.

alı gündüzü, o hayat gözümün nursuz beyazıydı ki, ileriye görmedi, yine yattı. Tâ iki sene sonra Gavs-ı Geylânî, Fütûhu'l Gayb kitabıyla tekrar gözümü açtırdı."

İKİNCİ BEYAN

"Bundan onbeş sene evvel, Rusya'nın şimalinde esir olduğum zaman, doksan esir zabitlerimizle beraber büyük bir fabrika koğuşunda bulunuyorduk. Sıkıntı ve ruh darlığından çok münakaşalar, gürültüler oluyordu. Umumun bana karşı hürmetleri olduğundan, teskin ediyordum. Sonra, sükûneti muhafaza için dört beş zabiti tâyin ettim ve dedim: "Hangi köşede gürültü işittiniz, hemen yetişiniz. Hangi taraf haksız ise, ona yardım ediniz." Hakikaten bu tedbir ile gürültünün önü alındı. Benden soruldu: "Ne için haksıza yardım ediniz" diyorsunuz?

Cevaben, o zaman demiştim ki: "Haksız insafsızdır. Bir dirhem menfaatini, kırk dirhem istirahat-ı umumiye için bırakmaz. Haklı adam ise insafli olur. Bir dirhem hakkını sükûnet-i umûmiyedeki kırk dirhem arkadaşının menfaatine feda eder, bırakır. Gürültü kalkar, sükûnet iade edilir. Bu koğuştaki doksan zat, istirahat eder."⁴

ÜÇÜNCÜ BEYAN

"Rusya'da, Kosturma'da doksan esir zabitlerimizle beraber bir koğuşta idik. Ben o zabitlerimize ara sıra ders veriyordum. Bir gün Rus kumandanı geldi, gördü, dedi: "Bu Kürt, gönüllü alay kumandanı olup, çok askerimizi kesmiş. Şimdi de burada siyasî ders veriyor. Ben yasak ediyorum. Ders vermesin."

İki gün sonra geldi dedi: "Madem dersiniz siyasî değil, belki dinîdir, ahlâkîdir. Dersine devam eyle." izin verdi.⁵

4) Risale-i Nur Külliyyatı, c:1, s:736 (Nesil, 1996)

5) a.g.e c:1 s:1093

DÖRDÜNCÜ BEYAN

Harb-i Umumî'de gönüllü alay kumandanı olarak iki sene çalıştım, çarpıştım. Ordu kumandanı ve Enver Paşa takdiratı altında kıymettar talebelerimi, dostlarımı feda ettim. Yaralanıp esir düştüm. Esaretten geldikten sonra, *Hutuvat-ı Sitte* gibi eserlerimle kendimi tehlikeye atıp, İngilizlerin İstanbul'a tasallutu altında, İngilizlerin başlarına vurdum. Şu beni işkenceli ve sebensiz esaret altına alanlara yardım ettim.

İşte onlar da bana o yardım cezasını böyle veriyorlar. Üç sene Rusya'da esaretimde çekmediğim zahmet ve sıkıntıyı burada bu dostlarım üç ayda çektirdiler. Halbuki Ruslar beni Kürd gönüllü kumandanı suretinde, Kazakları ve esirleri kesen gad-dar adam nazarıyla bana baktıkları halde, beni dersten men et-mediler. Arkadaşım olan doksan esir zabitlerin kısm-ı ekserisi-ne ders veriyordum. Bir defa Rus kumandanı geldi, dinledi. Türkçe bilmediği için siyasî ders zannetti. Bir defa beni men et-ti. Sonra yine izin verdi. Hem aynı kışlada bir odayı cami yaptık. Ben imamlık yapıyordum. Hiç müdahale etmediler. İhtilat-tan men' etmediler. Beni muhabereden kesmediler.”⁶

BEŞİNCİ BEYAN:

KOSTURMA'DA

Bir hikâyeyi tekrar edeyim: Eski Harb-i Umumîde Rus-ya'nın şimâlinde doksan zâbitimiz ile beraber bir uzun koğuştaki esir olarak bulunuyorduk. O zatların bana karşı haddimden çok ziyâde teveccühleri bulunmasından, nasihatle gürültülere meydan vermezdim. Fakat birden asabiyet ve sıkıntıdan gelen bir ti-tizlik, şiddetli münâkaşalara sebebiyet vermeye başladı. Ben de

6) â.g.e c:1 s:381 (16. Mektub'un Zeyli)

İhtilat : Kaşmak, kaşıp görüşmek.

Muhabere : Haberleşme, haber alma, haber verme.

Teveccüh : Manen üzerine düşmek. Sevgi, alaka, yönelmek.

üç dört adama dedim: "Siz nerede gürültü işitseniz, gidiniz, haksıza yardım ediniz." Onlar dahi öyle yaptılar, zararlı münâ-kaşalar kalktı. Benden sordular:

"Neden bu haksız tedbiri yaptın?" Dedim:

"Haklı adam, insaflı olur. Bir dirhem hakkını,istirâhât-ı umumînin yüz dirhem menfaatine feda eder. Haksız ise ekseri-yetle enaniyetli olur; feda etmez, gürültü çoğalır."⁷

ALTINCI BEYAN

"Şimdi Şark'ta müthiş bir silah imal ediliyor. Bunun hak kısmına sahip olmalı. Yoksa yine küssek, onu da Hristiyanlık İslâmîyet aleyhinde isti'mal edecekler. Buna karşı dayanılmaz. Cumhur-u avama müteveccih olan bir fikir, bir kutsiyet almazsa söner. O desatire (düsturlara, prensplere) kutsiyet verecek iki muazzam rakip din var. Şu keskin fikir gözünü açtığı vakit, hasmını ve hasmının elindeki silahını Hristiyanlık dini bulmuştur. Öyle ise o fikir kudsiyet almak için İslamiyete dehalet etmeye mecburdur."⁸

ESARETTE BEDİÜZZAMAN

Ermeni fedaileri meşhurdur; hatta öyle rivayet ederler ki, "Fedailerin yüzleri, kızarmış kömür üstüne tutulup gözleri patlama derecesine gelse dahi yine sır vermezler." İşte Ruslar o zaman diyorlardı ki: "Bediüzzaman'ın gönüllüleri Ermeni fedailerinin fevkindedir! Bunun içindir ki bizim Kazaklarımızı imhada fazla muvaffak olmuşlardır.

Bediüzzaman'ı üsera kampına götürürer. Burada şu şekilde şayan-ı takdir bir hadise cereyan eder. Şöyle ki:

7) a.g.e c:1 s:1010, 1011 (13.Şuâ)

8) Âsâr-ı Bediye, 87

İsti'mal : Kulllanmak, faydalanmak

Cumhur-u avâm: Halk topluluğu.

Dehâlet : Sığınmak, yardım istemek, Meded ummak.

Fevkindedir : Üstündedir.

Şâyân-ı takdir : Takdir edilen davranış. Takdire layık.

Bir gün Rus başkumandanı esirleri teftişe gelir. Teftiş esnasında Bediüzzaman kumandana selam vermez ve yerinden kalkmaz: Kumandan kızar. "Belki tanımamıştır" diyerek tekrar önünden geçtiği zaman yine yerinden kalkmayınca, kumandan. tercüman vasıtasıyla der:

– Beni herhalde tanımadılar?

Bediüzzaman:

– Tanıyorum. Nikola Nikolaviç'tir.

Kumandan:

– Şu halde Rus ordusuna, dolayısıyla Rus Çarına hakaret ediyorlar.

Bediüzzaman:

– Hakaret etmedim. Ben bir Müslüman âlimiyim. İmanlı bir kimse, Cenab-ı Hakk'ı tanımayan bir adamdan üstündür. Binaenaleyh, ben sana kıyam etmem, der.

Bunun üzerine Bediüzzaman Divan-ı Harb'e verilir. Birkaç zabıt arkadaşı hemen özür dileyerek vahim neticenin önlenmesine çalışmasını istirham ederler.

Fakat Bediüzzaman, "Bunların idam kararı, benim ebedî âleme seyahat etmem için bir pasaport hükmündedir." deyip, kemal-i izzet ve secaatle hiç ehemmiyet vermez.

Nihayet idamına karar verilir. Hüküm infaz edileceği vakit, namaz kılmak için müsaade ister; vazife-i diniyesini ifadan sonra, atılacak kurşunlara göğsünü gereceğini beyan eder. Tam bu esnada, namazını eda ederken, Rus kumandanı gelerek Bediüzzaman'dan özür dileyip, "O hareketinizin mukaddesatınıza olan bağlılıktan ileri geldiğine kanaat getirdim rica ederim, beni affediniz." diyerek verilen idam hükmünü geri aldırır.⁹

9) Tarihçe-i Hayatı s.114, 115

– Bu hatıra ile alakalı Mustafa Sungur ağabey Üstad'dan şu ifadeleri nakleder. Rus kumandanı geldiği vakit, ben oturmuş iki elimle bacağımı kavramış vaziyette idim Baktım ki etrafımdakiler kalkmışlar..."

Kıyam : Ayağa kalkmak. Hürmet için ayakta durmak.

Kemal-i İzzet: İzzet ve yücelikte erişilmez davranış, hal, sıfat.

BEDİÜZZAMAN'IN AKILLARA HAYRET VEREN BİR SECİYESİ

Ehl-i Sünnet mecmuasının 15 Teşrin-i evvel 1948 (1 Kasım 1948) tarihli nüshasında neşredilmiştir. Ehl-i Sünnet gazetesini sahibi Abdurrahim Zapsu Bey'in makalesidir:

“Ben Birinci Cihan Harbinde Bitlis mevkiinde yaralı olarak esir olurken, Bediüzzaman da o gün esir düşmüştü. O Sibiryaya gönderilmiş, en büyük esirler kampında idi. Ben Bakû'nun Nangün adasında idim. Günün birinde esirleri teftişe gelen ve kampı gezerken Bediüzzaman'ın önünden geçen Nikola Nikolaviç'e o hiç ehemmiyet vermiyor ve yerinden kımıldamıyor. Başkumandanın nazar-ı dikkatini çekiyor. Tekrar bir bahâne ile önünden geçiyor. Yine kımıldanmıyor. Üçüncü defasında önünde duruyor, tercüman vâsıtasıyla aralarında şöyle bir muhâvere geçiyor:

– Beni tanımadılar mı?

– Evet tanıdım. Nikola Nikolaviç, Çarın dayısıdır. Kafkas Cephesi başkumandanıdır.

– O halde ne için hakaret ettiler?

– Hayır, affetsinler Ben kendilerine hakaret etmiş değilim. Ben mukaddesatımın emrettiğini yaptım.

– Mukaddesatı ne emrediyormuş?

– Ben Müslüman âlimiyim? Kalbimde iman vardır. Kendisinde iman olan bir şahıs, imanı olmayan şahısdan efdaldır. Ben ona kıyam etseydim, mukaddesatıma hürmetsizlik yapmış olurum. Onun için ben kıyam etmedim.

– Şu halde, bana imansız demekle benim şahsımı, hem ordumu, hem de milletimi ve Çarı tahkir etmiş oluyor. Derhal divan-ı harb kurulunda isticvab edilsin.

Bu emir üzerine divan-ı harb kuruluyor, karargâhtaki Türk, Alman ve Avusturya zabitleri, ayrı ayrı Bediüzzaman'a rica ede-

rek başkumandana tarziye vermesi için ısrar ediyorlar. Verdiği cevap bu oluyor:

- Ben âhîret diyarına göçmek ve huzur-u Resûlullah'a varmak istiyorum. Bana bir pasaport lâzımdır. Ben imanıma muhalif hareket edemem.

Buna karşı kimse sesini çıkarmıyor, neticeyi bekliyor. İsticvab bitiyor. Rus Çarını ve Rus ordusunu tahkir maddesinden idam kararını veriyorlar. Kararı infaz için gelen bir manga askerinin başındaki subaya kemâl-i şetâretle: "Müsaade ediniz, onbeş dakika vazifemi ifa edeyim" diye abdest alıp iki rek'at namaz kılarken, Nikola Nikolaviç geliyor, kendisine hitaben:

- "Beni affediniz! Sizin beni tahkir için bu hareketi yaptığınızı zannediordum. Hakkınızda kanunî muamele yaptım. Fakat şimdi anlıyorum ki, siz bu hareketinizi imanınızdan alıyorsunuz ve mukaddesatın emirlerini ifa ediyorsunuz. Hükmünüz iptal edilmiş, dini salâhatinizden (salihliğinizden) dolayı şâyân-ı takdirsiniz; sizi rahatsız ettim, tekrar tekrar rica ediyorum beni affediniz."

Bütün Müslümanlar için şâyân-ı misâl olan bu salâbet-i diniye ve yüksek seciyeyi, arkadaşlarından bir yüzbaşı, müşahedesine müsteniden anlatıyordu. Bunu duydukça, ihtiyarsız olarak gözlerim yaşla doldu.

Husrev Ağabeyin Notu:

Gazetenin bu fıkrasının yazılmasını Üstadımız emretmedikleri hâlde, hem çok merakâver, hem çok ibret, hem çok heyecan verici omasından buraya yazılmıştır."¹⁰

10) Şuâlar, 524, 525

Tarziye: Özur dilemek.

Şetâret: Şenlik, memnunluk

Şâyân: Güzel davranış

Salâbet: Metanet, sağlamlık, sebat

EHİL-İ SÜNNET MECMUASININ BU YAZISI ÜZERİNE

ÜSTAD BEDİÜZZAMAN'IN BEYANLARI

"Aziz, Sıddık Kardeşlerim!

Evvelâ hakkımda gazete münâsebetiyle şimdi ihtar edildi ki: Rus'un cebbar bir kumandanı; gösterdiğim izzet-i imaniye karşısında hiddetini bırakıp tarziye verdiği halde, Risale-i Nur'un gayet kuvvetli, şahsımın yüz derece fevkinde hâlisâne salâbet-i imaniye derslerini gören resmî memurlar, kalben insafa gelmezler ve inadında devam etseler; elbette cehennemden başka hiçbir ceza onları temizlemez...¹¹

"... O esaret hâdisesi, aslı doğrudur. Fakat, şahidim olmadığından beyan etmemiştim. Yalnız bir manga (askerin) beni idam etmek için geldiğini bilmiyordum, sonra anladım. Ve Rus kumandanı tarziye için Rusça bir şeyler söyledi, ben bilemedim. Demek hazır bulunan ve bu hâdiseyi gazeteye ihbar eden Müslüman yüzbaşı anlamış ki, kumandan tekrar tekrar "affet" demiş...¹²

KOSTURMA'DAKİ İNTİBAH-I RUHÎ

Birden, esarete, Kosturma'daki camideki intibah-ı ruhî yine başladı. Onun eseri olarak, kalben merbut olduğum ve medâr-ı saadet-i dünyeviye zannettiğim hâlâtı, esbabı tetkike başladım. Hangisini tetkik ettimse, baktım ki, çürüktür, alâkaya değmiyor, aldatıyor. O sıralarda en sadakatli zannettiğim bir arkadaşım, umulmadık bir sadakatsizlik ve hatıra gelmez bir ve-

11) Şuâlar: s:526 (Envâr, 1994)

12) Şuâlar s:523 (Envâr, 1994)

Salâbet-i İmâniye : İmanı koruma hususunda cesaret, metanet ve sebat göstermek

İntibah-ı ruhi : Ruhî hassasiyet, Ruhî uyanıklık, idrakli yaşamak.

Merbut : Bağlı, mensup, ekli

Medar : Sebep, vesile, bir şeyin etrafında döneceği merkez, kaynak.

fasızlık gördüm. Hayat-ı dünyeviyeden bir ürkmek geldi. Kalbi-me dedim: "Acaba ben bütün bütün aldanmış mıyım? Görüyorum ki, hakikat noktasında acınacak halimize, pek çok insanlar gıpta ile bakıyorlar. Bütün bu insanlar divane mi olmuşlar? Yoksa şimdi ben divane mi oluyorum ki, bu dünyaperest insanların divane görüyorum?"¹³

BİR İKİ ZABİT DOST VARDI

Birden, Kur'ân-ı Hakîm'in nuruyla ve Gavs-ı Âzam Şeyh Geylanî Hazretlerinin irşadıyla, o hazîn hâlet, sürurlu ve neşeli bir vaziyete inkılâp etti. Şöyle ki:

O hazin hale karşı Kur'ân'dan gelen nur böyle ihtar etti ki: Senin şimal-i şarkîde, Kosturma'daki gurbetinde bir iki esir zabıt dostun vardı. Bu dostların her halde İstanbul'a gideceklerini biliyordun. Sana birisi dese idi: "Sen İstanbul'a mı gideceksin yoksa burada mı kalacaksın?" Elbette, zerre miktar aklın varsa, İstanbul'a ferah ve sürurla gitmeyi kabul edecektin. Çünkü bin birden dokuz yüz doksan dokuz ahbabın İstanbul'dadırlar. Burada bir iki tane kalmış; onlar da oraya gidecekler. Senin için İstanbul'a gitmek hazin bir firak, elîm bir iftirak değil. Hem de geldin; memnun olmadın mı? O düşman memleketindeki pek karanlık uzun gecelerinden ve pek soğuk fırtına kışlarından kurtuldun. Bu güzel (dünya cenneti gibi) İstanbul'a geldin...¹⁴

KOSTURMA ESARETİNİN ŞAHİTLERİ: BİRİNCİ ŞAHİT: MUSTAFA YALÇIN

"İsmim Mustafa Yalçın. 1311 (1895) doğumluyum. Seferberlikte asker oldum. Askere giderken evliydim. Bir kız çocuğumu beşikte bırakarak vatan müdafaasına koştuk.

13) Lemalar s:238 (11.Rica. 26.Lem'a)

14) Lem'alar s: 237 (26. lem'a 10. Rica)

İftirak : Aynlık, hicran, perişan olmak.

"İlk defa bizi 9. Depo Alayının bulunduğu Adapazarı'na götürdüler. Orada talim, terbiye gördük.

"O zamanlar Çanakkale'de muharebeler devam ediyordu. Top sesleri Ada'dan (Adapazarı) işitiliyordu.

"Çok sıkı ve acele bir talim gördük. Bizi hemen Çanakkale 19. Kolordu 157. Alaya verdiler. Bizim dehaletimizden 20 gün sonra savaş sukut etti. İngilizlerin "Yarım Dünya" dedikleri gemisini batırdık. Bizi Çanakkale'den apar topar alarak. Doğu Cephesine götürdüler. Kars'ta 8. Fırka'da idik. Başımızda Molla Said vardı. Ruslar ve Ermeni çeteleri durmadan saldırıyorlardı."

Molla Said bize dersler verirdi.

"Molla Said bize o zaman 'Tıfilya' dediğimiz dersler veriyordu. Bu dersler geceleri hep devam ediyordu. Hasankale'de Molla Said'le birlikte Ruslara karşı amansızca savaştık. Hoca'nın başında önce sarık vardı. Ama savaş sırasında 'keçe kalpak' dediğimiz başlığı giyiyordu.

"Ben o sırada Hasankale'de yaralanıp, geri geldim. O zaman kalçamdan (işte yarası hâlâ açık) şu şarapnel yarasını aldım. Orada erkekliğimi kaybettim. Ben çoktan ölürdüm. Ama Molla Said yanındaki dört arkadaşa birer dua yazıp vermişti. Onu boyunlarımıza astık. Bize hiç kurşun değmedi. O zaman bir Müslümana yüz gavur ateş ediyordu. Sonunda yaralandım. Beni geri aldılar. Molla Said savaşa devam ediyordu. Beni Konya'da tedavi ettiler. Ondan sonra batıya, Avusturya, Karpatlara, Galiçya Cephesine götürdüler.

At üstünde kitap yazıyordu

"Molla Said Efendi kahraman bir insandı.

"O, atın üzerinde cephe, önce hücum ederdi. İyi silâh

kullanırdı. Sipere girmezdi.

"Bir ara Doğu Cephesinde bazı birliklerin dağılmak üzere olduğu haberi Molla Said'e söylendi. Molla Said ihtilafları hemen kaldırdı.

Dağılmamayı sağladı. Çok güzel anlatıp, sanki insanları büyüliyordu.

"Sonra o cehennemî savaş içinde at üzerinde kitap yazıyordu. Yazdıklarını talebeleri, gençler de yazıyorlardı. Çok iyi ata biniyordu. Ruslara taş çıkartıyorlardı. Bize, 'Hiç korkmayın Müslümanın imanı her güçten daha kuvvetlidir' diyordu. Bize her gece yazdığı kitaplardan okuyordu. Ben cahil olduğum için pek bir şey anlamıyordum. Ama Molla Said'i görünce cesaretim had safhaya çıkıyordu. Heybetli bir insandı. Bize karşı da çok müşfik davranıyordu.

Sibirya'da Molla Said'le karşılaşıyoruz

"Sonra biz Avusturya Cephesinde Ruslara karşı savaşa girdik. Sol cenahta Avusturya, sağ cenahta Almanlar vardı. Avusturyalılar, Ruslara teslim olunca bize oyun ettiler. Sol cenah boşalınca biz esir düştük. Tam 30 bin kişi idik. Bizi hep esir aldılar. Sonra trenlere bindirip 42 gün tren yolculuğundan sonra Sibirya'ya götürdüler. Yolda bize çok eziyet ettiler. Yaralılara bakmadılar. Her istasyonda bizi indirip, eziyet ediyorlardı. Bir parça ekmeği havaya atıp, bizi saldırtıyorlardı. Sonra resimlerimizi çekiyorlardı. Sibirya'ya bizi dağıttılar. Gruplar halinde kamplarda kalıyorduk. Tarih falan bilemem. Ben cahilim. Onun için hâdiseleri sıraya koyamıyorum. İşte biz oraya varınca Doğu Cephesinden esirler gelmiş, dediler. Kampta merakla hep dışarı toplandık. Çok esir vardı. Ama karşıdan iki kişiyi getiriyorlardı. Onları iyi kolluyorlardı. Bir de baktım Molla Said ve yanında İznikli Osman dediğimiz bir talebesi vardı. Sandık gibi

bir şey taşıyordu. Onun içinde Üstad'ın kitapları vardı. Osman'dan başkasını yanına sokmuyorlardı. Osman onun hizmetine bakıyordu. Kendisi yaralı idi. Bacağı yaralanmıştı. Orada tedavi ettiler. Onu da bir koğuşa yerleştirdiler.

Sibirya'da iken, "İleride buralar da Müslüman olacak" diyordu.

"Havalar çok soğuktu. Orada gece-gündüz belli olmuyordu. Güneş batmazdı. Orada da geceleri Molla Said Efendi boş durmuyor. Yasak olmasına rağmen gece başka kamplara gidip kitap okuyordu. Gündüzleri namazları bize kendisi kıldırıyordu. Önce müdahale edip, kıldırtmadılar. Sonra Üstad onlara bir şeyler söyledi. Biraz serbest bıraktılar. Kalabalık olarak bir araya getirmemeye çalışıyorlardı. Orada biz ona "Diyanet Reisi" diyorduk. O, 'Rus nöbetçilerine bile din anlatıyordu. Dinleyen nöbetçilere zabitleri baskı yapıyorlardı. Molla Said Efendi, bize hep moral veriyordu. 'Üzülmeyin, kurtulacağız' diyordu. Ben Üstad'ın Sibirya'da geceleri uyuduğunu bilmiyorum. Hep okuyordu. Bir şeyler not ediyordu. Ve bize: 'Gelecek zamanda buralar da Müslüman olur; ama şimdi anlamıyorlar' diyordu. Biz de kendisi başımızda olunca hiç korkup üzölmüyorduk.

Sibirya'dan kaçıyoruz

"Bir gece yarısı idi. Üstad bizim bulunduğumuz 15-20 kişilik bir bölmeye geldi. Bize ders yapıyordu. O arada koşarak biri geldi. Bu Konyalı Tahir dediğimiz arkadaşımды. 'Bu gece kaçalım' dedi. On yedi kişi toplanıp karar verdik. Üstad bize katılmadı. O gece onu son görüşüm oldu. Bizim için dua etti. Rus nöbetçisini boğduk. Tel örgüden sürünerek geçtik. O gece hayli yol aldık. İçimizde yol bulan zabitlerimiz vardı. Bunlardan hatırladıklarım, beş zabit vardı: Binbaşı Ethem Bey, pusula tayini işlerine baktı. Yıldızlardan ağaç yosununa kadar, herşeyden o

yön buluyordu. Akıllıydı. Molla Said'den eğitim görmüştü. Bir de Kâmil Bey diye bir binbaşı vardı. Hatırlıyorum. Doğudan batıya doğru Petersburg, Doğu Almanya, Romanya ve sonunda İstanbul'a geldik. Bizi yarı yolda yakalayıp sorguya çektiler. 'Savaşta buralarda kaldık. Bir daha çıkamadık. Biz işçiyiz' dedik. Onlarla hep Kâmil Bey ile Ethem Bey konuşuyordu. Dillerinden anlıyorlardı. Bunlar esirlerden değil, 'vorni'dir deyip bizi saldılar. Vorni: İşçi demektir. Kâmil Bey doğuda Pasinler'de çarpışırken benim bölük komutanım idi.

"Rusya'dan dönüşümden sonra dinlenmeden Kurtuluş Savaşına girdim. Orada da kolumun yarısını kaybettim. Ben 14 sene hiç asker çantasını omuzumdan indirmedim. Yemen, Çanakkale, Ruslarla doğuda, batıda, Galiçya'da, Kurtuluş Savaşı'nda tam 7 cephe bulundum.

"Bu vatani nasıl severdi?"

"10 yıl öncesine kadar yine dinçtim. Hareketliydim. 10 yıl önce Molla Said'in Kars Cephesinde bana yazıp verdiği duayı boynumdan düşürüp, kaybedince bana birden ihtiyarlık çöküverdi. Ah! O tatlı dilli Molla Hocamın yüzünü bir kere daha görmeye canımı veririm. Bu vatani nasıl severdi. Hatta ona Ruslar şaşar kalırlardı.

Molla Said, Nikola'ya ihtiram etmemişt

Biz batıdan esir olup Sibirya'ya gittik. Molla Said, doğudan esir olmuştu. Bir koca gâvur vardı: Nikola diyorlardı. Ben onu Petersburg'da (Leningrat) görmüştüm. Zalim biriydi. Molla Said ona ihtiram etmemiş, onu çok kızdırmış. Hatta astıracakmış. Sonra Üstadı dindarlığından astırmamış. Rus zabitleri, Üstad'a ayrı bir gözle bakarlardı. "Bu adam Nikola'ya meydan okumuş, acaip bir adam" diyorlardı. Ben sonra Molla Said'in kaçtığını duydum; ama bulup göremedim.

"Hep iman lâzım, diyordu"

"Şimdi, 'Molla Said gelmiş, savaşa seni çağırıyor deseler koşarak giderim. Molla Said ile savaşmak bir orduya ferman okumak demektir. O korkusuz bir adamdı. Gecesi-gündüzü İslâm işleri ile uğraşmaktı. 'Hep iman lâzım' diyordu. 'İman herşeye bedel' diyordu. Ondan ötürü de Ermeniler ve Ruslar ondan bezmişlerdi. Kerâmetli bir adamdı. Yoksa bir kurşun yer ölürdü. Top gülleleri arasında at koşturup, kitap yazmak kimin aklına gelir? Bu kitap çok önemlidir' diyordu.¹⁵

İKİNCİ ŞAHİT: Dr. M. ASAF DİŞÇİ

Dervişoğullarından M. Asaf Dişçi, 1884 yılında Erzurum'da doğmuş. Birinci Dünya Savaşında Ruslara esir düşmüş ve Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri ile birlikte Kosturma'da esaret hayatı yaşamıştı.

Bediüzzaman'la geçen esaret günleri

Asaf Dişçi diyor ki:

"Esaretten önce beni Sarıkamış'ın Hamamlı köyüne götürmüşlerdi. Daha sonra ise Sibirya'ya sevkettiler.

"İşte Bediüzzaman'ı orada gördüm. Kosturma eyaletinin Kilogrif kasabasındaydı. Hatta sonra onu içerlere büyük esirler kampına Kosturma içlerine sevkettiler. Birlikte altı ay kadar kalmıştık.

"Bir odayı mescid yapmıştı. Kendisi alay komutanı olduğu için, maaş da alıyordu. Aldığı maaşları hep hayır hizmetlerine sarf ediyordu. Mescide harcıyor, çeşitli masraflar ediyordu. Esirler kendisine alay komutanı olarak çok hürmet ediyorlardı. Kendisi ise 'Ben hocayım' diyordu. Esirler iade edilirken de kendini hoca olarak tanıtmak istiyordu.

15) Son Şahitler c:İ s:83-86.

"Günlük yaşayışı da, çok sade idi. İki yumurta, bir dilim ekmele günlerini geçirdi. Benim anlattıklarım sadece gördüklerimdir. Yoksa bunlar onun hayat ve hatıralarının yanında, pek ehemmiyetli değil.

"Vakitleri hep dolu idi. Tefsir okur, esirlere ders verirdi. Esir askerler ve subaylar kendisine çok hürmet ederlerdi. Yanında kimse öyle rastgele konuşmazdı. Ayağını bile uzatan olmazdı. Şâyân-ı hürmet bir insandı. Kaldığımız yer büyük bir sinema salonuydu. Salonun bir kısmını bölerek mescid yaptırdı.

"Dehşetli kışlar oluyordu. Kızaklarla nakliyat yapılıyordu. Bir gün koğuştan çıkmış karargaha gidiyordum. Yolda tuvalete çıkmıştım. Sonra elimi karla temizliyordum. O sırada kendisiyle karşılaştık. Kar-tipi, göz gözü görmüyordu. Kış-kıyamet bütün şiddetiyle devam ediyordu. Bana doğru gelerek: "Sakın ellerini bir yere sürme" mahcup oldum. "Aman efendim ne mü-nasebet, beni çok mahcup ettiniz" dedim. Gülerek, "Ellerini uzat, sen benim kardeşimsin" diye iltifat etti.

"Esarette boş zamanlarımız da çok olduğu için, her gün Kur'ân'dan yedi cüz okurdum. Onun iltifatlarını, iftiharla kabul ederdim. Babana mektup yazarsan selâm yaz' derdi. O zaman ne kadar kuvvetli bir imanımız vardı. Harplerde ne kadar korkusuzduk. Şehadeti canıma minnet bilirdim.

"Esaretim 22 ay sürdü. Tekirdağlı bir arkadaşıla esaretten kurtulduk ve İstanbul'a geldik. Daha sonra Üstad Bediüzzaman'la İstanbul'da yine görüşmelerimiz oldu.

"Onun gibi bir kimseyle birlikte esaret hayatı yaşamak, hayatımın en unutulmaz günleridir. Bu Allah'ın bir lütfu ve ihsanı olmuştu benim için."¹⁶

16) Son Şahitler. c:1 s:89-90.
Şâyân-ı hürmet : Hürmete layık.

ÜÇÜNCÜ ŞAHİT: Mustafa Bolay

Öğretmen Mustafa Bolay, 1891 Yılında Konya'nın Hadım kazasının Bolay köyünde doğdu. Birinci Cihan Savaşı'nda çarpıştı. Ruslara esir düştü. Bediüzzaman'ın esaret arkadaşıdır.

Ona "Meşhur Said" derler

Bediüzzaman Said Nursî ile ilgili hatırladıkları:

"Ben Bediüzzaman'ı Balkan Harbinden önce tanımıştım. O zaman İstanbul'da talebeydim. 1911 senesinin Temmuz ayında İstanbul'a gitmiştim. O yıllarda, İstanbul'da hemen hemen onu tanımayan yok gibiydi.

"Sultanahmet taraflarında çok bulunurdu. Başında sivri bir külah, belinde bir hançer, allı, yeşilli bir elbisesi vardı. 'Meşhur Bediüzzaman' diye herkes onu bilir ve tanırıdı.

"Ben de ilk gördüğümde yanımda bulunan ağabeyim İsa'ya 'A... Şu zat kim?' diye sordum. Ağabeyim de o zaman talebeydi.

"Sus ayıptır... Ona "Meşhur Said" derler, lâkabı "Bediüzzamandır" dedi. 'O öyle bir âlimdir ki, İstanbul'da onun karşısına çıkacak kimse yoktur' dedi.

"Daha sonra Birinci Cihan Harbi patlayınca, beni Yakacık talimgâhından Kafkasya'ya sevkettiler. Harpler esnasında Erzincan'ın kuzeyinde Ruslara esir düştüm. Kalçamdan şarapnel yarası almıştım. Ruslar bizi dört atlı arabalarla Trabzon'a götürdüler. On bir gün yaramıza bakan olmadı, ızdırap içinde kıvranıp duruyorduk. Nihayet bizi Batum'a götürdüler. Batum'da hastahanede seksen beş gün yattım ve tedavi gördüm. Oradan karargâha, sonra Tiflis'e götürdüler Tiflis'te onbeş gün kaldım.

"Esaretten kurtuluşum da, yine bir temmuz ayında oldu. 7 Temmuz 1918'de Salib-i Ahmer (Kızılhaç) treniyle Varşova'ya

geldim. Bediüzzaman çok mehabetli bir şahsiyetti. Onun heybetinden insan korkardı. Yanına kolay kolay herkes yaklaşmazdı. Onu öldürmek istemişler. Bizim bulunduğumuz kampa Rus albayı (Askerî Şube Reisi) getirdi kendisini."

Abdurrahman Nursî'nin yazdıkları

Mustafa Bolay'ın anlattıkları, Bediüzzaman'ın yeğeni Abdurrahman Nursî'nin yazdıklarını teyit etmektedir. Abdurrahman Nursi bu esaret olayı ile ilgili, bizzat amcası Bediüzzaman'dan dinlediğini şöyle ifade ediyor:

"Amcamı, Van, Culfa, Tiflis, Kilogrif ve Kosturma'ya sevk ettiler. Bu yollarda maruz kaldığı tehlikeleri, (hattâ birkaç defa Rus zabıtları öldürmek istemişler. Öldürdükten sonra da intihar etti diye zabıt tutacaklarmış) ben bütün bunları tafsilâtıyla yazmak istedim. Fakat kendisi müsaade etmediği için kısa kestim"

Yine Abdurrahman Nursî bu konuya başka bir münasebetle temas ederek, şunu yazıyor:

"Pasin Cephesinde, büyük musibet ve felâketlere uğramıştık. Gerek harpler esnasında, gerek esarete çektikleri zahmet ve eziyetleri yazmaya teşebbüs ettim. Birinci Cihan Harbinin aleyhimizde neticelenmesinden dolayı müsaade buyurmadı. Binaenaleyh gayet kısa yazmaya mecbur oldum."

"Türkî Molla"

Yine Mustafa Bolay'ı dinlemeye devam edelim:

"Üsteğmen Ahmet Efendi vardı. Kendisine hizmet ederdi. Bazen camide Mesudiye Abdurrahman Efendi imamlık yapardı. Ekseriyetle imamlığı kendisi yapardı. Rus askerleri ve subayları da ona karşı hürmetliydiler. Türkî Molla! Türkî Molla! diye bahsederlerdi.

"Normal zamanlarda bizim gibi bir adam sanırdık. Fakat il-mî meselelere gelince birden lisanı değişiyordu. Bir gün sohbet-te Kur'ân-ı Kerim'in tercüme meselesi konuşuluyordu.

"Hakikî tercümenin mümkün olmadığını ifade etti.

"Nikola kampa geldiğinde sen orada mıydın?"

"Bu esaretten yıllar sonra, kendilerinin Emirdağ'da olduğunu işittim. Bu sıralarda, Kosturma'da Rus kumandanına karşı ayağa kalkmadığını duymuştum. Bu hâdiseyi bir de kendisinden dinlemek istedim. Emirdağ'da sohbetimiz sırasında, bana, 'Kar-deşim, Nikola kampa geldiğinde sen de orada mıydın? Aramız-da geçen hâdiseyi sen de gördün mü' dedi. Ben, 'Görmedim, fakat duydum, hocam' dedim. Böylece kendisinden bizzat öğ-renmek istediğim mesele de aydınlığa kavuşmuş oldu."¹⁷

ÜSTAD'IN ESARET MÜDDETİ

Rumî : 19 Şubat 1331

Miladî : 2 Mart 1916

Sofya'dan İstanbul'a hareket tarihi:

Rumî: 17 Haziran 1334

Miladî : 3 Haziran 1918

Bu iki tarih aralığı:

İKİ SENE, ÜÇ AY, YİRMİ SEKİZ GÜN.

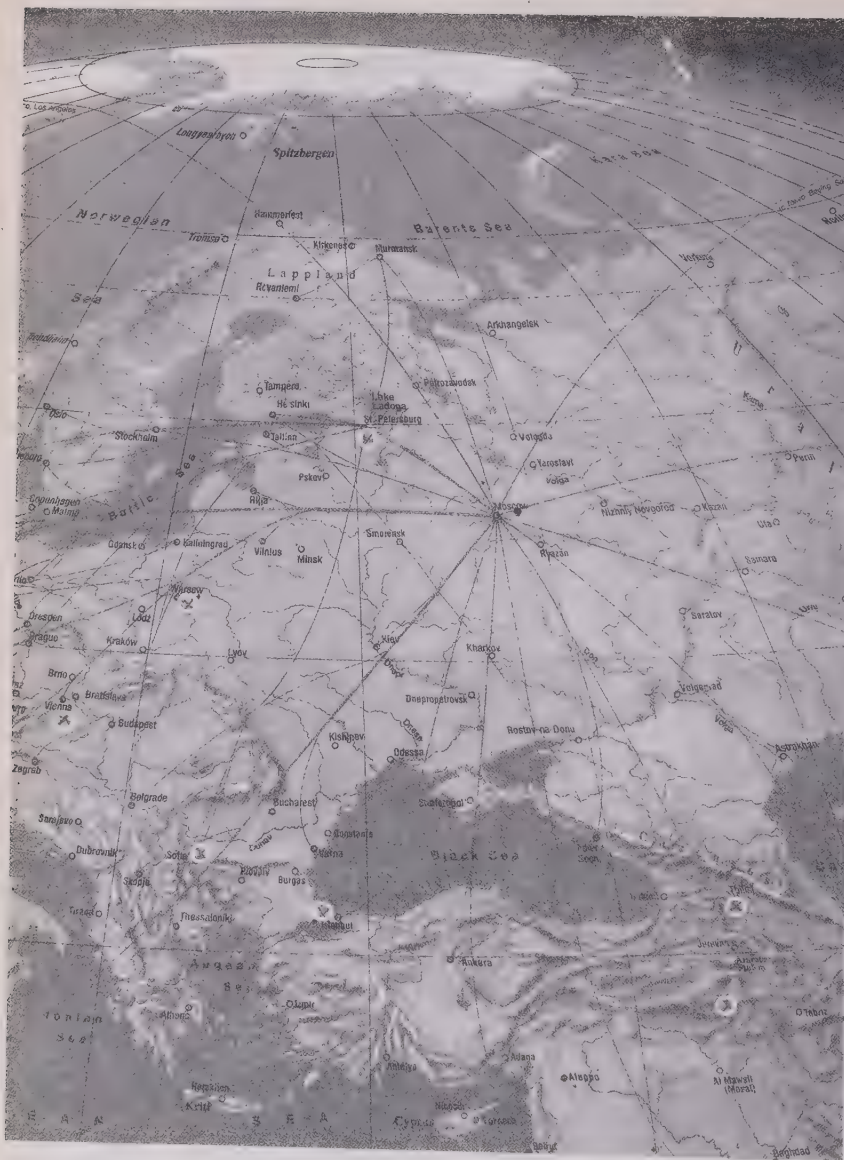
Tanın gazetesinin 25 Haziran 1334 Rumî, 8 Temmuz 1918 miladî nüshasında yer alan haber baz alınacak olursa Bediüzzaman Hazretleri'nin esaret müddeti İKİ SENE, DÖRT AY, BEŞ GÜNDÜR

İstanbul'a avdetin hicrî tarihi

19 Ramazan 1336

HÜRRİYETE FİRAR

Üçüncü Bölüm

HÜRRİYETE FİRAR VEYA ÖZ ÜLKEYE DÖNÜŞ

Bir gaybî muhafaza altında Kosturma'dan başlar bu yolculuk. Pek çok tehlikelere rağmen hayırla neticelenir.

Üstad der ki:

"İzn-i İlahi ile istigaseme medet görüyordum."

Gördüğü "medet'in keyfiyeti bizce meçhul. Üstada ise ayan beyandır. Yine o : "Hilâf-ı me'mul bir surette... firar ettim" diyor. Bu İlâhî şifreyi ifşa etmiyor.

Abdülbaki Arvasi'nin Üstad'a sorduğu şu suale bakalım:

"... Rusya'dan nasıl kaçtın, Sibiry'a'dan nasıl kurtuldun?"

Üstad tebessüm eder ve şu cevabı verir.

"Allah'ın inayetiyle kurtuldum. Artık gerisini karıştırma.¹

İnayet-i İlâhiyenin gerisindeki keyfiyeti yorumlamaya lüzum var mıdır?

"Allah'ın yardımı"nın tecelli ve tahakkuk şekillerini sınırlayabilir miyiz? Bu "Hızır (a.s)'in rehberliğinde" olabileceği gibi, İzn-i İlâhinin rehberliği de sadece O'na münhasır kalmaz...

"En korkulu bir vaziyette tek başına" sürdürülen bu dönüş yolculuğu asıl keyfiyeti bize "Gayb" olarak kalacaktır.

ÜSTAD HAZRETLERİNİN FİRARLA ALÂKALI BEYANLARI

BİR:

"Bediüzzaman, iki buçuk sene² kadar Sibiryâ taraflarında esarette kalır. Bütün hayatını, fisebilillah Kur'an'a, İslâmiyete, Sünnet-i Seniyyenin ihyasına hasr ve vakfeden bu fedakâr-ı İslâm, buralarda da kat'iyen boş durmaz. İçinde bulunduğu muhiti tenvir ve irşad için çalışır. Bu müddet içinde kendisiyle beraber esarette bulunan zabıtlere dersler veriyordu. Bir gün, doksan zabıt arkadaşına ders verdiği sırada, bir Rus kumandanı gelir. "Siyasî ders veriyor" diye dersine mâni olursa da, faaliyetinin dinî, ilmî, içtimâî olduğunu öğrenince serbest bırakırır.

Nihayet, esaretten firar edip kurtulup, Petêrsburg ve Varşova'ya gelmeye muvaffak olur. Bilâhare, Viyana tarikiyle R. 1334 senesinde İstanbul'a teşrif eder."³

İKİ:

مَا كَانَ مُرِيدِيَّ اسِيرًا فِي شَرْقِ hicrî 1337 ediyor.

İşte bu fakir o tarih-i Arabîde Rus esaretinde, tek başımla Petroğra'dan bir ay şimal-i şark tarafından firar edip çok envâ-ı mehâlik varken, Rusça bilmediğim halde, bir muhafaza-i gaybiye altında pek çok bilâdı seyr ü seyahat ettim. Tâ Varşova, Avusturya tarikiyle İstanbul'a gelip, uzun bir daire-i arzda seyahat ettim. Hazret-i Gavs'ın dediği gibi o esaret-i şarkiye ve o

2) "Üç sene Rusya'da esaretimde "Mektubat s:475 (Envâr, 1992)

Hamza Efendi'nin yazdığı biyografisinde iki sene üç ay

3) Tarihçe-i Hayatı, s.115,116 (Envâr, 1994)

Sünnet-i Seniyye : Peygamberimizin sünneti

Envâ-ı Mehâlik : Tehlikeli ve korkulan çeşitli yerler...

Seyr u Seyahat : Devamlı yolculuk, Seyahatin seyrî

seyr-i bilâd-ı kesîre içinde izn-i îlâhî ile istiğaseme meded görüyordum.⁴

ÜÇ:

وَلَا تَخْشَى

Hicrî 1337, Rumî 2 küsur fark eder. O halde Rumi 1334'e iniyor. O tarihte yalnız tek başımla Rusya'nın şimalinde, en korkulu bir vaziyette esaretten firar ettiğim zamandır.⁵

BİR ŞAHİT DİYOR Kİ

Çorumlu Binbaşı Ali Haydar Bey anlatıyor:

"Ben Said-i Nursî Hazretleri ile Rusya'da esarette idim. Bir gece Volga nehrini beraber geçtik. Harika bir şekilde geçtik. Nehrin kenarına geldiğimizde bana: "Gözünü kapa, sakın açma ve bana tutun" dedi.

Ben de öyle yaptım. Bir müddet gözüm kapalı kaldı. Kenara ulaştık zannıyla bir ara gözümü açtım. Meğer daha varmış. Ben batmaya başladım. Üstad bana: "Neden gözünü açtın, ben sana açma demedim mi?" diye kızdı. Fakat az kalmıştı. Beni tuttu, o az kalan mesafeyi de geçirdi...

Necmeddin Şahiner Son Şahitler'inde bu zatla alâkalı hatırayı şöyle nakleder:

"Bediüzzaman'la birlikte Volga nehrini çok harikulade bir tarzda geçtik. Nehri geçerken ayağımız kara gömülür gibi, bazen topuğumuza, bazen dizimize kadar suya batıp çıkıyorduk. Ben çok heyecanlanıyordum. Nehri geçtikten sonra Bediüzzaman bana dönüp dedi ki:

"Kardeşim Ali Haydar, Cenab-ı Hak, Hz. Musa (a.s)'a deni-

4) Osmanlıca Lem'alar s:105, Sikke-i Tasdik-ı Gaybî s.155 (Envâr, 1993)

5) Osmanlıca Lem'alar s.869

İstiğase : Meded istemek, yardım dilemek.

Seyr-i bilad-ı kesire: Pek çok ülkeleri gezme, Beldelere seyahat etmek

zi musahhar ettiği gibi, bize senin yüzün hürmetine Volga nehrini musahhar etti.

Benim üzerimdeki hayret ve şaşkınlığı gidermek istiyordu. Ben cevaben kendisine dedim:

Nasıl geçip kurtulduğumuzu ben biliyorum. Ama siz bilirsiniz Üstadım, yine de sizin değiniz gibi olsun."

PETROĞRA (PETERSBURG)

Bu fakir (H. 1337) o tarih-i Arabîde Rus esaretinde tek başına Petroğra'dan bir ay şimal-i şark tarafından firar edip Varşova'ya gelir.⁶

Petroğra'ya kadar Üstad Hazretlerinin tek başına mı yoksa başkalarıyla mı geldiği açık bir beyanla belirtilmiyor. Üstad Hazretleri bu firar sırasında, kendi dışında esir mazlum ve mağdura yardımını esirgemeyeceği de şüphe kabul etmez bir hakikattir. Binbaşı Ali Haydar Bey'in anlattığı gibi. Bu yolculuk Kosturma-Petroğra arasındır. Petroğra'dan (Petersburg) itibaren Üstadın tek başına firar ettiğini kendi açık ve net beyanından öğreniyoruz...

VARŞOVA

Üstad firarı sırasında Almanya sınırına geldiği zaman kendisini hudutta karşılayan Alman askerlerine, Türk subayı olduğunu ve esaretten döndüğünü söyler. Onu alıp kumandanlarına götürürler. Alman kumandan, Üstad'a çok saygı gösterir ve hürmet eder. Üstad burada bir müddet kalır.

Alman hududuna geldiğinde şu esir Türk zabitleri tarafından karşılandığı söylenir:

6) Osmanlıca Lem'alar, s:105

Musahhar : İstenilen hale getirilmiş. Fethedilmiş, birine bağlanmış...

Topçu General Faik Pamir
 Doktor Albay Memduh
 Topçu Albay Hikmet Bilgin
 Topçu Yüzbaşı Şakir
 Binbaşı Kamil Kanra
 Er Fikri Bitlisli

BERLİN

"Almanya tarikiyle İstanbul'a gelir."⁷

Ali Çavuş'un hatıratından:

"Üstad Hazretleri Lehistan'ın başşehri olan Varşova'dan Berlin'e geçip, oradan İstanbul'a gittiğini Romanya gazetelerinden okumuştum."⁸

Berlin'de ADLON Otelinde kaldığı, Berlin Üniversitesinin lâboratuvarlarında Üstadın incelemelerde bulunduğu rivayet edilir.

İSTANBUL

Tanin gazetesi 25 Haziran 1334 tarihli nüshasında, Üstadın İstanbul'a gelişini şu cümlelerle haber verir.

"Kürdistan ulemasından olup, talebeleriyle beraber Kafkas Cephesinde muharebeye iştirak eylemiş ve Ruslara esir düşmüş olan Bediüzzaman Said-i Kürdi Efendi âhiren şehrimize muvasalat eylemiştir."

Hicrî 19 Ramazan 1336

Rumî 25 Haziran 1334

Milâdî 8 Temmuz 1918

7) Molla Abdülmecid Nursî, Hatıra Defteri s.17

8) Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursi s.182 (11. baskı)

DÖNÜŞ NOKTALARI

a) Esaretten firar ile kurtulup, Petersburg ve Varşova'ya gelmeye muvaffak olur. Bilâhare, Viyana tarikiyle R. 1334 senesinde İstanbul'a teşrif eder.

(Tarihçe-i Hayatı s. 115,116)

b) Tâ Varşova, Avusturya tarikiyle İstanbul'a gelip...

(Osmanlıca Lem'alar, s. 105)

(Sikke-i Tasdik-ı Gaybî, s. 155)

c) Abdurrahman Tarihçesinde (s. 17)

"Kosturma'dan firar suretiyle Petersburg'a uğrayarak Varşova'ya gelmeye muvaffak olmuş. Bilâhere Viyana tarikiyle İstanbul'a gelerek, esaretten tahlis-i giriban olmuş."

d) Molla Abdülmecid "Hatıra Defterinde" (s. 17)

"Almanya tarikiyle İstanbul'a gelir."

e) Ali Çavuş (Bilinmeyen Taraflarıyla Said Nursî, s. 166, 4. baskı.)

"Üstad Hazretleri Lehistan'ın başşehri olan Varşova'dan Berlin'e geçip, oradan İstanbul'a gitti."

Bütün bu ifadeler arasında herhangi bir tenakuz yoktur. Bir doğrunun değişik cümlelerle ifadesinden ibarettir.

ESARETTEN GELDİKTEN SONRA...

Adem-i mürâcaatımın sebeplerinden sekizincisi: "Gayr-i meşrû bir muhabbetin neticesi, merhametsiz bir adâvet olduğu" kaidesince, âdil olan kader-i İlâhî, lâıyk olmadıkları halde meylettığım şu ehl-i dünyanın zâlim eliyle beni ta'zib ediyor. Ben de bu azaba müstahakım deyip sükût ediyordum. Çünkü, harb-i umumide gönüllü alay kumandanı olarak iki sene çalıştım, çarpıştım, ordu kumandanı ve Enver Paşa takdiratı altında kıymetdar talebelerimi, dostlarımı feda ettim. Yaralanıp esir düştüm. Esaretten geldikten sonra, Hutuvat-ı Sitte gibi eserlerimle kendimi tehlikeye atıp, İngilizlerin İstanbul'a tasallutu altında, İngilizlerin başlarına vurdum. Şu beni işkenceli ve sebepsiz esaret altına alanlara yardım ettim. İşte onlar da bana, o yardım cezasını böyle veriyorlar. Üç sene Rusya'da esaretimde çektiğim zahmet ve sıkıntıyı, burada, bu dostlarım bana üç ayda çektiler. Halbuki Ruslar, beni Kürd gönüllü kumandanı suretinde, Kazakları ve esirleri kesen gaddar adam nazarıyla bana baktıkları halde, beni dersten men etmediler. Arkadaşım olan doksan esir zâbitlerin kısm-ı ekserîsine ders veriyordum. Bir def'a Rus kumandanı geldi, dinledi. Türkçe bilmediği için siyasî ders zannetti, bir def'a beni men etti; sonra yine izin verdi. Hem aynı kışlada bir odayı câmi yaptık. Ben imamlık yapıyordum. Hiç müdahale etmediler, ihtilâttan men etmediler; beni muhabere-den kesmediler. Halbuki bu dostlarım, güya vatandaşlarım ve dindaşlarım ve onların menfaat-i imaniyelerine uğraştığım adamlar hiçbir sebep yok iken, siyasetten ve dünyadan alâkamı kestiğimi bilirlerken, üç sene değil, belki beni altı sene sıkıntılı bir esaret altına aldılar, ihtilâttan men ettiler; vesikam olduğu halde dersten, hattâ odamda hususî dersimi de men ettiler, muhabereye sed çektiler. Hattâ vesikam olduğu halde, kendim tâ-

mir ettiğim ve dört sene imamlık ettiğim mescidimden beni men ettiler. Şimdi dahi cemaat sevabından beni mahrum etmek için, daimî cemaatim ve âhiret kardeşlerim, mahsus üç adama dahi imamet etmemi kabul etmiyorlar.

Hem istemediğim halde, birisi bana iyi dese, bana nezaret eden memur kıskanarak kızıyor, nüfûzunu kırayım diye vicdansızcasına tedbirler yapıyor, âmirlerinden iltifat görmek için beni tâciz ediyor.

İşte böyle vaziyette bir adam, Cenâb-ı Hak'tan başka kime mürâcaat eder? Hâkim, kendi müddeî olsa, elbette ona şekvâ edilmez. Gel sen söyle bu hale ne diyeceğiz? Sen ne dersen de, ben derim ki: Bu dostlarım içinde çok münafıklar var. Münafık kâfirden eşedir. Onun için, kâfir Rus'un bana çektiirmediğini çektiriyorlar.

Hey bedbahtlar! Ben size ne yaptım ve ne yapıyorum! İmanınızın kurtulmasına ve saadet-i ebediyenize hizmet ediyorum! Demek hizmetim; hâlis, Lillâh için olmamış ki aksülâmel oluyor. Siz ona mukâbil, her fırsatta beni incitiyorsunuz!.. Elbette mahkeme-i kübrâda sizinle görüşeceğiz!..

حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ * derim.⁹

9) Şuâlar s: 476,477 (Envâr, 1994); Mektubat s: 75,76 (Envâr, 1992)

*) "Allah bize yeter; o ne güzel vekildir."(Âl-i İmran, 3/173)

"O ne güzel dost ve ne güzel yardımcıdır."(Enfâl, 8/40; Hac, 22/78)

ÜSTAD BEDİÜZZAMAN'IN ESARET SONRASI HAYATINDAN KESİTLER

DÂRÜ'L HİKMET'İL-İSLÂMİYE

İstanbul'u tekrar şereflelendirmesi, ehl-i ilmi ve halkı çok fazla memnun ve mesrur etti. Kendisine haber verilmeden, Meşihat Dairesindeki Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye azalığına tâyin olundu. Dârü'l-Hikmet, o zaman, Mehmed Âkif, İzmirli İsmail Hakkı, Elmalılı Hamdi gibi İslâm âlimlerinden mürekkep bir İslâm akademisi mahiyetinde idi.

Çok zeki, kahraman ve gayyur bir âlim olan veled-i mânevî ve biraderzadesi Abdurrahman (rahmetullahi aleyh) o günleri şöyle anlatıyor:

"1334 senesinde esaretten geldikten sonra, amcam rızası olmadan Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'ye âza tâyin edildi. Fakat esarette çok sarsılmış olduğundan, bir müddet me'zunen vazifeye gidemedi. Çok defa istifa etmek teşebbüsünde bulundu, fakat dostları bırakmadılar. Bunun üzerine Dârü'l-Hikmete devama başladı. Haline dikkat ediyordum ki, zarurettten fazla kendine masraf yapmıyordu. 'Maişetçe neden bu kadar muktesit yaşıyorsun?' diyenlere cevaben:

"Ben sevâd-ı âzama tâbi olmak isterim. Sevâd-ı âzam ise, bu kadar tedarik edebilir. Ben, ekalliyet-i müsrifeye tâbi olmak istemem" demişlerdir.

"Dârü'l-Hikmet'ten aldığı maaştan miktar-ı zarureti ayırdıktan sonra, mütebakisini bana vererek, 'Hıfzet!' derdi. Ben de, bir sene zarfındaki fazla kalmış paraları amcamın bana olan şefkatine; hem malı istihkâr etmesine itimaden, haberi olmadan

Meşihat Dairesi	: Diyanet İşleri Dairesi, Mürşidlik Makamı
Sevad-ı A'zam	: İnsanların ekseriyeti.
Ekalliyet-i müsrife	: İsrâf ve sefahata giren azınlık
İstikrah	: Bir şeyi kötü görmek, tiksirmek, beğenmemek.

tamamen sarf ettim. Sonra bana dedi ki: 'Bu para bize helâl değildi, millet malı idi, niçin sarf ettin? Mademki öyledir, ben de seni vekil-i harçlıktan azl ile kendimi nasbettim!'

"Bir müddet aradan geçti. Hakaikten on iki telifatını tab ettirmek kalbine geldi. Maaştan toplanan paraları, o telifatların tabına verdi. Yalnız bir iki küçüğü müstesna olmak üzere, diğerlerini etrafa meccanen dağıttı. Niçin sattırmadığını sual ettim Dedi ki:

"Maaştan bana kut-u lâyemut caizdir, fazlası millet malıdır. Bu sûretle millete iade ediyorum"

Dârü'l-Hikmet'teki hizmeti, hep böyle şahsî teşebbüsü ile idi. Çünkü, orada müştereken iş görmek için bazı mâniler görüyordu. Onu tanıyanlar biliyorlar ki, Bediüzzaman kefenini boynuna takmış ve ölümünü göze almıştır. Onun içindir ki, Dârü'l-Hikmet'i'l-İslâmiye'de demir gibi dayandı. Ecnebi tesirâtı, Dârü'l-Hikmet'i kendine âlet edemedi. Yanlış fetvalara karşı pervasızca mücadele etti. İslâmiyete muzır bir cereyan ortaya atıldığı vakit, o cereyanı kırmak için eser neşrederdi.¹⁰

BİR IŞIK GÖRÜYORUM...

"Harb-i Umumîde mağlûbiyetimizden dolayı fazla müteessir olduğunuzu görüyoruz" diyenlere cevaben,

"Ben kendi elemelerime tahammül ettim; fakat, ehl-i İslâm'ın eleminden gelen teellümat beni ezdi. Âlem-i İslâm'a indirilen darbelerin en evvel kalbime indiğini hissediyorum. Onun için bu kadar ezildim. Fakat bir ışık görüyorum ki, o elemelerimi unutturacak inşâallah" diyerek tebessüm eylerdi.

10) Risale-i Nur Külliyyatı c:2 s: 2136

Kut-u lâyemut : Ölmeyecek kadar gıda
Meccanen : Ücretsiz, karşılıksız.
Teellümat : Elemeler, kederler, tasalanmalar.

İstanbul'da en büyük ve en ehemmiyetli ve tesirli hizmet-i vataniye ve milliyesinden birisi de Hutuvât-ı Sitte adlı eseriyle gaddar zalimlerin yüzlerine tükürüp, izzet-i diniyeyi ve şeref-i İslâmiyeyi muhafaza etmesidir. İstanbul'un yabancılar tarafından işgali sıralarında, İngiliz Anglikan Kilisesinin, Meşihat-i İslâmiyeden sorduğu altı sualine, altı tükürük mânâsında verdiği mâkul ve sert cevapları, onun derece-i cesaret ve kemalât ve şecaatını fiilen göstermektedir. *Hutuvât-ı Sitte*'yi neşrettiği zaman, Çanakkale'de muharebe oluyordu. İstanbul'un işgalini müteakip İngiliz başkumandanına bu eser gösterilir ve Bediüzzaman'ın bütün kuvvetiyle aleyhte bulunduğu kendisine ihbar edilir. O cebbar kumandan, idam kararıyla vücudunu ortadan kaldırmak istediye de, fakat kendisine, Bediüzzaman idam edilirse bütün Şarkî Anadolu İngiliz'e ebediyen adâvet edeceği ve aşiretler her ne pahasına olursa olsun isyan edecekleri söylenmesi üzerine bir şey yapamaz.

İstanbul'da İngilizler desiseleriyle Şeyhülislâmı ve diğer bazı ulemayı lehlerine çevirmeye çalışmalarına mukabil, Bediüzzaman, *Hutuvât-ı Sitte* adlı eseri ve İstanbul'daki faaliyetiyle İngilizin, âlem-i İslâm ve Türkler aleyhindeki müstemlekecilik siyasetini ve entrikalarını, tarihî düşmanlığını etrafa neşrederek, Anadolu'daki Millî Kurtuluş Hareketini desteklemiş, bu hususta en büyük âmillerden birisi olmuştur.

Bu hizmetine dair kendi ifadesinden bir parça:

"Bir zaman İngiliz devleti, İstanbul Boğazı'nın toplarını tahrip ve İstanbul'u istilâ ettiği hengâmda, o devletin en büyük daire-i diniyesi olan Anglikan Kilisesinin Başpapazı tarafından, Meşihat-ı İslâmiye'den dinî altı soruldu. Ben de o zaman, Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiyenin âzâsı idim. Bana dediler: "Bir cevap ver. Onlar, altı suallerine altı yüz kelimeyle cevap istiyorlar." Ben dedim: 'Altı yüz kelimeyle değil, altı kelimeyle değil,

hattâ bir kelimeyle değil, belki bir tükürükle cevap veriyorum. Çünkü o devlet, işte görüyorsunuz, ayağını boğazımıza bastığı dakikada, onun papazı mağrurane üstümüzde sual sormasına karşı yüzüne tükürmek lâzım geliyor... Tükürün o ehl-i zulmün o merhametsiz yüzüne!' demiştim"

VE ANKARA'YA GELİR...

"İstanbul'daki bu çok ehemmiyetli ve muvaffakiyetli hizmetinden Türk milletine pek ziyade menfaatler husule geldiğini müşahade eden Ankara Hükûmeti, Bediüzzaman'ın kıymet ve ehemmiyetini takdir ederek Ankara'ya davet ederler. M. Kemal Paşa, şifreyle davet etmişse de, cevaben,

"Ben, tehlikeli yerde mücahede etmek istiyorum. Siper arkasında mücahede etmek hoşuma gitmiyor. Anadolu'dan ziyade burayı daha tehlikeli görüyorum." demiştir.

Üç defa şifreyle davet ediliyor. Eski Van Valisi, dostu meb'us Tahsin Bey vasıtasıyla davet edildiği için, nihayet karar verir ve Ankara'ya gelir. Ankara'da alkışlarla karşılanır. Fakat ümit ettiği muhiti bulamaz. Kendisi, Hacı Bayram civarında ikamet eder. Meclis-i Meb'usan'da dine karşı gördüğü lâkaytlık ve garplılaşmak bahanesi altında Türk milletinin kudsî mefahir-i tarihiyesi olan şeair-i İslâmiyeden bir soğukluk gördüğü için, meb'usların ibadete, bilhassa namaza müdavim olmalarının lüzum ve ehemmiyetine dair bir beyanname neşreder ve meb'uslara dağıtır. Kâzım Karabekir Paşa da M. Kemal'e okur. O beyanname şudur:

Bu kısım, Müellifin kendi Türkçesidir.

1339 TARİHİNDE, MECLİS-İ MEB'USANA HİTABEN YAZDIĞIM BİR HUTBENİN SURETİDİR ¹¹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ^(*)

Ey mücâhidîn-i İslâm! Ey ehl-i hall ü akit! Bu fakirin bir meselede on sözünü, birkaç nasihatini dinlemenizi rica ediyorum.

Evvelâ: Şu muzafferiyetteki hârikulâde nimet-i İlâhiye bir şükran ister ki devam etsin, ziyade olsun. Yoksa, nimet şükrü görmezse gider. Mademki Kur'ân'ı, Allah'ın tevfiğiyle düşmanın hücumundan kurtardınız. Kur'ân'ın en sarîh ve en kat'î emri olan "salât" gibi ferâizi imtisal etmeniz lâzımdır ta onun feyzi, böyle harika suretinde üstünüzde tevâli ve devam etsin.

Saniyen: Âlem-i İslâmı mesrur ettiniz, muhabbet ve teveccühünü kazandınız. Lâkin o teveccüh ve muhabbetin idamesi, şeâr-i İslâmiyeyi iltizamla olur. Zira, Müslümanlar İslâmiyet hesabına sizi severler.

Salisen: Bu âlemde evliyaullah hükmünde olan gazi ve şühedalara kumandanlık ettiniz. Kur'ân'ın evâmîr-i kat'îyesine imtisal etmekle, öteki âlemde de o nurhanî gürûha refik olmaya çalışmak, sizin gibi himmetlilerin şe'nidir. Yoksa, burada kumandan iken orada bir neferden istimdad-ı nur etmeye muztar kalacaksınız. Bu dünya-yı deniyye, şân ve şerefiyle öyle bir metâ değil ki, sizin gibi insanları işbâ etsin, tatmin ve maksud-u bizzat olsun.

11) Risale-i Nur Külliyyatı, c:2 s: 1317-1318

*) "Şüphesiz namaz, mü'minler üzerine belli vakitler için farz olarak yazılmıştır." (Nisâ sûresi, 4:103).

Rabian: Bu millet-i İslâm'ın cemaatleri, çendan bir cemaat namazsız kalsa, fâsık da olsa, yine başlarındakini müteedeyyin görmek ister. Hattâ, umum şarkta, umum memurlara dair en evvel sordukları sual bu imiş: “Acaba namaz kılıyor mu?” derler. Namaz kılsa mutlak emniyet ederler; kılmazsa, ne kadar muktedir olsa nazarlarında müttehemdir. Bir zaman, Beytüşşebab aşâirinde isyan vardı. Ben gittim, sordum: “Sebep nedir?” Dediler ki:

“Kaymakamımız namaz kılmıyordu, rakı içiyordu. Öyle dinsizlere nasıl itaat edeceğiz?” Bu sözü söyleyenler de namazsız, hem de eşkiyâ idiler.

Hamisen: Enbiyanın ekseri Şarkta ve hükemanın ağlebi Garpta gelmesi kader-i ezelînin bir remzidir ki, Şarkı ayağa kaldıracak din ve kalbdır, akıl ve felsefe değil. Şarkı intibaha getirdiniz; fıtratına muvafık bir cereyan veriniz. Yoksa, sa'yiniz ya hebâen gider, veya muvakkat, sathî kalır.

Sadisen: Hasminız ve İslâmiyet düşmanı olan Frenkler, dindeki lâkaytlığınızdan pek fazla istifade ettiler ve ediyorlar. Hattâ diyebilirim ki, hasminız kadar İslâm'a zarar veren, dinde ihmalinizden istifade eden insanlardır. Maslahat-ı İslâmiye ve salâmet-i millet namına, bu ihmali a'mâle tebdil etmeniz gerektir. Görülmüyor mu ki, İttihatçılar o kadar harika azim ve sebat ve fedakârlıklarıyla, hattâ İslâm'ın şu intibâhına da bir sebep oldukları halde, bir derece dinde lâübâlilik tavrını gösterdikleri için, dahildeki millettten nefret ve tezyif gördüler. Hariçteki İslâmlar dindeki ihmallerini görmedikleri için hürmeti verdiler.

Sabian: Âlem-i küfür, bütün vesaitiyle, medeniyetiyle, felsefesiyle, fûnunuyla, misyonerleriyle âlem-i İslâma hücum ve maddeten uzun zamandan galebe ettiği halde, âlem-i İslâma dinen galebe edemedi. Ve dahilî bütün fırak-ı dâlle-i İslâmiye de, birer kemmiye-i kalile-i muzırра suretinde mahkûm kaldığı; ve

İslâmiyet metanetini ve salâbetini sünnet ve cemaatle muhafaza eylediği bir zamanda, lâübâliyâne, Avrupa medeniyet-i habîse kısmından süzülen bir cereyan-ı bid' atkârâne, sinesinde yer tutamaz. Demek, âlem-i İslâm içinde mühim ve inkılâpvârî bir iş görmek, İslâmiyetin desâtirini inkıyatla olabilir, başka olamaz. Hem olmamış, olmuşsa da çabuk ölüp sönmüş.

Saminen: Zaaf-ı dine sebep olan Avrupa medeniyet-i sefihanesi yırtılmaya yüz tuttuğu bir zamanda ve medeniyet-i Kur'ân'ın zuhura yakın geldiği bir anda, lâkaydâne ve ihmalkârâne, müsbet bir iş görülmez. Menfîce, tahripkârâne iş ise, bu kadar rahnelere mâruz kalan İslâm zaten muhtaç değildir.

Tasian: Sizin bu İstiklâl Harbindeki muzafferiyetinizi ve âli hizmetinizi takdir eden ve sizi can ü dilden seven cumhur-u mü'minîndir. Ve bilhassa tabaka-i avâmdır ki, sağlam Müslümanlardır. Sizi ciddî sever ve sizi tutar ve size minnettardır ve fedakârlığınızı takdir ederler. Ve intibaha gelmiş en cesim ve müthiş bir kuvveti size takdim ederler. Siz dahi, evâmir-i Kur'âniyeyi imtisalle onlara ittisal ve istinad etmeniz, maslahat-ı İslâm namına zarurîdir. Yoksa, İslâmiyetten tecerrüt eden, bedbaht, milliyetsiz, Avrupa meftunu Frenk mukallitleri avâm-ı Müslimîne tercih etmek maslahat-ı İslâma münâfî olduğundan, âlem-i İslâm nazarını başka tarafa çevirecek ve başkasından istindat edecek.

Âşiren: Bir yolda dokuz ihtimal-i helâket, tek bir ihtimal-i necat varsa, hayatından vazgeçmiş, mecnun bir cesur lâzım ki o yola sülûk etsin. Şimdi, yirmi dört saatten bir saati işgal eden farz namaz gibi zaruriyat-ı diniyede, yüzde doksan dokuz ihtimal-i necat var. Yalnız, gaflet ve tembellik hasiyetiyle, bir ihtimal, zarar-ı dünyevî olabilir. Halbuki ferâizin terkinde, doksan dokuz ihtimal-i zarar var. Yalnız gaflet ve dalâlete istinad, tek bir ihtimal-i necat olabilir. Acaba dine ve dünyaya zarar olan

ihmal ve ferâizin terkine ne bahane bulunabilir? Hamiyet nasıl müsaade eder?

Bâhusus bu güruh-u mücâhidin ve bu yüksek meclisin ef'âli taklit edilir. Kusurlarını millet ya taklit veya tenkit edecek; ikisi de zarardır. demek onlarda hukukullah, hukuk-u ibâdı da tazammun ediyor. Sırr-ı tevatür ve icmâi tazammun eden hadsiz ihbaratı ve delâili dinlemeyen ve safsata-i nefis ve vesvese-i şeytandan gelen bir vehmi kabul eden adamlarla hakikî ve ciddî iş görülmüz.

Şu inkılâb-ı azîmin temel taşları sağlam gerek. Şu meclis-i âlinin şahsiyet-i mâneviyesi, sahip olduğu kuvvet cihetiyle, mânâ-yı saltanatı deruhte etmiştir. Eğer şeâir-i İslâmiyeyi bizzat imtisal etmek ve ettirmekle mânâ-yı hilâfeti dahi vekâleten deruhte etmezse, hayat için dört şeye muhtaç, fakat an'ane-i müstemirre ile günde lâakal beş defa dine muhtaç olan şu fıtratı bozulmayan ve lehviyat-ı medeniyeyle ihtiyâcât-ı ruhiyesini unutmayan bu milletin hâcât-ı diniyesini Meclis tatmin etmezse, bilmeceburiye mânâ-yı hilâfeti, tamamen kabul ettiğiniz isme ve lâfza verecek. O mânâyı idame etmek için kuvveti dahi verecek. Halbuki, Meclis elinde bulunmayan ve Meclis tarikiyle olmayan böyle bir kuvvet, inşikak-ı âsâyâ sebebiyet verecektir.

İnşikak-ı âsâ ise ¹² وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا âyetine zıttır.

Zaman cemaat zamanıdır. Cemaatin ruhu olan şahs-ı mânevî daha metindir. Ve, tenfiz-i ahkâm-ı şer'iyeye daha ziyade muktedirdir. Halife-i şahsî, ancak ona istinadla vezâifi deruhte edebilir. Cemaatin ruhu olan şahs-ı mânevî eğer müstakim olsa, ziyade parlak ve kâmil olur. Eğer fena olsa, pek çok fena olur. Ferdin iyiliği de, fenalığı da mahduttur. Cemaatin ise gayr-ı mahduttur. Harice karşı kazandığınız iyiliği, dahildeki fenâlıkla bozmayınız. Bilirsiniz ki, ebedî düşmanlarınız ve zıtlarınız ve

12) "Allah'ın dinine ve Kur'an'a hep birlikte sınırsız sarılın." (Âl-i İmran, 3 (103))

hasımlarınız İslâm'ın şeâirini tahrip ediyorlar. Öyleyse, zarurî vazifeniz, şeâiri ihyâ ve muhafaza etmektir. Yoksa, şuursuz olarak düşmana yardımdır. Şeâirde tehâvün, zaaf-ı milliyeti gösterir. Zaaf ise, düşmanı tevkif etmez, teşci eder.

13 نَعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنَعْمَ النَّصِيرُ

14 حَسْبُنَا اللَّهُ وَنَعْمَ الْوَكِيلُ

EY MEBUSLAR

"Bu meb'usana hitap, namaz kılanlara altmış meb'us daha ilâve eder. Namazgâh olan küçücük odayı, büyük bir odaya tebdil ettirir.

Bu parça, meb'uslara ve umum kumandanlara ve ulemalara okutturulmakla, Reisle şiddetli bir münakaşaya sebebiyet verir. Bir gün divan-ı riyasette, elli-altmış meb'us içinde, karşılıklı fikir teatisinde, M. Kemal Paşa,

"Sizin gibi kahraman bir hoca bize lâzımdır. Sizi, yüksek fikirlerinizden istifade etmek için buraya çağırdık. Geldiniz, en evvel namaza dair şeyleri yazdınız, aramıza ihtilâf verdiniz" der.

Bu söz üzerine, Bediüzzaman, birkaç mâkul cevabı verdikten sonra, şiddetle ve hiddetle iki parmağını ileri uzatarak,

"Paşa! Paşa! İslâmiyette, imandan sonra en yüksek hakikat namazdır. Namaz kılmayan haindir, hainin hükmü merduttur" der. Fakat Paşa tarziye verir, ilişemez.

Bediüzzaman, Ankara'da bulunduğu müddetçe, en birinci maksadı olan, Şark Darülfünununun tesisi için uğraşmaktan kat'iyen geri durmadı.

13) "O ne güzel dost ve O ne güzel yardımcıdır." (Enfâl, 8/40)

14) "Allah bize yeter; O ne güzel vekildir." (Âl-i İmrân, 3/173)

Bir gün meb'uslar heyetine der:

"Bütün hayatımda bu darülfünunu takip ediyorum. Sultan Reşad ve İttihadçılar, yirmi bin altın lira verdiler. Siz de o kadar ilâve ediniz."

O zaman, yüz elli bin banknot vermeye karar verdiler. Bunun üzerine, "Bunu meb'uslar imza etmelidirler" der. Bazı meb'uslar diyorlar ki:

"Yalnız, sen medrese usulüyle, sırf İslâmiyet noktasında gidiyorsun. Halbuki şimdi garplılara benzemek lâzım."

Bediüzzaman:

"O vilayât-ı şarkıye, âlem-i İslâm'ın bir nevi merkezi hükümündedir; fûnun-u cedide yanında ulûm-u diniye de lâzım ve elzemdir. Çünkü, ekser enbiyanın şarkta, ekser hükemanın garpta gelmesi gösteriyor ki, şarkın terakkiyatı din ile kaimdir. Başka vilâyetlerde sırf fûnun-u cedide okuttursanız da, şarkta herhalde millet, vatan maslahatı namına, ulûm-u diniye esas olmalıdır. Yoksa, Türk olmayan Müslümanlar, Türke hakikî kardeşliğini hissedemeyecek. Şimdi bu kadar düşmanlara karşı teavün ve tesanüde muhtacız. Hattâ bu hususta size bir hakikati misal vereyim:

"Eskiden Türk olmayan bir talebem vardı. Eski medresemde, hamiyetli ve gayet zeki o talebem, ulûm-u diniyeden aldığı hamiyet dersiyle her vakit derdi: 'Salih bir Türk elbette fasık kardeşimden ve babamdan bana daha ziyade kardestir ve akrabadır.' Sonra, aynı talebe, talihsizliğinden, sırf maddî fûnun-u cedide okumuş. Sonra ben, dört sene sonra esaretten gelince onunla konuştum. Hamiyet-i milliye bahsi oldu. O dedi ki:

"Ben şimdi, Râfizi bir Kürdü, salih bir Türk hocasına tercih ederim. Ben de,

" 'Eyvah!' dedim. 'Ne kadar bozulmuşsun!' Bir hafta çalıştım, onu kurtardım, eski hakikatli hamiyete çevirdim.

"İşte ey meb'uslar, o telebenin evvelki hali, Türk milletine ne kadar lüzumu var! İkinci hâli, ne kadar vatan menfaatine uygun olmadığını fikrinize havale ediyorum. Demek farz-ı muhal olarak siz başka yerde dünyayı dine tercih edip, siyasetçe dine ehemmiyet vermeseniz de, herhalde şark vilâyetlerinde din tedrisatına azamî ehemmiyet vermeniz lâzım."

"Bu hakikatli maruzat üzerine, muhalifler dışarı çıkıp, yüz altmış üç meb'us o kararı imza ederler.

EN MUHTEŞEM SADÂ

"Bediüzzaman, küçük yaşında iken tasavvur ettiği ve hayatını o yolda feda etmeye azmettiği ve hayatının bir gayesi ve neticesi olarak kabul ettiği "Alem-i İslâm'da büyük bir intibah ve inkişaf" emeliyle Ankara'ya gelmişti. Daha Meşrutiyet'in ilânından evvel, İstanbul'a gelmeden, Şarkî Anadolu'da yüzlerce ehl-i ilim ve erbab-ı fazilet kimselerle mübahaseleri ve İstanbul'da birdenbire meydana çıkarak ulemayı hayrete sevk etmesi ve ehl-i siyaseti telâşa düşürmesi, ruhunda büyük bir İslâmî inkılâbın müessisi halinin mevcut olduğunu gösteriyordu. Ve kendisi, daha eskiden ruhunda bu vazifenin mes'uliyetini, hem şevk ve sürurunu hissetmişti.

"Hürriyetin ilânını müteakip, gazetelerde meşrutiyeti şeriate hâdim yapmakla, Anadolu ve âlem-i İslâm kıt'asında büyük bir saadetin zuhuruna vesile olunacak ümidiyle neşrettiği makaleler ve muhtelif içtimalardaki nutukları, hep bu mezkûr niyet ve tasavvurun neticesi idi. *El-Hutbetu's-Şâmiye*, *Sünûhat* ve *Lemeât* gibi bazı eserlerinde de görüldüğü gibi, "Şu istikbal zulûmatı ve inkılâpları içerisinde en gür ve en muhteşem sadâ, Kur'ân'ın sadâsı olacaktır!" diye beyanatı vardı.

“Abbasîleri müteakiben âlem-i İslâm içinde İslâmî idareyi ele alan Türklerin bin senelik muazzam idaresinden ve hilâfet sürmelerinden sonra, bütün dünyayı dehşete veren bir harb-i umumî meydana gelmiş, Osmanlı Devleti inkıraz bulmuş. İslâm'ın ebedî düşmanları merkez-i hükûmeti istilâ ederek, Müslümanlığın mahvolduğu kanaatine varmışlardı. İşte, Bediüzzaman, İlâhî kudretin tecellisiyle ve ihsanıyla, böyle en elzem bir vakitte, dine revaç verebilecek bir teşekkülün zuhuru dolayısıyla ve kendisi de beraber çalışmak ümidiyle Ankara'ya gelmişti. Avn-i İlâhî ve mu'cize-i Peygamberî ile düşman taarruzlarını def eden ve milletin idaresinin başına geçen yeni hükûmet-i Cumhuriyede, doğrudan doğruya Kur'ân'a istinad eden ve âlem-i İslâm'ın vahdetini nokta-i istinad yapacak ve İslâmiyetin hakikatinde mevcut kuvve-i ulviye ile maddî ve mânevî medeniyeti meydana getirecek bir niyet ve gayeyi bulundurmak ve aşılama üzere Mecliste çalışıyordu. Fakat pek kuvvetli maniler karşısına çıktı.

“Âlem-i İslâm'ı alâkadar eden ve bin üç yüz yıllık ümmetin, dehşetli tehlikesinden istiaze ettiği (Allah'a sığındığı) bir zamanın ve fitneyi ateşlendireceklerin kimler olduğunu anlamış bulunuyordu. Bir gün riyaset odasında, M. Kemal Paşa ile iki saat kadar konuştular. İslâm ve Türk düşmanlarının arasında nam kazanmak emeliyle şair-i İslâmiyeyi tahrip etmenin bu millet ve vatan ve âlem-i İslâm hakkında büyük zarar tevliid edeceğini; eğer bir inkılâp yapmak icap ediyorsa, doğrudan doğruya İslâmiyete müteveccihen Kur'ân'ın kudsî kanun-u esâsî noktasından yapmak lâzım geldiği mealinde ihtarlarda bulunur.

ANKARA'DAN AYRILIR VAN'A GİDER

"M. Kemal Paşa itiraz ile içindeki niyet ve hâlet-i ruhiyesini ifadeyle Bediüzzaman'ı kendine çekmek ve nüfûzundan istifade etmek ister. Ve Bediüzzaman'a mebusluk, hem Dârü'l-Hikmetteki eski vazifesini, hem şarkta Şeyh Sünûsî'nin yerine vaiz-i umumî, hem bir köşk tahsisi gibi teklifler yapar.

"Bediüzzaman, rivayetlerde eşhas-ı âhir zamana ait haberlerin mühim bir kısmını ve hürriyetten evvel İstanbul'da te'vilini söylediği hadislerin ihbar ettiği âhir zamanın dehşetli şahıslarının âlem-i İslâm ve insaniyette zuhur ettiğini görür. Ve yine, gelen rivayetlerden, onlara karşı çıkacak ve mukabele edecek olan Hizbül'-Kur'ân hakkında, "O zamana yettiğiniz zaman, siyaset canibiyle onlara galebe edilmez; ancak mânevî kılıç hükmünde i'câz-ı Kur'ân'ın nurlarıyla mukabele edilebilir" tavsiyesine müracaatla, Ankara'da teşrik-i mesai edemeyeceği için, kendisine tevdi edilmek istenen meb'usluk, Dârül'l-Hikmeti'l-İslâmiye gibi Diyanetteki âzâlığı, hem vilâyet-ı şarkiye vaiz-i umumiliği tekliflerini kabul etmez. Kendisini fikrinden vazgeçirmek için çalışan ve Ankara'dan ayrılmamasını rica için istasyona kadar gelen bir kısım meb'usların da arzularına uyamayacağını bildirek Ankara'dan ayrılır, Van'a gider. Ve orada hayat-ı içtimaiyeden uzaklaşarak Erek Dağı eteğinde, Zernabad Suyu başında bir mağaracıkta idame-i hayat etmeye başlar.¹⁵

ESARETİN YANKILARI

Bu esaretin yankıları derinden duyulur. Üstad Hazretleri kendi şahsı ile alâkalı bu önemli hâdiseyi ifşa etmez. Ehl-i Sünnet mecmuasında çıkan bir hatıra makaleyle bu hâdisi gün yüzüne çıkar.

15) Risale-i Nur Külliyyatı c:2 s:2137-2139

Eşhas-ı Ahir zaman : Ahirzamanda gelecek şahıslar.

Hizbül'-Kur'ân : Kur'ân taraftarları. Kur'ân'a bağlı olanlar

Vaiz-i Umûmî : Umumî vaiz.

Üstad Hazretlerinin Nikola Nikoloviç'e karşı gösterdiği o müthiş tavır uzun yıllar zihinlerden silinmez izler bırakır. Rusya'ya ait bütün gelişmeleri yakın takibe alan ABD'nin gözünden bu olay kaçmaz. Ve kayda girer. O kayıttan bir iz yansır bize.

1960 İhtilalinde Millî Birlik Komitesi Üyesi 1977'de Devlet Bakanlığı yapmış Emekli Mehmed Özgüneş'in anlattığı bu olayı Osman Demirci Hoca naklediyor:

"Meb'usluğum sırasında, bir gün Mehmed Özgüneş, Meclis kütüphanesinin yanında bana yaklaşıp tanışmak istediğini söyledi. 'Hay hay buyurun' dedim. Oturduk konuştuk. Benim üstad Bediüzzaman'la olan irtibat ve alâkamı biliyordu. Dedi ki: Benim Bediüzzaman Hazretlerine karşı takdir ve hürmetimi artıran, gördüğüm bu hâdisedir:

Ben Amerika'da Türk askerî ateşeliği yaparken, bir gün Amerikan Askerî İstihbarat Dairesi'nde bir şey arıyordum. Arşiv arasında Bediüzzaman Hazretlerini Rusya'da kumandana kıyam etmemesi hâdisesinin kaydını bizzat gözümle gördüm ve okudum."

İÇTİMAÎ MESELELER İÇİNDE RUSYA

Dördüncü Bölüm

BU BÖLÜMDE

Bu dördüncü bölümde Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin Risale-i Nur Külliyyatında geçen Rusya ile alâkalı tesbit edebildiğimiz kısımları sunmaya çalışacağız.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri Ruslarla, Birinci Cihan Savaşında katıldığı Kafkas cehpesinde tanışır. İki yılı aşkın bu muharebede Bediüzzaman Hazretleri pek çok fedâkar talebelerini şehit verir. Yeğeni Ubeyd de bunlar arasındadır. Hatıralarından bazıları bu muharebe boyunca başından geçen unutamadığı hâdiselerdir.

Van-Bitlis ve çevresinde sürdürdüğü mücadeleler esnasında esir düşer. Bitlis'teki esaretinden Kosturmaya kadar uzanan zaman dilimi içinde başından geçmeyen sıkıntı kalmaz. İki yıllık esaret hayatı ona Rusya'yı daha yakından tanıma fırsatı verir. Pek çok hatıraları bu esaret yıllarına aittir. İnsanlığın geçirdiği pek çok içtimâî dalgalanmaların ipuçlarını bulduğumuz Bediüzzaman Hazretlerinin beyanlarında, Rusya önemli yer tutar.

Esaretten firarı ve İstanbul'a kadar süren bu çileli yolculukta da yine pek çok hatıralar vardır ki; bunlardan pek çok ibret dersleri çıkarabiliriz.

Çağımızda insanlığın onulmaz gibi görülen dertlerine, Kur'ânî düsturlarla çareler bulan Bediüzzaman Hazretleri için, bu yaşadığı hâdiselerin tedavinin belirlenmesindeki payı büyük olur.

- ◊ Benim yerime şehid
- ◊ Rusya'da olduğu gibi sa'y ve sermaye mücadelesi
- ◊ Rusya'da kadın-erkek beraber hamamda...
- ◊ Bir zamanlar Rusya'yı mağlub eden Japonlar

- ◊ Meşru nikâh Rusya'daki gibi kalkar
- ◊ Ben Rusya'daki esaretimde bu mevkide bulundum
(Kutb-u şimalinin mevkiinde)
- ◊ Bir rivayetin te'vili bir parça Rusya'da çıkmış.
- ◊ Rusya'daki çoluk çocuğa acıyarak tahattur ettim.
- ◊ Yerin korkudan titremesi ve hiddeti neden Rus'a gelmiyor.
- ◊ Rusya'da esarete iken niyet ettim...
- ◊ Rusya'da kumandana ayağa kalkmamak
- ◊ Rusya'da esir düştüğümde
- ◊ Rusya'da Viladivostok ormanlarına düşen taşlar.
- ◊ Rusya gibi olanlar
- ◊ Rus istilasında Ermeniler yakmışlardı.
- ◊ Rusya'da o biçare taifenin ne hale geldiğini
- ◊ Nihayet Rusya'ya esir giden
- ◊ Rus'un cabbar kumandanı
- ◊ Rusya'da Kosturma'da
- ◊ Rusya'nın şimalinde doksan zabitimizle beraber bir uzun koğuştaki esir olarak bulunuyorduk ...
- ◊ Kalbin sadefinde Din-i Hakkın cevheri bulunmazsa, beşerin başında maddî, manevî kıyametler kopacak ve hayvanatın en bedbahtı, en perişanı olacak.
- ◊ Aynı kışlada bir odayı cami yaptık. Ben imamlık yapıyordum. Hiç müdahale etmediler.
- ◊ Zulüm ve tahakküm, kin ve isyanın yok edilmesi, faizin kaldırılmasına, zekâtın ikâmesine bağlıdır.
- ◊ "BOLŞEVİZM" fırtınası en evvel hapishanelerde başladı.

BENİM YERİME ŞEHİD

Hattâ -ben kendim- Ubeyd isminde bir yeğenim ve talebem vardı. Benim yanımda ve benim yerime şehit olduktan sonra, üç aylık mesafede esarete bulunduğum zaman, mahall-i defnini bilmediğim halde, bence bir rüyayı sâdıkada, tahte'larz bir menzil sûretindeki kabrine girmiştım. Onu şüheda tabaka-i hayatında gördüm. O beni ölmüş biliyormuş. Benim için çok ağladığını söyledi. Kendisini hayatta biliyor; fakat Rus'un istilasından çekindiği için, yer altında kendine güzel bir menzil yapmış. İşte bu cüz'î rüya, bazı şerâit ve emârâtla, geçen hakikata, bana şuhud derecesinde bir kanaat vermiştir.¹

RUSYA'DA OLDUĞU GİBİ SA'Y VE SERMAYE MÜCADELESİ

“...beşerin hayat-ı içtimaîsinde bütün ahlâksızlığın ve bütün ihtilâlâtın menşei iki kelimedir:

Birisi: "Ben tok olduktan sonra başkası açlıktan ölse bana ne!"

İkincisi: "Sen çalış ben yiyeyim."

Bu iki kelimeyi de idâme eden, cereyan-ı ribâ ve terk-i zekâttır. Bu iki müthiş maraz-ı içtimaîyi tedavi edecek tek çare zekâtın bir düstur-u umumî sûretinde icrası ile vücub-u zekât ve hurmet-i ribâdır.

Hem değil yalnız eşhastâ ve hususî cemaatlerde, belki umum nev-i beşerin saadet-i hayatı için en mühim bir rükün belki devam-ı hayat-ı insaniye için en mühim bir direk, zekâttır.

1) Mektubat s: 6-7 (Envâr, 1992)

Mahall-i defn : Defnedildiği yer, mezar
Taht-ı arz : Yer altında
Şerâit : Şartlar
Emarât : Emareler
Riba : Faiz

Çünkü, beşerde havas ve avam, iki tabaka var. Havastan avâma merhamet ve ihsan ve avamdan havassa karşı hürmet ve itâatı temin edecek zekâtıdır. Yoksa, yukarıdan avâmın başına zulüm ve tahakküm iner; avamdan zenginlere karşı kin ve isyan çıkar. İki tabaka-i beşer daimî bir mücadele-i mâneviyede, bir keşmekeş-i ihtilâfta bulunur. Gele gele, tâ Rusya'da olduğu gibi, sa'y ve sermaye mücadelesi sûretinde boğuşmaya başlar.²

RUSYA'DA O FİTNELER NEFİSLERİ KENDİLERİNE ÇEKER

Rivayette var ki: "Fitne-i âhir zaman o kadar dehşetlidir ki, kimse nefisine hakim olamaz." Bunun için bin üç yüz sene zarfında, emr-i Peygamberîyle bütün ümmet o fitneden istiaze etmiş; azâb-ı kabirden sonra **مِنْ فِتْنَةِ الدِّجَالِ وَمِنْ فِتْنَةِ آخِرِ الزَّمَانِ**

vird-i ümmet olmuş. Allahü a'lem bissebab, bunun bir te'vili şudur ki: O fitneler nefisleri kendilerine çeker, meftun eder; insanlar ihtiyaçlarıyla, belki zevkle irtikâb ederler. Meselâ Rusya'da hamamlarda, kadın-erkek beraber çıplak girerler. Ve kadın kendi güzelliklerini göstermeğe çok meyyal olmasından, seve seve o fitneye atılır, baştan çıkar, ve fıtraten cemâlperest erkekler dahi, nefisine mağlup olup, o ateşe sarhoşane bir sürur ile düşer, yanar. İşte dans ve tiyatro gibi o zamanın lehviyatları ve kebâirleri ve bid'aları, birer cazibedarlık ile pervâne gibi, nefisperestleri etrafına toplar, sersem eder. Yoksa, cebr-i mutlak ile olsa, ihtiyar kalmaz, günah dahi olmaz.³

2) Mektubat, s:273, 274 (Envâr, 1992)

3) Şuâlar, s:584,585 (Envâr, 1994)

Keşmekeş-i İhtilâf : Kargaşalık, muhtelif kargaşalıklar

Mücadele-i Maneviye : Manevî mücadele.

İstiaze : Sığınmak, Allah'a dayanmak.

Vird : Dua, sık sık ve devamlı okunan dua.

İrtikâb : İşlemek.

Lehviyat : Haram eğlenceler, gayr-i meşru oyunlar

Kebâir : Büyük günahlar

Bid'a : İslâm'da olmayıp sonradan sokulan şeyler

RUSYA'DAKİ ÇOLUK ÇOCUĞA ACIYARAK TAHAİTÜR EİTİM

Şiddet-i şefkat ve rikkatten, bu kışın şiddetli soğuğuyı beraber mânevî ve şiddetli bir soğuk ve musibet-i beşeriyeden biçârelere gelen felâketler, helâketler, sefaletler, açlıklar şiddetle rikkatime dokundu.

Birden ihtar edildi ki: Böyle musibetlerde kâfir de olsa hakkında bir nevi merhamet ve mükâfat vardır ki, o musibet ona nisbeten çok ucuz düşer. Böyle musibet-i semaviye mâsumlar hakkında bir nevi şehadet hükmüne geçiyor.

Üç-dört aydır ki, dünyanın vaziyetinden ve harbinden hiçbir haberim yokken Avrupa'da, Rusya'daki çoluk çocuğa acıyarak tahattur ettim. O mânevî ihtarın beyan ettiğİ taksimat, bu elim şefkate bir merhem oldu. Şöyle ki:

O musibet-i semaviyeden ve beşerin zâlim kısmının cinayetinin neticesi olarak gelen felâketten vefat eden ve perişan olanlar, eğer on beş yaşına kadar olanlar ise, ne dinde olursa olsun şehit hükmündedir. Müslümanlar gibi büyük mükâfat-ı mâneviyeleri, o musibeti hiçe indirir.

On beşinden yukarı olanlar eğer mâsum ve mazlum ise, mükâfatı büyüktür; belki onu Cehennemden kurtarır. Çünkü âhir zamanda madem fetret derecesinde din ve din-i Muhammedîye (s.a.v) bir lakaytlık perdesi gelmiş ve madem ahir zamanda Hazret-i İlsânın (a.s) din-i hakikîsi hükmedecek, İslâmiyetle omuz omuza gelecek. Elbette şimdi, fetret gibi karanlıkta kalan ve Hazret-i İlsâ'ya (a.s) mensup Hristiyanların mazlumları çektikleri felaketler onlar hakkında bir nevi şehadet denilebilir. Hususan ihtiyarlar ve musibetzedeler, fakir ve zayıflar, müstebit büyük zalimlerin cebir ve şiddetleri altında musibet çekiyorlar.

Elbette o musibet onlar hakkında medeniyetin sefahetinden ve küfranından ve felsefenin dalâletinden ve küfründen gelen günahlara keffaret olmakla beraber, yüz derece onlara kârdır diye hakikatten haber aldım. Cenab-ı Erhamürrahimine hadsiz şükrettim. Ve o elim elem ve şefkatten teselli buldum.

Eğer o felaketi gören zalimler ise ve beşerin perişanîyetini ihzar eden gaddarlar ve kendi menfaati için insan âlemine ateş veren hodgâm, alçak insi şeytanlar ise, tam müstahak ve tam adalet-i Rabbaniyedir.

Eğer o felaketi çekenler mazlumların imdadına koşanlar ve istirahat-ı beşeriye için ve esasat-ı diniyeyi ve mukaddesat-ı semaviyeyi ve hukuk-u insaniyeyi muhafaza için mücadele edenler ise, elbette o fedakârlığın mânevî ve uhrevî neticesi o kadar büyüktür ki o musibeti onlar hakkında medâr-ı şeref yapar, sevdîr.⁴

4) Kastamonu Lâhikası, 111,112 (Envâr, 1995)

Keffaret : İzale, dinî bir günahı affettirmek için bir şey yapmak.

İstirahat-ı beşeriye : İnsanlığın rahatı

Esasat-ı diniye : Dinî esaslar.

Mukaddesat-ı semaviye: Semavî kudsiyetler, yüce değerler.

Hukuk-u insaniye : İnsanlık hukuku

Medar-ı şeref : Şeref kaynağı.

RİVAYETİN TE'VİLİ RUSYA'DA ÇIKMIŞ MÜHİM BİR KUVVET

Rivâyette var ki: "Deccal'ın mühim kuvveti Yahudidir. Yahudiler severek tabi olurlar."

Allahu a'lem diyebiliriz ki, bu rivayetin bir parça tevili Rusya'da çıkmış. Çünkü her hükûmetin zulmünü gören Yahudiler Almanya memleketinde kesretle toplanıp; intikamlarını almak için, Komünist Komitesi'nin tesisinde mühim bir rol ile, Yahudi milletinden olan "Troçki" namında dehşetli bir adamı, Rusya'nın başkumandanlığına ve terbiyegerdeleri olan meşhur Lenin'den sonra Rus hükûmetinin başına geçirerek Rusya'nın başını patlatıp, bin senelik mahsûlatını yaktılar. Büyük Deccal'ın komitesini ve bir kısım icraatını gösterdiler. Ve sair hükûmetlerde dahi ehemmiyetli sarsıntılar verip, karıştırdılar.⁵

BENİM RUSYA'DAKİ ESARETİMDE BÜTÜN SENE BİR GECE BİR GÜNDÜZDÜR

Rivayetlerde var ki: "Deccal'ın birinci günü bir senedir. İkinci günü bir ay, üçüncü günü bir hafta, dördüncü günü bir gündür. * لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ

Bunun iki tevili vardır.

Birisi: Büyük Deccal'ın kutb-u şimâlî dairesinde ve şimal tarafında zuhur edeceğine kinaye ve işârettir. Çünkü kutb-u şimâlînin mevkiinde bütün sene, bir gece bir gündüzdür. Bir gün şimendifer ile bu tarafa gelse, yaz mevsiminde bir ay mütemadiyen güneş gurub etmez. Daha bir gün otomobil ile

5) Şualar s:587, 588 (Envâr, 1994)

*) Gaybı ancak Allah bilir.

Terbiyegerde: Yetiştirilmiş, terbiye edilmiş

Kutb-u şimali: Kuzey kutbu

Kinaye : Maksudı dolayısıyla anlatan söz.

gelse bir hafta daima güneş görünür. Ben Rusya'daki esaretim-de bu mevkiye yakın bulunuyordum. Demek Büyük Deccal şimalden bu tarafa tecavüz edeceğini mu'cizâne bir ihbardır.

İkinci tevili ise: Hem Büyük Deccal'ın, hem İslâm Dec-cal'ının üç devre-i istibdatları mânâsında, üç eyyam var: "Bir günü, bir devre-i hükûmetinde öyle büyük icraat yapar ki üç yüz sene yapılmaz. İkinci günü, yani ikinci devresi, bir senede otuz senede yapılmayan işler yaptırır. Üçüncü günü ve devresi, bir senede yaptığı tebdiller on senede yapılmaz. Dördüncü günü ve devresi adileşir, bir şey yapamaz, yalnız vaziyeti muhafazaya çalışır" diye, gayet yüksek bir belâgatla ümmetine haber vermiş.⁶

MEŞRU NİKAH AZALIR VEYA RUSYA'DAKİ GİBİ KALKAR

Rivayette var ki: "Âhırzamanda bir erkek kırk kadına nezaret eder."

Allahü a'lem bissavab, bunun iki tevili var:

Birisi: O zamanda meşru nikah azalır veya Rusya'daki gibi kalkar. Bir tek kadına bağlanmaktan kaçıp başıboş kalan, kırk bedbaht kadınlara çoban olur.

İkinci tevili: O fitne zamanında, harplerde erkeklerin çoğu telef olmasından, hem bir hikmete binaen ekser tevellüdat kızlar bulunmasından kinayedir. Belki hürriyet-i nisvan ve tam serbestiyetleri kadınlık şehvetini şiddetle ateşlendirdiğinden, fıtrat-ça erkeğine galebe eder; veledi kendi suretine çekmeye sebebiyet verdiğinden, emr-i İlâhî ile kızlar pek çok olur.⁷

6) Şuâlar, s: 586, 587 (Envâr, 1994)

7) Şuâlar, s: 586 (Envâr, 1994)

İstibdat : Baskı zorlama

Eyyam : Günler.

Telef : Yok olmak, zayi olmak, ölmek, boş yere harcamak.

Tevellüdat : Doğumlar.

Nisvan : Kadınlar

RUSYA'DA O BÎÇARE TAİFENİN

Kadınların saadet-i uhreviyesi gibi, saadet-i dünyevileri de ve fitratlarındaki ulvî seciyeleri de, bozulmaktan kurtulmanın çare-i yegânesi, daire-i İslâmiyedeki terbiye-i diniyeden başka yoktur. Rusya'da o bîçare taifenin ne hale girdiğini işitiyorsunuz.⁸

BİR VAKİT RUSYA'YI

Rivâyetlerde, eşhâs-ı âhir zamanın fevkalâde iktidarlarından bahsedilmiş.

Vel'ilmü indallah bunun te'vili şudur ki: O şahısların temsil ettikleri mânevî şahsiyetin azametinden kinâyedir. Bir vakit Rusya'yı mağlub eden Japon Başkumandanının sûreti, bir ayağı Bahr-i Muhitte, diğer ayağı Port-Arthur Kalesinde olarak gösterildiği gibi, şahs-ı mânevînin dehşetli azameti, o şahsiyetin mümessilinde, hem o mümessilin büyük heykellerinde gösteriliyor. Amma fevkalâde ve harika iktidarları ise, ekser icraatları tahribat ve müştehiyat olduğundan, fevkalâde bir iktidar görünür. Çünkü tahrip kolaydır. Bir kibrit bir köyü yakar. Müştehiyat ise, nefisler taraftar olduğundan, çabuk sirâyet eder.⁹

RUSLARIN PROPAGANDALARINI DURDURMUŞTU

Risale-i Nur'un bir talebesi evvelce elinde Nur Risaleleriyle ve oradan çıkardığı mev'izelerle şark hudut bölgesinde Rusların o zamanda o havalideki propagandalarını durdurmuştu.¹⁰

8) Lem'alar s:201 (Envâr, 1994)

9) Şuâlar s:585,586 (Envâr, 1994)

10) Emirdağ Lâhikası II. s:196,197 (Envâr, 1993)

Müştehiyat : Nefsin hoşuna giden şeyler, lezzetler.

RUSYA'DA BOYUN EĞMEMİŞTİM

Ben eskiden beri tahakküme ve terzile karşı boyun eğmemişim. Hayatımda tahakkümü kaldırmadığım birçok hâdiselerle sabit olmuş. Meselâ Rusya'da kumandana ayağa kalkmamak gibi.¹¹

RUSYA'YA ESİR DÜŞTÜĞÜNDE

Rusya'ya esir düştüğünde, doksan kadar esir zâbit kendisinin dinî derslerini şevkle dinledikleri halde, üsera kampında Tatarların küçük hâlî bir câmiinde bir yer bularak orada yalnızlığa çekildi.¹²

GÜNEŞ GURÛB ETMEYEN

Ben Rusya'da esarette iken böyle bir yerde bulundum. Bize yakın, bir hafta güneş gurûb etmeyen bir yer vardı.¹³

RUSYA GİBİ OLANLAR GAYRETULLAHA DOKUNMADIĞINDAN

Rus gibi olanlar, mensuh ve tahrif edilmiş bir dini terk etmekle, hak ve ebedî ve kabil-i nesh olmayan bir dine ihanet etmek derecesinde gayretullaha dokunmadığından, zemin şimdilik onları bırakıp bunlara (ehl-i imana) hiddet ediyor.¹⁴

11) a.g.e. s: 241

12) a.g.e. s:228

13) Sözler s:345 (Envâr, 1996)

14) Sözler s:172 (Haşiye) (Envâr, 1996)

Terzil : İtibannı kırmak.

Üsera : Esirler.

Gayretullah: Allah'ın kıymet verdiği şeyler...

Nesh : Bir şeyi değiştirmek. Aynını kopya etmek. Hükümsüz bırakmak, kaldırmak...

NEDEN RUS'A GELMİYOR ?

Yerin korkudan titremesi ve hidderi neden Rus'a gelmiyor ve yalnız?..

Çünkü nesh olup tahrif olmuş bir dine karşı, dinsizlik ile ihanet başkadır. Ve hak ve ebedî bir dine karşı ihanet ise, yeri titretiyor, kızdırıyor...¹⁵

NİYET ETTİM

Rusya'da esarete iken niyet ettim ve niyaz ettim ki, âhir ömrümde bir mağaraya çekileyim.¹⁶

BEN RUSYA'DA ESİR İKEN

Ben Rusya'da esir iken, en evvel "Bolşevizm" in fırtınası hapishanelerden başladı...¹⁷

RUS'UN CABBAR KUMANDANI

Rus'un cebbar bir kumandanı, gösterdiğim izzet-i îmaniye karşısında hiddetini bırakıp tarziye verdiği halde..¹⁸

Rus'un başkumandanının idam kararına ehemmiyet vermeyen...¹⁹

RUS'UN DEHŞETLİ BİR HÜCUMUNU

... Rus'un dehşetli bir inkâr ile ve Allah'ı tanımamak ile hücumunu yazan gazetelerin yazılarını okuyan gençler ve ihtiyarlar, elbette îman-ı billahtaki mevcudiyet ve vahdaniyet-i İlâhiye-yê dair gayet kat'î ve kuvvetli derslere pek ziyade ihtiyaçları var" diye tesbihatta akla geldi.²⁰

15) Kastamonu Lâhikası, s:13 (Envâr, 1995)

16) Mektubat s:46 (Envâr, 1992)

17) Şuâlar s: 502 (Envâr, 1994)

18) a.g.e. s: 526

19) a.g.e. s: 449

20) a.g.e. s: 598

RUSLAR'I TAHRİK EDİP

Avrupa kâfirleri devlet-i İslâmiyenin nurunu söndürmeye niyet ederek, on sene sonra Rusları tahrik edip Rus'un doksan üç muharebe-i meş'umesi ile âlem-i İslâm'ın parlak nuruna muvakkat bir bulut perde ettiler.²¹

RUSYA'YA ESİR GİDEN

Hâfız Ali'nin, Üstadın esareti ile alâkalı beyanları:

Harb-i Umumîye iştirak ile; yara, bereye ve nihayetsiz korkulara maruz kalıp, nihayet Rusya'ya esir giden; hem dehşetli bir harb-i âhîrzamanda mühim bir vazife ile mükellef edilip, yılandan daha zehirli akreplerin bulunduğu bu memlekete düşen ve gece gündüz yılanlarla harbeden Risale-i Nur Müellifine **فَقَاتِلْ وَلَا تَخْشَ وَحَارِبْ وَلَا تَخَفْ** ile iltifatını ve mânevi sıyânet ve muhafaza ve imdadını haber veriyor.²²

VİLADİVOSTOK ORMANLARINA

Aziz, Sıddık Kardeşlerim!

Bütün tarih-i beşeriyede, kat'iyen misli görülmemiş ve kavm-i Lut'un başına yağan semavî taşlardan daha müthiş taşlar, dinsizlik hesabına milyonlarla ehl-i îmanı ve mâsumları edyan-ı semaviye ve kavânin-i İlâhiye haricine dehşetli vasıtalarla sevkeden bir memleketi semavî taşlarla tokatlamasının bir mukaddemesi olarak, resmî gazetelerin kat'î haber verdikleri bir hâdise-i semaviyeyi, âdetime muhalif olarak bir Nur şâkirdi ba-

21) a.g.e. s: 719-720

22) Lem'alar, s: 448 (Envâr, 1994)

Meş'ume : Kötü, uğursuz, bedbaht.

Sıyânet : Kuruma, muhafaza, hıfzetmek.

Edyân-ı Semaviye : Semavi Dinler, Hak dinler

Kavanin-i İlâhiye : İlâhî kanunlar Allah'ın kanunları

na haber verdi. Dedim: "Yirmi beş sene gazetelerin havadislerini merak etmedim." Fakat bu taşlar, Risale-i Nur'un dinsizlere mânevî tokatlarını temsil ettiği cihette ve beş-altı sene evvel ondan haber verdiği için o şâkirde dedim: "Git, yalnız o hâdiseyi tamamıyla oku, tahkik et." O tahkik etti, geldi. Diyor ki: "Bu baharda, Rusya'nın Vilâdivostok Ormanlarına, zemin yüzünde hiç emsâli görülmeyen büyüklükte semâdan taşlar düşmüş. Ve en büyüğü, yirmibeş metre uzunluğunda ve on metre boyundadır. Düştüğünde etraftaki ağaçları devirmiş, ve otuz kadar büyük çukurlar husule getirmiş. Tedkik edilen parçalarında, demir, çelik ve başka maddeler, karışık olarak mizansız bulunmaktadır."

İşte resmî gazetelerin kat'î verdikleri bu haber, bin üçyüz altmış sene evvel Sûre-i Fil'in mu'cizâne تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ cümlesi ile bin üç yüz elli dokuz tarihinde dünyayı dine tercih eden ve dinsizliği esas tutan, bir nevi medeniyet hesâbına beşeri yoldan çıkaranların başlarına, ebâbil kuşları gibi, semavî teyyarelerden bombalar başlarına inecek ve semavî taşlar yağdırmasına mukaddemesi olacak diye haber veriyor.

Ve فِي تَضْلِيلٍ aynen bin üç yüz altmış tarihini gösterip, dalâletin cezası olarak kavm-i Lût'un başına ahcâr-ı semaviyeyi, andıran semavî taşlar o tarihlerden sonra geleceğini haber verip tehdit ediyor. Ve Risale-i Nur'un "Sûre-i Fil" nüktesine ait beyanâtı içinde hâşiyeli bir cümle var: "Evet, bu tokatlardan pürşer beşer, şirkten, şükre girmezse ve Kur'ân'a tarziye vermezse, melâike elleri ile de ahcâr-ı semâviye başlarına yağacağını bu sure bir mânâ-yı işârî ile tehdit ediyor."

İşte bu fıkra doğrudan doğruya bu taşlara işareti olmasına iki emâre var.

Birincisi: Şimdiye kadar gelen semavî taşlar bir-iki karış ol-dukları halde, böyle yirmi beş metre uzunluğunda ve on metre genişliğinde dağ gibi taşlar, elbette semavâtın dinsizliğe karşı bir alâmet-i hiddetidir.

Sûre-i Fil mu'cizane ona bakması, onun tefsiri, ona işaret etmesi, hakikattır. O hâdisenin o ihbâra liyakatı var. Çünkü emsalsizdir.

İkinci emâresi: Bütün zemin yüzünü ve nev'-i beşeri tehdit eden dehşetli bir dinsizliğin merkezine gelmesidir. Ve dinsizler bunu hissetmişler ki; küçücük hâdiseleri ehemmiyetle neşrettikleri halde, bir-iki aydır bu acib, dehşetli hâdiseyi, ellerinden geldiği kadar şa'şaalandırmamağa çalışmışlar.²³

GEÇEN SENE RUSLAR

Geçen sene Ruslar, çoklukla hacıları hacca gönderip onlar ile propaganda yapıp ki, Ruslar başka milletlerden ziyade Kur'ân'a hizmetkâr diye âlem-i İslâmı din noktasında bu vatan-daki dindar millet aleyhine çevirmeye çalıştığı aynı zamanda Ri-sale-i Nur'un büyük mecmuaları hem Mekke-i Mükерeme'de, hem Medine-i Münevvere'de, hem Şam-ı Şerif'de, hem Mısır'da, hem Haleb'de âlimlerin takdirleri altında kısmen intişarlarıyla o komünist propagandasını kırdığı gibi, âlem-i İslâma gösterdi ki, Türk milleti ve kardeşleri eskisi gibi dine ve Kur'ân'ına sahiptir ve sair ehl-i İslâm'ın dindar büyük bir kardeşi ve Kur'ân hizmetinde kahraman kumandanıdır diye o ehemmiyetli, kudsî merkezlerde o Nur mecmuaları bu hakikatını gösterdiler.²⁴

23) Emirdağ Lâhikası-I s: 230,231 (Envâr, 1993)

24) Şuâlar s: 378 (Envâr, 1994)

TARİH BİZE GÖSTERİYOR

İşte, İslâmiyetin hakaiki hem mânen, hem maddeten terakki etmeye kabil ve mükemmel bir istidadı var.

Birinci cihet olan manen terakki ise: Biliniz! Hakikî vukuatı kaydeden tarih, hakikate en doğru şahittir. İşte, tarih bize gösteriyor. Hattâ, Rus'u mağlup eden Japon başkumandanının İslâmiyetin hakkaniyetine şehadeti de şudur ki:

Hakikat-ı İslâmiyetin kuvveti nisbetinde, Müslümanlar o kuvvete göre hareket etmeleri derecesinde ehl-i İslâm temeddün edip terakki ettiğini tarih gösteriyor. Ve ehl-i İslâm'ın hakikat-i İslâmiyede zaafiyeti derecesinde tevahhuş ettiklerini, vahşete ve tedenniye düştüklerini ve hercümerc içinde belâlara, mağlubiyetlere düştüklerini tarih gösteriyor. Sâir dinler ise bil'akistir. Yani, salâbet ve taassuplarının zaafiyeti nisbetinde temeddün ve terakki ettikleri gibi, dinlerine salâbet ve taassuplarının kuvveti derecesinde de tedenni ve ihtilâllere maruz kaldıklarını tarih gösteriyor. Şimdiye kadar zaman böyle geçmiş.

Hem Asr-ı Saadetten şimdiye kadar hiçbir tarih bize göstermiyor ki, bir Müslümanın muhakeme-i akliye ile ve delil-i yâkînî ile ve İslâmiyete tercih etmekle, eski ve yeni ayrı bir dine girdiğini tarih göstermiyor. Avâmın delilsiz, taklidî bir surette başka dine girmesinin bu meselede ehemmiyeti yok. Dinsiz olmak da başka meseledir. Halbuki, bütün dinlerin etba'ları ise -hatta en ziyade dinine taassup gösteren İngilizlerin ve eski Rusların- muhakeme-i akliye ile İslâmiyete dâhil olduklarını ve günden güne, bazı zaman takım takım, kat'î bürhan ile İslâmiyete girdiklerini tarihler bize bildiriyorlar. (Not)

Not: İşte, bu mezkur davaya bir delil şudur ki: İki dehşetli harb-ı umuminin ve şiddetli bir istibdad-ı mutlakın zuhuruyla beraber, bu davaya kırk beş sene sonra şimalin İsveç, Norveç, Finlandiya gibi küçük devletleri Kur'an'ı mekteplerinde ders vermek ve kabul etmek ve komünistliğe, dinsizliğe karşı set olmak için kabul etmeleri, ve İngilizlerin muhım hatıplerinin bir kısmı Kur'an'ı İngiliz'e kabul ettirmeye taraftar çıkmaları, ve küre-i arzın şimdi en büyük devleti Amerika'nın bütün kuvvetiyle din hakikatleriyle taraftar çıkması ve İslâmiyetle Asya ve Afrika'nın saadet ve sükunet ve musalaha bulacağına karar vermesi ve yeni doğan İslâm devletlerini okşaması ve teşvik etmesi ve onlarla ittifaka çalışması, kırk beş sene evvel olan bu müddeayı ispat ediyor, kuvvetli bir şahid olur.

Eğer biz ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakaik-i îmaniyenin kemâlâtını ef'alimizle izhar etsek, sair dinlerin tâbileri, elbette cemaatlerle İslâmiyete girecekler; belki küre-i arzın bazı kıt'aları ve devletleri de İslâmiyete dehalet edecekler.

Hem nev'i beşer, hususan medeniyet fenlerinin ikazatıyla uyanmış, intibaha gelmiş, insaniyetin mahiyetini anlamış. Elbette ve elbette dinsiz başıboş yaşayamazlar. Ve olamazlar. En dinsizi de dine iltica etmeye mecburdur. Çünkü, acz-i beşerî ile beraber hadsiz musibetler ve onu inciten hâricî ve dahilî düşmanlara karşı istinat noktası; ve fakrıyla beraber hadsiz ihtiyacât müptelâ ve ebede kadar uzanmış arzularına medet ve yardım edecek istimdad noktası, yalnız ve yalnız Sani'i Âlemi tanımak ve îman etmek ve âhirete inanmak ve tasdik etmekten başka uyanmış beşerin çâresi yok.

Kalbin sadefinde din-i hakkın cevheri bulunmazsa, beşerin başında maddî, mânevî kıyametler kopacak ve hayvanatın en bedbahtı, en perişanı olacak.²⁵

NEDİR O ÜÇ KAYIT...

S- Pekâlâ, kabul ettik ki hürriyet iyidir, güzeldir. Fakat şu Rum ve Ermenilerin hürriyeti çirkin görünüyor, bizi düşündürür. Reyin nedir?

C- *Evvelâ*: Onların hürriyeti onlara zulmetmemek ve rahat bırakmaktır. Bu ise, şer'îdir. Bundan fazlası, sizin fenalığınıza, divaneliğinize karşı bir tecavüzleridir, cehaletinizden bir istifadeleridir.

Saniyen: Farzediniz ki hürriyetleri bildiğiniz gibi size fena olsun. Lakin, yine biz ehl-i İslâm zararlı değiliz. Çünkü, içimizdeki Ermeniler üç milyon olmadığı gibi, gayr-i müslimler dahi on milyon yoktur. Halbuki bizim milletimiz ve ebedî kardeşleri-

25) Risale-i Nur Külliyyatı, Hutbe-i Şâmiye, c:2 s:1962 (Nesil, 1996)

miz üç yüz milyondan ziyade iken, bunlar üç müthiş kayd-ı istibdâd ile mukayyet olup, ecnebilerin istibdâd-ı mânevîlerinin taht-ı esaretlerinde ezilirler. İşte hürriyetimizin bir şubesi olan gayr-i müslimlerin hürriyeti, bizim umum milletimizin hürriyetinin rüşvetidir. Ve o müthiş istibdâd-ı mânevînin dâfiidir.^(Not) Ve o kayıtların anahtarıdır. Ve ecnebilerin, bizim düşümüşe çöktürdükleri müthiş istibdâd-ı mânevînin râfiidir. Evet, Osmanlıların hürriyeti koca Asya talihinin keşşafıdır. İslâmiyetin bahtının miftahıdır, ittihad-ı İslâm surunun temelidir.

S- Nedir o üç kayıt ki, istibdâd-ı mânevî onunla âlem-i İslâmiyeti kaydetmiştir?

C- Meselâ, Rus hükûmetinin istibdâdı, bir kayıttır. Rus milletin tahakkümü de diğer bir kayıttır. Âdat-ı küfriye ve zâlimânelerinin tagallübü de üçüncü bir kayıttır. İngiliz hükûmeti, gerçi zahiren müstebid değilse de, milleti mütehakkimdir. Âdatı dahi mütegalibedir. İşte size Hindistan bir buhran ve Mısır yarısı burhandır. Binaenaleyh, milletimiz ya üç veya bir buçuk kayıt ile mukayyedir. Buna mukabil bizim gayr-ı müslimlerin ayaklarında yalnız bir yalancı kaydımız vardı. Ona bedelen çok nazlarını çektiğimiz gibi, onlar neslen ve serveten ziyadeleştiler, biz, bir nevi hizmetkârlık olan memuriyet ve askerlik cihetiyle servet ve nesilce aşağıya düştük. Fıkr-i milliyet, hürriyetin pedridir. Yine esir Ekrâd ve Etrâk idi. İşte o yalancı kaydı, üç veya on milyonun ayağında açıyoruz. Ta ki, üç kayıt ile mukayyed üç yüz milyon İslâm'ın hürriyetine meydan açılsın.^(Not-1) Elbette âcilen (عاجلاً) şu anda) üçü veren ve âcilen (آجلاً) gelecekte) üç yüzünü kazanan, hasaret etmiyor.^(Not-2) 26

Not) Kırk dört sene sonra söylemesi lazım gelen sözleri, o zaman söylemiş.

Not-1) Elhamdülillah, şimdi açılmaya başladı.

Not-2) Yine bak, maşaallah, hem Nur'un Zülfıkar ve Hüccetullahı'l-Bâliğa gibi mecmualarını, hem Yemen, Mısır, Cezayir, Hind, Fas, Kafkas, Fars ve Arap gibi İslâm milletlerini haber verir gibi şifreli bir fıkradır.

26) Risale-i Nur Külliyyatı, Münâzârat c:2 s:1942 (Nesil, 1996)

رشته نومردی - ۱۱۷۹

Offener Befehl

№ 63

ОТКРЫТЬ ЛИСТЪ

N°

آچیق امر

۶۳ - ۱۱۷۹

számú

Nyílt parancs

für Herrn... } Said Mirza Efendi { in Reserve
на Господина...

Число...

Truppenteil...

Службест.

Ор. на место...

Staatsangehörigkeit

Honorar...

Honorar...

Reis von...

Uzrak...

Nacht...

nach...

Zweck der Reise

Az utazás célja

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Helye...

Dieser Ausweis - offene Befehl - ist nur gültig im Zusammenhang mit

ausgestellt von

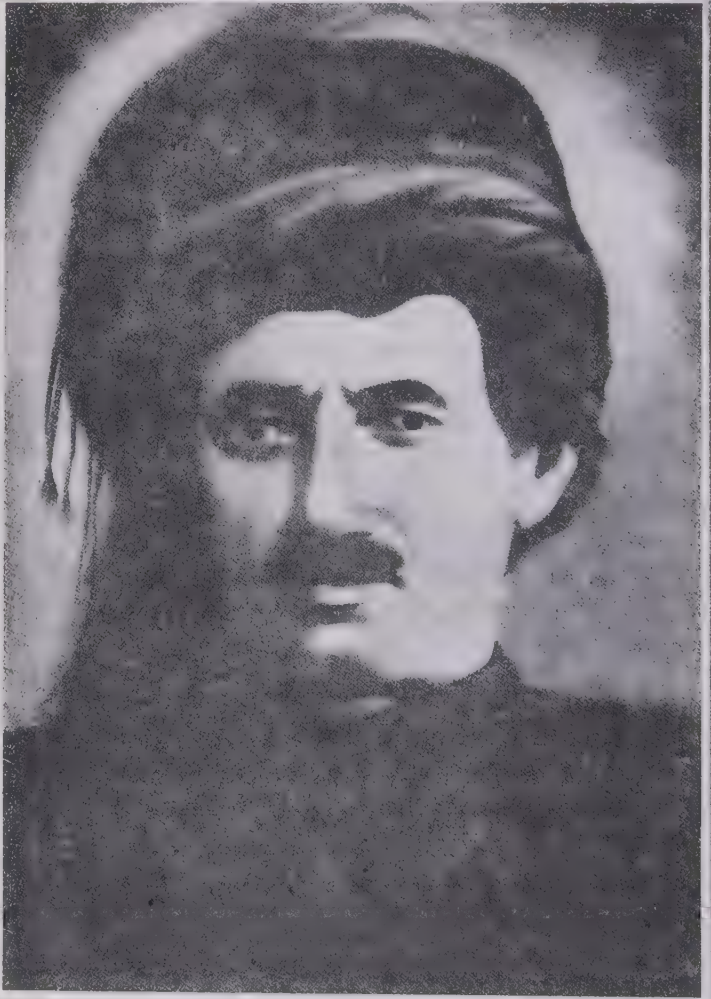
ÖN YÜZÜ

İsmi : Said Mirza Efendi
 Rütbesi : Fahrî kaymakam
 Kıt'ası : Gönüllü Kürt Süvarı Alayı
 Tâbiyeti : Osmanlı
 Seyahat mebdai : Sofya
 Gideceği mahal : İstanbul (Dersaadet)
 Sebeb-i seyahat : Esâretten avdet, 17 HAZİRAN 1918

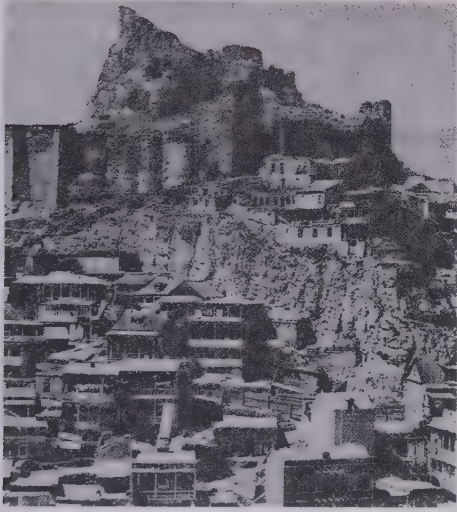
Bediüzzaman'ın Rusya esâretinden firar edip, Almanya yolu ile Sofya'ya geldiği zaman, Sofya Ateşemiliterliği tarafından verilen pasaportudur.

1918 Haziranında 2,5 senelik Rus esaretinden firar ederek Almanya'ya uğradığı zaman Alman resmî makamları tarafından çekilen fotoğrafıdır.

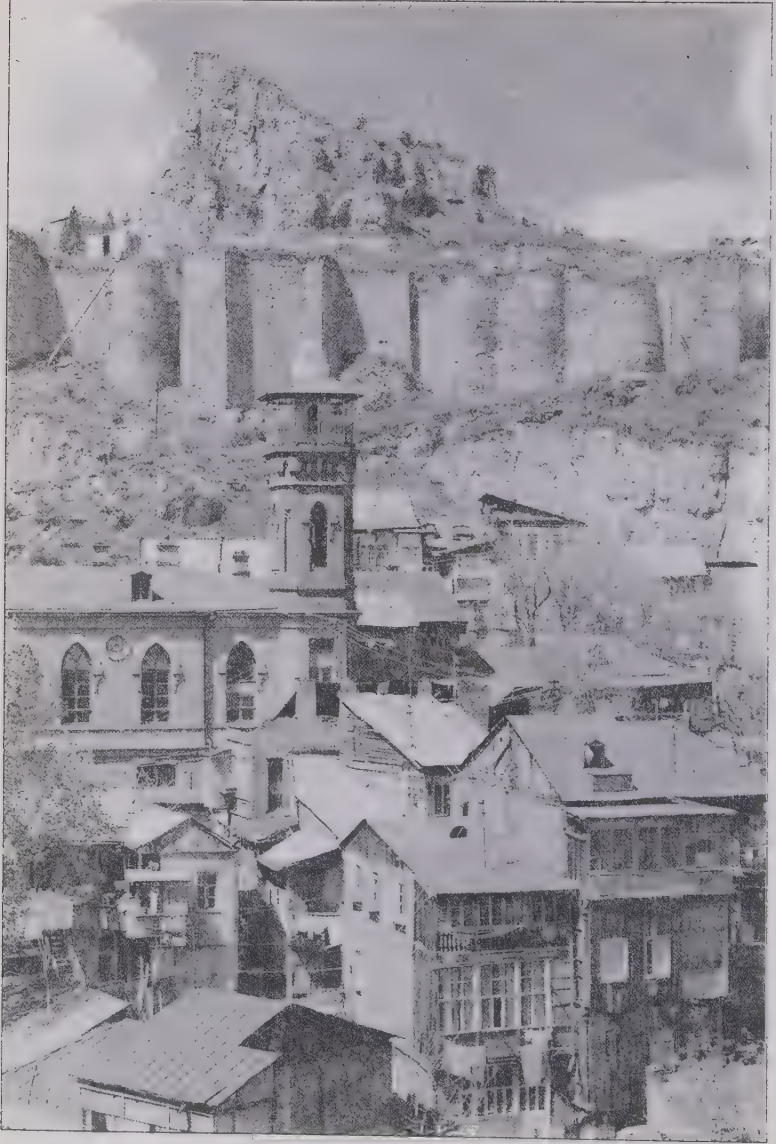

Bediüzzaman Said Nursi'nin Milis Albayı olduğu zamanki resmi.

Bir asır öncesi Tiflis Kalesi ve eski yerleşim bölgesi.

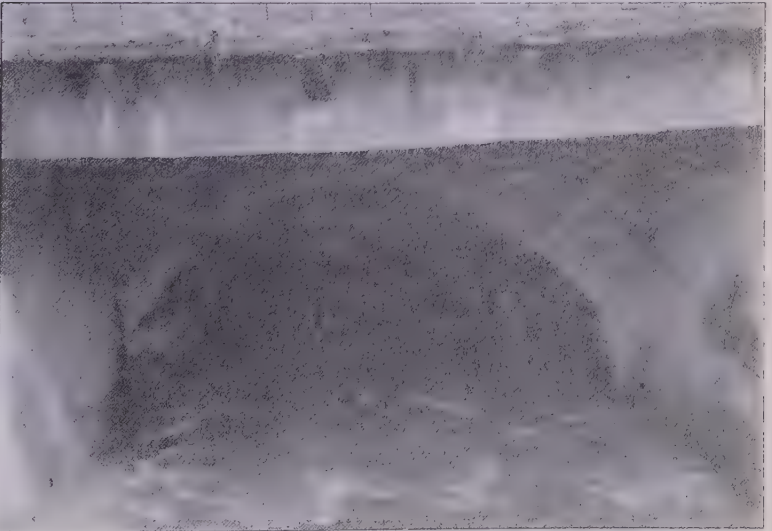

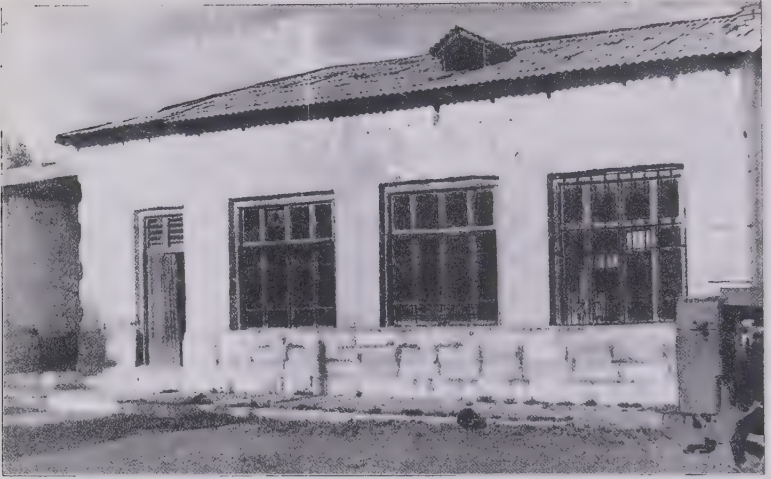
Tiflis Kalesi'nin şimdiki hali.

Üstadın Bitlis'te esir olarak bulunduğu eski Hükümet Konağı bu bina şimdi jandarma birliği olarak kullanılmaktadır... Üstadın esir düştüğü kış aylarındaki fotoğrafı.

Üstadımızın yaralı olarak 30 saat kaldığı su arkının bugünkü durumu.

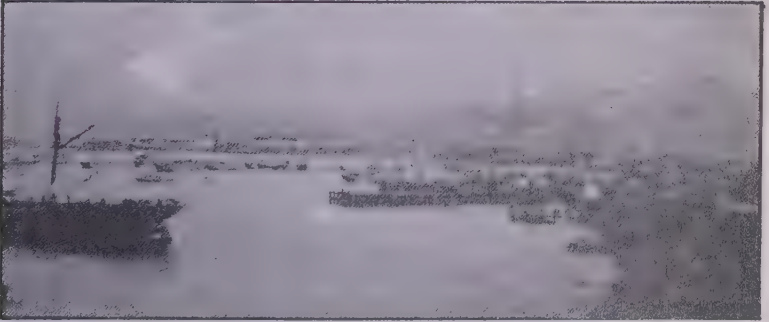
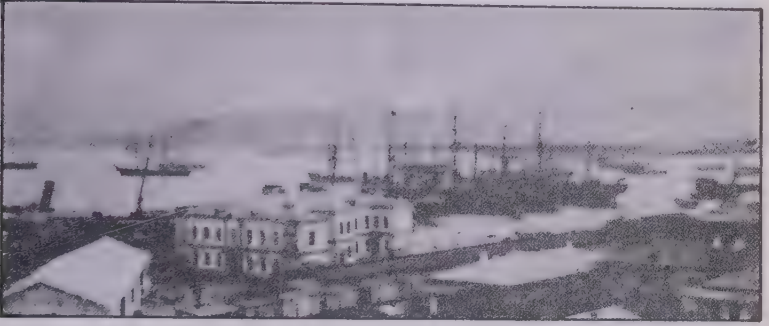

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Cülfa Rayonunun Yayıcı köyünde Üstâd ve yanındaki 15 eşrin kaldığı yer. Eski halini korumakta olup herhangi bir tadilatla uğramamıştır. Yayıcı Köyü İran sınırında Nahçıvan'ın en büyük ikinci köyüdür.

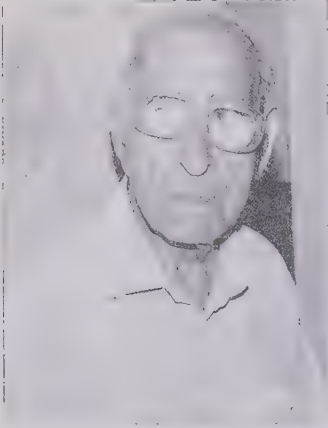

Nahçıvan merkezinde bazı yerleri restore edilip bazı bölümlerine dokunulmayan bu mescitte rivayetlere göre Üstâd bir müddet kalmıştır.

1903 yıllarında çekilmiş Batum'un fotoğrafları.

Bu cami ve minare yok artık...

1903 yılında
doğan
Nahçıvanlı
Latif Hüseyinzâde.

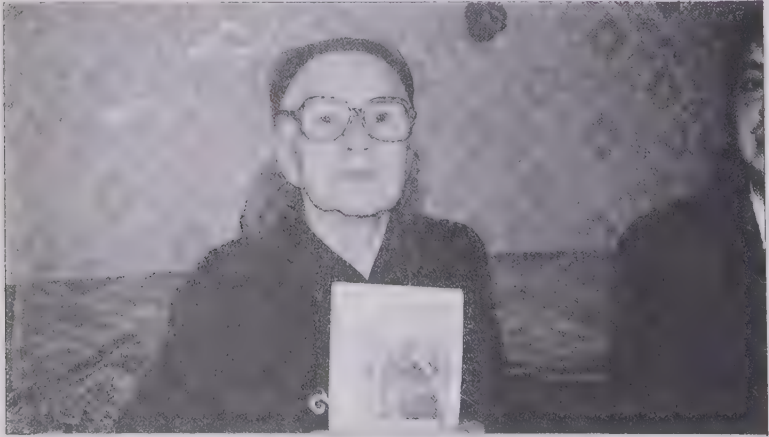
Üstadın Culfâ'da esir iken kaldığı Culfâ İstasyonundaki ambarlar.
İnşa tarihi: 1906.

Culfa İstasyonunun idare binasının giriş kapısı.

Ustadımızın Volga Nehri kenarında “küçük bir Tatar mahallesinde” şeklinde beyan ettiği mahalde kaldığı caminin bulunduğu mahal. Cami yıkılmış ve yerine fotoğrafta da görüldüğü gibi evler yapılmıştır.

Adı: Ayşe Apa. Yaşı: 98. Tatar Müslümanlarından. Babası mutedeyyin bir insan. Zaman zaman Üstada yemek götürmüş. Üstad için: “Bizlerle pek fazla görüşmezdi. Sürekli mihraba oturur boynu bükük bir tarzda dua ederdi.” diyor. Ayşe Apa’nın yaşına rağmen hafızası taze. İşlerini kendi görebilecek kadar dinç. Gözü yaşlı, bulunduğu bölgede Kur’ân okumayı bilen tek insan. Israrlara rağmen yardım kabul etmeyen bir müstağni...

KAYNAKLAR

- 1) Albayrak, Sadık, *Son Devrin İslâm Akademisi*; Divan Matbaası, İstanbul 1973.
- 2) Aydın, Sıtkı, *Bitlis Tarihi*, Acar Matbaası, İstanbul 1967.
- 3) Badıllı, Abdülkadir, *Bediüzzaman Said-i Nursî*, Timaş Yayınları, İstanbul 1990.
- 4) Berk, Bekir, *Türkiye’de Nurculuk Davası*, Yeni Asya Yay.
- 5) Bitlisî, Av. Hulusi, *Ehli Sünnet Mecmuası*, 21.07.1948.
- 6) Edip, Eşref, *Risale-i Nur Müellifi*, Çelik Cilt Matbaası, İstanbul 1952.
- 7) Hamza, Bediüzzaman Said Nursî’nin Hayatından Bir Hulâsa.
- 8) Kutay, Cemal, *Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı Bediüzzaman Said Nursî*, Yeni Asya Yay. İstanbul 1980.
- 9) Kutay, Cemal, *Tarih Sohbetleri*.
- 10) Kutay, Cemal, *Bilinmeyen Tarihimiz*, C-II. Dizerkonca Matbaası İstanbul 1974.
- 11) Kutay, Cemal, *Tarih Sohbetleri* 1-6 Nisan 1966 Mayıs 1967
- 12) Mürsel, Safa, *Bediüzzaman’ın Devlet Felsefesi*, Yeni Asya Yay.
- 13) Nursî, Bediüzzaman Said, *Tarihçe-i Hayatı*, Envâr Neşriyat, İstanbul, 1984.
- 14) Nursî, Bediüzzaman Said, *Sözler*, Envâr Neşriyat, İstanbul, 1996.
- 15) Nursî, Bediüzzaman Said, *Mektûbat*, Envâr Neşriyat, İstanbul, 1992.
- 16) Nursî, Bediüzzaman Said, *Lem’alar*, Envâr Neşriyat, İstanbul, 1994.
- 17) Nursî, Bediüzzaman Said, *Şuâlar*, Envâr Neşriyat, İstanbul, 1994.
- 18) Nursî, Bediüzzaman Said, *Emirdağ Lâhikası*, I,II, Envâr Neşriyat, İstanbul, 1993.
- 19) Nursî, Bediüzzaman Said, *Kastamonu Lâhikası*, Envâr Neşriyat, İstanbul, 1995.

- 20) Nursî Bediüzzaman Said, *Münâzârat*, Risale-i Nur Külliyyatı, Nesil Basım-Yayın, İstanbul, 1996.
- 21) Nursî, Bediüzzaman Said, *Hutbe-i Şâmiye*.
- 22) Nursî, Bediüzzaman Said, *Rumuz*.
- 23) Nursî, Bediüzzaman Said, *Nutuk*, İktbal-i Millet Matbaası İstanbul, 1910.
- 24) Nursî, Bediüzzaman Said, *Âsâr-ı Bediîye*.
- 25) Nursî, Bediüzzaman Said, *Sikke-i Tasdik-i Gaybî*
- 26) Nursî, Bediüzzaman Said, *Osmanlıca Lem'alar*
- 27) Nursî, Bediüzzaman Said, Risale-i Nur Külliyyatı I-II, Nesil Basım-Yayın, İstanbul 1996.
- 28) Nursî, Bediüzzaman Said, Yeni Asya Yay. I. İST. I. 1994 II. İST. 1995
- 29) Nursî, Bediüzzaman Said, *Barla Lâhikası*, Envâr Neşriyat, İstanbul 1994.
- 30) Nursî, Bediüzzaman Said, *Hubab*, Ali Şükrü Matbaası, Ankara 1925.
- 31) Nursî, Abdurrahman, *Bediüzzaman'ın Tarihçe-i Hayatı*, Necm-i İstikbal Matbaası 1919.
- 32) Şahiner, Necmeddin, *Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursî*, Yeni Asya Yayınları.
- 33) Şahiner, Necmeddin, *Aydınlar Konuşuyor*, Yeni Asya Yayınları (2. Bas.) İstanbul 1970.
- 34) Şahiner, Necmeddin, *Son Şahitler I. II. III. IV.* Yeni Asya Yayınları
- 35) Tanin Gazetesi, 8 Temmuz 1918.
- 36) Ünlükul, Abdülmecid, *Hatıra Defteri*

İNDEKS

A

Abdurrahman Nursî, 85, 115, 129, 174

Abdülbaki Arvasî, 121

Abdulmuhsin Elkonevi (Muhsin Alev), 2, 35

Abdulhalık Renda, 68

Abdurrahim Zapsu, 11, 104

Adapazarı, 108

Ahmed Cano, 60

Adlon, 125

Ali Çavuş (Ali Aras), 60, 69, 87, 125, 126

Alman (Almanya), 24, 55-57, 104, 111, 124-126, 151, 162

Amerika (ABD), 24, 51, 142

Anadolu, 17, 20, 23, 30, 48, 49, 51, 131, 132, 139

Ankara, 19, 23, 88, 132, 137, 139, 140, 141, 174

Araplar Köprüsü, 70

Athenagoras, 34, 35

Avrupa, 18, 52, 87, 135, 149, 156

Avusturya, 11, 99, 104, 108, 109, 122, 126

Azerbaycan, 2, 3, 20, 36, 77, 82

B

Bahr-i Muhit, 153

Bakırköy, 35

Batum, 85, 114

Bediüzzaman Said Nursi, 1, 4, 17-22, 25-27, 29, 30, 33-37, 43-45, 47-57, 59-61, 63, 64, 66-70, 74, 75, 79, 80, 85-87, 89-92, 97, 102-104, 112-115, 117, 122, 123, 125, 130-132, 137-142, 145, 162, 173, 174

Besim Ömer, 87-89, 92

Berlin, 10, 88, 125, 126

Binbaşı Ali Haydar, 123, 124

Bitlis, 21, 36, 39, 40, 43-45, 58-61, 63-70, 74-76, 79, 85, 86, 89, 90, 104, 125, 145, 173

Bolay Köyü, 114

Bulanık, 67

C

Cevdet Paşa, 43, 59, 61

Culfa (Celfa), 66, 79-81, 115

Ç

Çanakkale, 53, 108, 111, 131

Çorum, 123

D

Devlet-i Âliye, 53, 96

Dicle, 55

Dideban, 69

Dikilitaş

Divan-ı Harb-i Örfi, 37, 50, 85, 103, 104

Diyarbakır, 19, 59, 69

E

Elmalılı Hamdi, 129
 Emirdağ, 15, 116
 Enver Paşa, 48, 55, 56, 61, 101, 127
 Erek Dağı, 141
 Ermeni, 35, 38, 48, 63, 69, 70, 73, 76, 78, 81, 82, 88, 102, 108, 112, 146, 160

Erzincan, 114

Erzurum, 27, 43, 53, 112

Eşref Sencer Kuşçubaşı, 55

F

Fahrettin Türkkan Paşa, 56

Fikri Bitlisli, 125

'G

Galiçya, 108, 111

Gavs-ı Geylani, 78, 95, 100, 107

Gevaş, 43, 60, 75

Grandük Nikolaviç, 53

H

Habib (Molla), 29, 43, 53, 54, 60-63

Hacı Ziya, 85

Hacı Salih Efendi, 67

Hafız Ali, 156

Hamza Efendi, 59, 173

Hamamlı Köyü, 112

Hasankale (Pasinler), 108

Hikmet Bilgin (Topçu Albay), 125

Hindistan, 4, 86, 161

Horhor, 75, 78

Hulusi Bitlisi Aktürk, 67

I

Irak, 53

İ

İbrahim Ethem, 68

İnebolu, 85

İran, 36, 49, 63, 77, 79

İrfan Bey, 75

İstanbul, 1, 2, 11, 19, 23, 33, 34, 39, 40, 45, 48, 50, 78, 85, 87-89, 99, 101, 107, 111, 113, 114, 117, 122, 125-127, 129, 131, 132, 139, 141, 145, 162, 173, 174

İsparit, 21, 43

İzmirli İsmail Hakkı, 129

İznikli Osman, 97, 109

J

Japon, 145, 153, 159

K

Kamil Kanra (Binbaşı), 125

Kars, 82, 108, 111

Kafkasya (Kafkas), 3, 4, 18-20, 31, 39, 40, 53, 114

Kazak, 61, 64, 101, 102, 127

Kazan, 56

Kazım Karabekir, 81, 82

Kilogrif, 45, 66, 112, 115

Kızıl Mescid, 71

Kürd, 77, 101, 127, 138

Kürdistan, 125

Konyalı Tahir, 97, 110

Krenski, 57

Kosturma, 37, 39, 45, 66, 93,
95, 97, 98, 100, 101, 106,
107, 112, 115, 116, 121,
124, 126, 145, 146

L

Lehistan, 125, 126
Liz Köyü, 43

M

Malazgirt, 67
Maruf Hazret (Nurşinli), 67
Mehmed Akif, 129
Mehmet Asaf Dişçi, 112
Memduh (Doktor Albay), 63, 65,
66, 69, 90, 125
Medine, 56, 158
Mekke, 158
Mesudiyeli Abdurrahman, 115
Meşihat-ı İslamiye, 131
Mısır, 4, 86, 158, 161
Muş, 63, 64, 69, 76, 90
Mustafa Sungur, 20, 21, 24
Mustafa Yalçın, 97, 107
Mustafa Bolay, 97, 114, 115
Mustafa Kemal Paşa, 132, 137,
140, 141
Molla Abülmeccid, 56, 67, 126,
174
Molla Musa, 60, 64, 72
Molla Münevver, 60, 75

N

Nahçıvan, 79, 81, 82
Nangun, 104

Nikola Nikolaviç, 80, 81, 96, 103,
104, 105, 111, 116, 142
Niyazi-i Mısri, 99
Nurşin, 64, 67, 68

O

Of, 76, 85
Osmanlı Devleti, 33, 47, 48, 140
Osman Demirci, 142

P

Pasinler, 43, 53, 111
Papalık (Papa), 34
Petersburg, 45, 111, 122, 124,
126
Petroğra, 122, 124
Polonya, 56
Port-artür, 152

R

Rize, 2, 85
Romanof, 56
Romanya, 111, 125
Rum, 34, 160
Rusya (Rus), 1, 2, 11, 12, 14, 15,
17-20, 27, 31, 38, 39, 43-45,
48, 51-53, 55-57, 59, 61, 63,
64, 66, 67, 69-81, 85, 86, 96,
98, 100, 101, 103, 105, 106,
108-112, 114-116, 122-125,
127, 128, 142, 145-149, 151-
159, 161

U

Ubeyd, 60, 65, 70, 145, 147

Ü

Üst. Ahmed Efendi, 97, 115

S

San'an, 85

Salih Yeşil, 45, 53

Sarıkamış, 112

Selanik, 55

Sina, 53

Sibirya, 23, 56, 67, 69, 104,
109-112, 121, 122

Siirt, 67, 70

Shlifen Von Bronzart, 56

Sofi Mirza, 60

Süveyş Kanalı, 56

Ş

Şakir (Topçu Yüzbaşı), 125

Şam, 5, 158

Şark, 56, 102, 134, 137

Şeyh Sunusî, 55, 141

Şeyh Salih Şerif Tunusi, 55, 56

T

Talat Paşa, 40, 56, 87, 92

Tahsin Bey, 132

Tahir Paşa, 43

Teyleryan, 88

Tiflis, 1, 2, 4, 18, 19, 21, 38-40,
45, 66, 80, 85-92, 114, 115

Trabzon, 85, 114

Trablusgarb, 55

Türkistan, 2-4, 19, 20, 49, 87

Troçki, 151

V

Van, 23, 36, 39, 40, 43, 59, 61,
63, 66-68, 75, 77-80, 85,
115, 132, 141, 145

Varşova, 11, 23, 39, 45, 99,
114, 122, 124-126

Viyana, 39, 45, 122, 126

Vatikan, 34

Volga, 27, 95, 98, 99, 123, 124

Y

Yahudi, 33, 151

Yaycılar Köyü, 80

Yemen, 111

Z

Zernabad, 141

Zeve, 60

BİRİNCİ KIRKLAR SERİSİ

k i t a p l a r ı

Birinci Kitap: *Hulûsi Bey*

Bu kitap, “Dünyayı sırtıma yükleseler, her tarafımı ateşle sarsalar, bu ulvî düşünceye manî olamazlar” diyen Hulûsi Yahyagil Ağabey’e karşı manevî bir vazifenin îfa edilmesinin ifadesi.

“Hulûsi Bey kimdir? Bediüzzaman’la nasıl tanıştı? Neyi buldu, nasıl anladı ve nasıl yaşadı?” sorularına cevap arayan bir kitap...

İkinci Kitap: *Üçler*

Mustafa Sungur Ağabey’in ifadesiyle, “Hoca Sabri, Sıddık Süleyman ve Bekir Ağa’nın hizmetleri zamanında bu Nur ağacı şimdiki gibi âlemi kaplamamıştı.” Bu ağacın gölgesine sığınanlar büyük bir bedel ödüyorlardı.

Takibe, sürgüne, işkenceye rağmen Bediüzzaman’a talebe olan ve bu Nur ağacını sula-yan zor günlerin adamı üç kahraman Anadolu insanı: Hoca Sabri, Sıddık Süleyman, Bekir Ağa... Bu kitap, bu şahsiyetleri anlamaya doğru atılan bir adımdır.

Üçüncü Kitap:

İki Kumandan

Sadakat ve fedakârlıkları; vatan ve millet düşüncesinde, her türlü şahsî fayda ve menfaat hesaplarından çok uzak, belki, yalnız milleti için yaşayan, Risale-i Nur talebesi İki Kumandan, iki mümtaz şahsiyet: Binbaşı Âsım ve Yüzbaşı Re'fet...

Bu kitap vatan, millet ve insanlık adına Risale-i Nur çizgisinde hizmet eden bu kahraman iki kumandanı anlatıyor.

Dördüncü Kitap:

Hâfız Ali

Risale-i Nur'a talebe olma hasebiyle tutuklanan ve Denizli Hapishanesi'nde tutuklu olarak yargılanırken şehiden vefat eden Hâfız Ali'nin hikâyesi..

Üstad'ın ifadesiyle, "Haşırdeki mahkeme-i kübrada Nur talebelerinin âlemdarı" Hâfız Ali kimdir? Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel gibi önemli şahsiyetlere Kur'ân öğretti bu büyük şahsiyeti tanımak istiyorsanız bu kitabı muhakkak okumalısınız.

IŞIK YAYINLARI

Sarnıç Yolu No: 5 (35410) Gaziemir/İZMİR

Tel: (0-232) 252 22 85 Faks: (0-232) 251 38 96

İnsanoğlu huzuru arayadursun, buruk duygulardan bir türlü ayrı kalmaz. Hayatın güzelliklerini gaye edinenler için hayat bir imtihan. İnsanoğlu bu imtihanla doğmuş, yaşamış ve ebediyete göç etmiştir.

Esaret asıl mânâsıyla bir başka kitap mevzuu. Bu çalışma o dünyaya kapıyı aralıyor ve Bediüzzaman Said Nursî Hazretlerinin iki buçuk yıllık esaret yıllarına bir bakış esintisiyle maziye uzanıyoruz.

Bu eser bir vak'anın tesbitinden ziyade, yaşanmış bir hayatın içinden ibretli levhalar görebilmek için yazıldı. Geçmiş, gelecek güzellikler adına sorgulama, ama kin ve nefretin menfezlerini ebediyen kapama ve asla açmama... Bir asır öncesi yaşanmış hayatın ve çekilmiş çilelerin bugüne getirdiği mesaj nedir? Niçin esaret yılları? Kader nede esarete fetva vermişti? Altındaki güzellikler ne? Ve Bediüzzaman'ın gönül aynasına yansıyan çâşmelerle o günlere uzanmanın hikmeti ne ola?

08-AZJ-964

ISBN 975-

9 789753 150590